

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما صلوات

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

مکتبہ

پہلا نمبر

فی الوقتِ وَاِلاَ اَبَدًا

فی کتابِ شمعِ عربی

ابو سعید

مکتبہ کریم دہلوی

صداقِ دہلوی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء

نویسنده:

بن سعید دانی عثمان

ناشر چاپی:

انتشارات اسوه

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۷	ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء
۷	مشخصات کتاب
۷	فهرست مطالب
۷	مقدمه مترجمان
۷	کلیات علم وقف و ابتدا
۷	علم وقف و ابتدا:
۷	معانی لغوی و اصطلاحی:
۸	کاربرد ریشه‌های «وقف» و «بدو» در قرآن:
۸	منشأ وقف و ابتدا:
۸	بیان مختصر تاریخچه تألیف در این علم:
۹	اهمیت و جایگاه وقف و ابتدا:
۱۰	رابطه وقف و ابتدا با علوم دیگر:
۱۰	انواع وقف و ابتدا:
۱۱	ابو عمرو دانی و المکتفی
۱۱	ابو عمرو دانی:
۱۳	المکتفی فی الوقف و الابتداء:
۱۳	شیوه ترجمه و نگارش کتاب
۱۴	مقدمه مؤلف
۱۴	اشاره
۱۵	گفتار اول: تشویق برای تعلیم وقف تام
۱۶	گفتار دوم: بیان اقسام وقف
۱۷	گفتار سوم: توضیح وقف تام

۱۸	گفتار چهارم: توضیح وقف کافی
۱۸	گفتار پنجم: توضیح وقف حسن
۱۹	گفتار ششم: وقف قبیح
۲۱	وقف و ابتدا در آیات و سوره‌های قرآن کریم
۲۱	سوره حمد
۲۲	سوره بقره
۳۱	سوره آل عمران
۳۶	سوره نساء
۴۱	سوره مائده
۴۴	سوره انعام
۴۹	سوره اعراف
۵۴	سوره انفال
۵۵	سوره توبه
۵۸	سوره یونس
۶۰	سوره هود
۶۳	سوره یوسف
۶۵	سوره رعد
۶۷	سوره ابراهیم
۶۸	درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

در زبان عربی، برای «وقف» معانی مختلفی بیان شده که از آن جمله می‌توان اشاره کرد به: حبس کردن و نگاه داشتن، جدا کردن، ساکت شدن. «۲» «ابتداء» ضد «وقف» است و در بیان معنای آن، آغاز نمودن و شروع کردن، گفته شده است. «۳» اما در اصطلاح پیشینیان و دانشمندان قرون اولیه، در کنسار وقف، از دو اصطلاح (۱) - المکتفی فی الوقف و الابتداء:

تحقیق دکتر یوسف عبد الرحمن مرعشلی، ص ۵۴. (۲) - لسان العرب، ج ۱۵، ص ۳۷۴. (۳) - همان، ج ۱، صص ۳۳۳-۳۳۴. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۴ قطع و سکت نیز به جای یکدیگر استفاده می‌شده است «۱» و کم کم با تدوین این علم و تألیف کتاب‌های مجزا، هریک از این اصطلاحات در معنای خاصی به کار رفته‌اند. معنای این اصطلاحات بنابر آنچه ابن جزری آورده، عبارت است از: قطع یعنی اتمام قرائت و منتقل شدن از قرائت به حالت و کار دیگری غیر از قرائت. وقف یعنی قطع صوت در کلمه‌ای از قرآن و تجدید نفس جهت ادامه قرائت. سکت یعنی قطع صوت در زمانی کوتاه‌تر از وقف بدون تجدید نفس. «۲» اما ابتدا را (تقریباً) در همان معنای لغوی به کار برده‌اند؛ یعنی آغاز تلاوت در ابتدا یا بعد از وقف.

کاربرد ریشه‌های «وقف» و «بدو» در قرآن:

از کلمات دارای ریشه‌های «وقف» و «بدو» در قرآن، موارد زیر به کار رفته است: ریشه «وقف»: انعام: ۲۷، سبأ: ۳۱؛ صافات: ۲۴ ریشه «بدو»: اعراف: ۲۹؛ توبه: ۱۳؛ یونس: ۴، ۳۴، ۳۴؛ یوسف: ۷۶؛ انبیاء: ۱۰۴؛ نمل: ۶۴؛ عنکبوت: ۱۹، ۲۰؛ روم: ۱۱، ۲۷؛ سجده: ۷؛ سبأ: ۴۹؛ بروج: ۱۳.

منشأ وقف و ابتداء:

وقف و ابتداء از جمله علوم قرآنی است که همزمان با نزول قرآن و در زمان حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله مطرح و مورد توجه بوده است. اقوالی از بزرگان صحابه در این باره وجود دارد که تنها به یک مورد از کتاب المکتفی بسنده می‌کنیم: (۱) - النشر فی القراءات العشر، ج ۱، صص ۲۴۰-۲۳۹. وی در صفحات بعد، به میزان سکت و اختلاف در آن و مواضع سکت در قرآن اشاره کرده است. (۲) - همان. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۵ از عبد الله بن عمر روایت شده که گفت: «ما برهه‌ای از روزگار خود را سپری کردیم در حالی که [فقط] یک نفر از ما قبل از نزول قرآن، ایمان داشت «۱». سوره بر محمد صلی الله علیه و آله نازل می‌شد پس ما حلال و حرام و اوامر و نواهی‌اش را یاد می‌گرفتیم؛ و سزاوار نیست که در میان بخشی از آن وقف شود.» هرچند در برخی از منابع قرن پنجم هجری به بعد، روایتی از امیر المؤمنین حضرت امام علی علیه السلام درباره «ترتیل» نقل شده «۲»، اما در هیچ‌یک از این نقل‌ها سند قابل پذیرش و صحیحی برای آن از منابع قرون اولیه یافت نمی‌شود. ابن جزری از علمای بزرگ قرائت و تجوید در بیان اهمیت و جایگاه این علم می‌نویسد: «فراگیری وقف و ابتداء و توجه پیشینیان شایسته ما به این مسئله، صحیح و بلکه متواتر است؛ نظیر ابو جعفر یزید بن قعقاع (م ۱۳۰ ه. ق) پیشوای اهل مدینه که از تابعین است [و شاگرد] و همنشینش نافع بن ابی نعیم (م ۱۶۹ ه. ق)، ابو عمرو بن علاء (م ۱۵۴ ه. ق)، یعقوب حضرمی (م ۲۰۵ ه. ق)، عاصم بن ابی النجود (م ۱۲۸ ه. ق) و دیگر پیشوایان غیر از ایشان. کلام ایشان در این مطلب معروف است و سخنان صریح آنها در کتاب‌ها مشهور. از همین روست که بسیاری از پیشوایان بزرگ، بر اجازه‌دهندگان قرائت شرط کرده‌اند که به هیچ کس اجازه قرائت ندهند مگر بعد از شناخت وقف و ابتداء.» «۳»

بیان مختصر تاریخچه تألیف در این علم:

پس از صدر اول و همزمان با نگارش تألیف در زمینه علوم مختلف، در وقف و ابتدا نیز کتاب‌هایی به رشته تحریر درآمد. نقل است که اولین صاحب تألیف در این (_____ (۱) -

منظور، شخص پیامبر صلی الله علیه و آله است. (۲) - برای اطلاع ر. ک به: النشر فی القراءات العشر، ج ۱، ص ۲۰۹. (۳) - همان. ج ۱، ص ۲۲۵. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۶ علم، شیبیه بن نصح مدنی (م ۱۳۰ ه. ق) است. کتاب وی «الوقوف» نام داشته ولی در حال حاضر هیچ نسخه‌ای از آن در دسترس نیست. «۱» سیر مهم‌ترین تألیفات پس از کتاب یاد شده بنابر تحقیقی که آقای دکتر یوسف عبد الرحمن مرعشلی انجام داده به شرح زیر است: «۲» الوقف و الابتداء: ابو عمرو بن علاء (م ۱۵۴ ه. ق) الوقف و الابتداء: حمزه بن حبيب زیات (م ۱۵۶ ه. ق) وقف التمام: نافع بن عبد الرحمن (م ۱۶۹ ه. ق) الوقف و الابتداء: علی بن حمزه کسائی (م ۱۸۹ ه. ق) الوقف و الابتداء: یحیی بن مبارک یزیدی (م ۲۰۲ ه. ق) وقف التمام: یعقوب بن اسحاق حضرمی (م ۲۰۵ ه. ق) الوقف و الابتداء: ابو زکریا یحیی بن زیاد فزّاء (م ۲۰۷ ه. ق) وقف التمام: ابو الحسن سعید بن مسعده اخفش (م ۲۲۱ ه. ق) الوقف و الابتداء: خلف بن هشام بزار (م ۲۲۹ ه. ق) الوقف و الابتداء: ابو عمرو حفص بن عمر دوری (م ۲۴۸ ه. ق) المقاطع و المبادی: ابو حاتم سهل بن محمد سجستانی (م ۲۴۸ ه. ق) الوقف و الابتداء: ابو علی دینوری (م ۲۸۹ ه. ق) ایضاح الوقف و الابتداء فی کتاب الله عز و جل: ابو بکر محمد بن قاسم، ابن انباری (م ۳۲۸ ه. ق) الوقف و الابتداء: ابو عبد الله محمد بن محمد بن عباد مکی (م ۳۳۴ ه. ق) _____ (۱) - غایه النهایه، ج ۱، ص ۳۳۰ به نقل از المکتفی فی الوقف و الابتداء، تحقیق دکتر یوسف عبد الرحمن مرعشلی، ص ۴۹. (۲) - رک به: همان، صص ۷۱ - ۶۰ و همچنین ر. ک به: البرهان فی علوم القرآن، تحقیق همان محقق، ج ۱، صص ۴۹۸ - ۴۹۴. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۷ القطع و الائتلاف: ابو جعفر احمد بن محمد بن نحاس مصری (م ۳۳۸ ه. ق) الوقف و الابتداء: احمد بن حسین بن مهران (م ۳۸۱ ه. ق) الوقف و الابتداء: صاحب بن عباد (م ۳۸۵ ه. ق) الوقف و الابتداء: ابو الفتح عثمان بن جنی (م ۳۹۲ ه. ق) شرح التمام و الوقف: مکی بن ابی طالب قیسی (م ۴۳۷ ه. ق) الهدایه فی الوقف علی کلاً: مکی بن ابی طالب قیسی (م ۴۳۷ ه. ق) المکتفی فی الوقف و الابتداء: ابو عمرو عثمان بن سعید دانی (م ۴۴۴ ه. ق) الاهتداء فی الوقف و الابتداء: ابو عمرو عثمان بن سعید دانی (م ۴۴۴ ه. ق) المرشد فی معنی الوقف التام و الحسن و الکافی و الصالح و الجائر و المفهوم و بیان تهذیب القراءات و تحقیقها و عللها: ابو محمد حسن بن علی بن سعید عمّانی (م قرن ششم هجری) الايضاح فی الوقف و الابتداء: ابو عبد الله محمد بن طیفور سجاوندی (م ۵۶۰ ه. ق) وقوف القرآن: ابو عبد الله محمد بن طیفور سجاوندی (م ۵۶۰ ه. ق) علم الاهتداء فی الوقف و الابتداء: علم الدین ابو الحسن علی بن محمد سخاوی (م ۶۴۳ ه. ق) الاهتداء فی الوقف و الابتداء: ابو الخیر محمد بن محمد بن جزری (م ۸۳۳ ه. ق) المقصد لتلخیص ما فی المرشد من الوقف و الابتداء: ابو یحیی زکریا بن محمد انصاری (م ۹۲۵ ه. ق) منار الهدی فی بیان الوقف و الابتداء: احمد بن عبد الکریم اشمونی (م قرن یازدهم هجری) کنوز الطاف البرهان فی رموز اوقاف القرآن: محمد صادق هندی (زنده به سال ۱۲۹۵ ه. ق) ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۸ هم‌چنین از جمله کتبی که طی سنوات اخیر به رشته تحریر درآمده، می‌توان مواردی را برشمرد: معالم الاهتداء الی معرفه الوقف و الابتداء: محمود خلیل الحصری الکشف عن احکام الوقف و الوصل فی العریبه: محمد سالم محیسن قواعد وقف و ابتدا در قرائت قرآن کریم: محمد کاظم شاکر

اهمیت و جایگاه وقف و ابتدا:

قاری قرآن باید همواره تلاش کند تا کلام الهی را به بهترین شکل تلاوت کند و برای حصول این نتیجه، توجه عمیق به مفاهیم آیات قرآنی یکی از شرایط و بلکه مهم‌ترین آنهاست. وقف و ابتدا از جمله مسائلی است که به طور مستقیم و عمیق، با معانی قرآن مرتبط است. بر این اساس، اهمیت و جایگاه علمی و عملی وقف و ابتدا روشن می‌شود. اگر قاری قرآن، تسلط لازم بر این علم را

نداشته باشد، به واقع یکی از پایه‌های قرائت لرزان و دارای خدشه است و قطعاً نمی‌توان وی را قاری کاملی دانست. قاری قرآن، چنانچه به محل‌های مناسب وقف و ابتدا در قرائت خود توجه نداشته باشد، در حقیقت عباراتی را به شنوندگان القا خواهد کرد که یا بی‌معنی هستند یا مفاهیمی ناقص‌تر از مراد خداوند را دربردارند یا اصلاً خلاف مقصود واقعی آیات را به شنوندگان عرضه خواهد داشت. این در حالی است که شنوندگان، با مفاهیم آیات آشنایی داشته باشند؛ ولی چنانچه آنان نیز خود به طور کامل از معانی آیات بهره نبرده باشند و قرائت قاری را مقدمه جستجو و آشنایی خود با قرآن قرار دهند، بکلی از فهم کامل آیات محروم خواهند شد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۹

رابطه وقف و ابتدا با علوم دیگر:

وقف و ابتدا ارتباط تنگاتنگی با علوم مهمی نظیر تفسیر و نحو دارد و بدون توجه به این رابطه، یافتن و تدوین اصول و قواعد متقن و مستحکم برای این علم ممکن نیست. اینک به اختصار، ارتباط چند علم را با وقف و ابتدا بیان می‌کنیم: ۱- نحو: یکی از مهم‌ترین علوم مرتبط با وقف و ابتداست. اگر قاری بتواند فعل و فاعل، انواع مفاعیل، مبتدا و خبر، مضاف و مضاف الیه، معطوف و معطوف علیه، نواسخ و سایر عوامل نحوی را بشناسد، می‌تواند مناسب‌ترین محل‌های وقف و ابتدا را تشخیص دهد. ابن انباری در این باره چنین گوید: «در مواردی، وقف تام و کامل نخواهد بود؛ مثل وقف بر مضاف الیه، وقف بر عامل رفع دهنده [مثل فعل بدون خواندن مرفوع، وقف بر مرفوع بدون خواندن عامل رفع دهنده، وقف بر عامل نصب دهنده [مثل فعل متعدی بدون خواندن منصوب و هم‌چنین برعکس آن. «۱» ۲- تفسیر: در مواردی، قاری قرآن برای وقف صحیح‌تر باید از تفسیر مطلع و آگاه باشد. نمونه این رابطه، متعدد و فراوان است؛ مثلاً، اطلاع از نظریات مختلف در تفسیر و تبیین آیه هفتم سوره آل عمران می‌تواند جواز وقف یا عدم وقف بر لفظ جلاله «الله» را روشن کند. کسی که علم به تأویل را مطابق این آیه شریفه مختص به تأویل را خداوند و راسخان در علم بدانند، وقف بر لفظ جلاله را حسن دانسته و بر کلمه «ربنا» وقف می‌کند. نظیر این مثال در مباحث این کتاب، به طور متعدد ملاحظه خواهد شد (_____). ۱- الايضاح، ج ۱،

صص ۱۱۷-۱۱۶. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۰-۳ علم قرائت: یکی از انواع مهم علوم قرآنی است که ارتباط آن با وقف و ابتدا بسیار تنگاتنگ است. در برخی از آیات قرآن- به جهت اختلاف قرائت- ممکن است محل وقف یا ابتدای مناسب یا مناسب‌تر تغییر کند. از جمله این مواضع، در آیه ۱۹۷ سوره بقره ملاحظه می‌شود. چنانچه در این آیه، «فَمَنْ قَرَضَ فِيهِنَّ الْحِجَّ فَلَا رَفْتٌ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالَ فِي الْحِجِّ» قرائت شود می‌توان بر کلمه «فُسُوقٌ» وقف نمود و از «وَلَا جِدَالَ» نیز آغاز کرد حال آن‌که طبق قرائت مشهور «فَمَنْ قَرَضَ فِيهِنَّ الْحِجَّ فَلَا رَفْتٌ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالَ فِي الْحِجِّ» هیچ محل وقف کافی در آن وجود ندارد و چنانچه بر «فُسُوقٌ» وقف شود، باید مجدداً از «فَمَنْ قَرَضَ» ابتدا نمود. مثال‌های متعددی از این قبیل را در این کتاب مشاهده خواهید نمود. ۴- فقه: ارتباط آن با وقف و ابتدا- به طور عمده- به نتایج عملی مربوط می‌شود. در رساله‌های عملیه فقهای عظام شیعه، مسائلی در باب قرائت در نماز بیان کرده‌اند که به وقف و ابتدا ارتباط دارد. از جمله این مسائل می‌توان اشاره کرد به این‌که: - وقف بر فواصل آیات «۱» حمد و سوره مستحب است. - خواندن سوره اخلاص با یک نفس (وصل تمام آیات به یکدیگر) مکروه است. «۲» در پایان باید اشاره کرد که وقف و ابتدا با علوم دیگری از جمله علم فواصل و بلاغت نیز ارتباط دارد که به جهت اختصار از بیان آنها اجتناب می‌شود.

انواع وقف و ابتدا:

هریک از وقف و ابتدا را از جهات گوناگون می‌توان تقسیم کرد. نکته مهم آن است که هر یک از این تقسیم‌بندی‌ها، از چه

ناحیه‌ای آن را مورد بررسی و (_____ (۱) - فواصل آیات یعنی انتهای آیات. علم فواصل یکی از انواع علوم قرآنی است که در آن سخن از شناخت انتهای آیات در شیوه‌های مختلف شمارش آیات به میان می‌آید. (۲) - العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی القراءة. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۱ دسته‌بندی قرار می‌دهد. اما یک نوع تقسیم‌بندی نسبت به سایر تقسیم‌بندی‌های انجام شده کامل‌تر و مشهورتر است که به طور خلاصه آن را می‌توان به صورت زیر نشان داد: ۱- اختیاری: وقفی که از روی اختیار قاری انجام می‌پذیرد و انواع آن عبارت است از: ۱- ۱- تام ۲- ۱- کافی ۳- ۱- حسن ۴- ۱- قبیح ۲- اضطراری: وقتی که به ناچار و به خاطر وجود مشکلی - نظیر کمبود نفس، پیش آمدن عطسه یا سرفه و غیر آن - صورت می‌گیرد. بیان اصطلاحات چهارگانه تام، کافی، حسن و قبیح و مثال‌های آن را به مقدمه مؤلف واگذار می‌کنیم و در پایان این قسمت با ذکر دو نکته، مطلب را به اتمام می‌بریم: ۱- اختلاف موجود در تقسیمات وقف به طور عمده به جهت اختلاف نظرگاه‌ها در مورد آن است. وقف باید با توجه به معانی صورت پذیرد و هرگاه انجام وقفی، معنی را بهتر نشان دهد یا منتقل کند، این محل مناسب‌تر و صحیح‌تر برای وقف است. ۲- در برخی از منابع، توجه به محل وقف و ابتدا از دید قاریان مشهور مطرح شده است. مثلاً - گفته شده نافع وقف و ابتدای نیکو را به حسب معنی مراعات می‌کرده است ولی ابن کثیر به غیر از سه موضع «۱»، در بقیه مواضع قرآنی به طویل می‌کرده است ولی ابن کثیر به غیر از سه موضع «۱»، در بقیه مواضع قرآنی به طویل می‌کرده است (_____ (۱) - آل عمران: ۷ «وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ»

إِلَّا اللَّهُ؛ انعام: ۱۰۹ «وَمَا يُشْعِرُكُمْ؛ نحل ۱۰۳ «إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرًا». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۲ نفس و وقف بر انتهای آیات توجه داشته و عنایتی به سایر موارد نداشته است. «۱» اما ابتدا برخلاف وقف، مطابق نظر اکثر علمای این فن همواره اختیاری است و قاری باید توجهش را به انتخاب بهترین محل ابتدا معطوف سازد. (_____ (۱) - ر. ک به: النشر فی القراءات

العشر، ج ۱، ص ۲۳۸. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۳

ابو عمرو دانی و المکتفی

ابو عمرو دانی:

ابو عمرو عثمان بن سعید بن عثمان بن عمر دانی از بزرگ‌ترین علمای مغرب عالم اسلام «۱» در قرن پنجم هجری است. وی به سال ۳۷۱ هجری در شهر قرطبه «۲» متولد شد. در چهارده سالگی یعنی سال ۳۸۵ هجری به طلب علم پرداخت و در حالی که بیش از بیست و دو سال از عمرش نگذشته بود، پدرش را از دست داد. (_____ (۱) - مغرب، نام سرزمین وسیعی است که از غرب مصر تا اقیانوس اطلس کشیده شده است و شامل کشورهای لیبی، تونس، الجزایر و مراکش می‌باشد و در دوره اسلامی به سه قسمت تقسیم می‌شده است: ۱- مغرب ادنی یا افریقیه که «قیروان» پایتخت سیاسی آن بوده و لیبی و تونس و بخش‌هایی از شرق الجزایر فعلی را در بر گرفته است. ۲- مغرب اوسط: شامل الجزایر کنونی. ۳- مغرب اقصی که کشور مغرب یا مراکش کنونی را باید منطبق بر آن دانست. در آغاز فتح آن منطقه، مسلمانان، آن منطقه را افریقیه - همان نام معروف نزد بیزانس‌ها - می‌نامیدند. در ادامه گسترش فتوحات اسلامی به سمت سواحل اقیانوس اطلس و اندلس، نام افریقیه برای مناطق وسیع فتح شده کوچک بود و از آن زمان نام مغرب در جغرافیای اسلامی وارد شد. (ناصری طاهری، مقدمه‌ای بر تاریخ سیاسی اجتماعی شمال آفریقا از آغاز تا ظهور عثمانی‌ها، ص ۱۹۵ به نقل از: مونس، فتح العرب للمغرب، مکتبه الآداب، ص ۲) سایر بلاد اسلامی «مشرق» محسوب می‌شود.

(۲) - یکی از شهرهای بزرگ مرکزی اندلس است و حتی می‌شود گفت بزرگ‌ترین شهر اندلس است. محل حکومت بنی امیه، معدن بزرگان، فضلا و اهل علم مانند: ابو بکر یحیی بن سعدون بن تمام آزادی قرطبی (ادیب و نحوی) است. در شرق مملکت «اشبیلیه» بوده که دور آن سی هزار گز بوده است. گویند در زمان عبد الملک مروان در آنجا گنجی یافتند. ناصر اموی بر غرب آن شهر «زهرا» را بنا نهاد. گفته شده مساجد آنجا به یک هزار و سیصد مسجد می‌رسید. معجم البلدان، ج ۴، ص ۳۲۴؛ جغرافیای حافظ ابرو، ج ۱، ص ۲۶۲. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۴ دانی هم‌چنان به تحصیل علوم مشغول بود که با شیخ محمد بن عبد الله بن ابی زمنین برخورد. وی تأثیر فراوانی در دانی گذاشت به طوری که دانی از دو ناحیه تحت تأثیر او قرار گرفت: یکی از جهت مذهب فقهی‌اش که پیرو مذهب مالکی گشت؛ دوم تفکرات و مشی صوفیانه بود که باعث اشتهاش به تصوف نیز شده است. دانی در همان دوران جوانی، علوم مختلفی را فراگرفت که در رأس آنها علوم قرآنی نظیر قرائات و تجوید قرار داشت. از جمله سایر علوم و فنونی که وی فراگرفت می‌توان به شعر، نحو و خوشنویسی اشاره نمود. دو نفر از دیگر اساتید وی ابو بکر حاتم بن عبد الله بزّاز و یونس بن عبد الله قاضی هستند. دانی در سال ۳۹۷ هجری و در بیست و شش سالگی از اندلس خارج شد و به سمت مشرق عالم اسلام رفت. ابتدا از اندلس به قیروان در تونس رفت. چهار ماه در آن دیار اقامت کرد و با عده‌ای از علمای آن دیار ملاقات کرد و علمی را از ایشان آموخت. سپس به طرف مصر رفت و در دوم شوال همان سال وارد مصر شد و تا سال بعد در آنجا اقامت گزید و به فراگیری قرآن، کتب حدیث، فقه، قرائات و غیر آن پرداخت و تعداد زیادی از علما را ملاقات نمود. در سال ۳۹۸ هجری به سمت مکه حرکت کرد و پس از انجام مناسک حج و فراگیری برخی از علوم، مجدداً به مصر بازگشت و پس از اقامت یک ماهه در آن سرزمین، به قیروان و سپس به مغرب بازگشت. دانی تا سال ۴۰۳ در قرطبه ماند و در سال ۴۰۹ در شهر سرقسطه «۱» ساکن شد. پس از مدت کوتاهی مجدداً به قرطبه

(_____۱) - یکی از شهرهای دیار مغرب

است که زمین آن در غایت خوبی است و باغ‌هایش در نهایت خوشی. این شهر، قدیمی است و به عبارت دیگر، شهریست مشهور در اندلس. میوه‌های شیرین آنجا مشهور و مرغوب‌تر از دیگر شهرهای مغرب و اندلس بوده است. این شهر در کنار رودخانه‌ای بزرگ بنا شده است. آن رودخانه از کوه‌های ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۵ بازگشت و نهایتاً به شهر دانیه «۱» رفت. در این حال، عده زیادی در کنارش جمع شده و از مباحث علمی‌اش استفاده می‌کردند اما از آن رو که وی از شهرت گریزان بود، به جزیره‌ای در شرق اندلس به نام میورقه «۲» رفت و در آن سرزمین به تعلیم و اقرای قرآن مشغول شد. وی در سال ۴۱۷ هجری مجدداً به دانیه بازگشت و تا انتهای عمرش در همان شهر باقی ماند. مدت عمرش ۷۳ سال و وفاتش در سال ۴۴۴ هجری بوده است. ابو عمرو دانی در بسیاری از علوم زمانش مهارت داشت و در زمینه‌های مختلف تألیفات متعددی انجام داد.

(_____قلاع) سرچشمه می‌گیرد. صنعت

سمور یگانه صنعت نساجی معروف آنجاست و لباس‌های نازک آنجا به نام سرقسطیه معروف است. همچنین در آنجا معدن نمکی نیز وجود دارد. یکی از عالمان منسوب به سرقسطه «ابو حسن علی بن ابراهیم بن یوسف سرقسطی» می‌باشد. وی اهل معرفت و خط بود و بین او و «سلفی» مکاتبه برقرار بود. شیوخ اندلس در سال ۵۱۲ از وی اجازه می‌گرفتند. معجم البلدان، ج ۳، ص ۲۱۲؛ جغرافیای حافظ ابرو، ج ۱، ص ۲۷۲. (۱) - شهری بزرگ است از سرزمین مغرب. دانیه در غرب «بلنسیه» است. دارای باغ‌های فراوانی نظیر انجیر، انگور و غیر آن است. حاکم آنجا ابو حبیب مجاهد عامری بود که وی قراء مختلف را جمع کرده و به آنها اموالی انفاق می‌کرد. به همین جهت تعداد قاریان در این شهر زیاد بودند که از جمله آنها می‌توان به شیخ القراء ابو عمرو عثمان بن سعید دانی اشاره کرد. معجم البلدان، ج ۲، ص ۴۳۴؛ جغرافیای حافظ ابرو، ج ۱، ص ۲۷۲. (۲) - جزیره‌ایست در شرق اندلس که در نزدیکی آن جزیره‌ای به نام «منورقه» قرار دارد. طول این جزیره از شمال به جنوب چهل میل است. حافظ ابرو می‌نویسد: این جزیره

به نام شهر آن «میورقه» معروف است. آن شهر در جنوب جزیره است و چشمه‌ای بزرگ از جانب جنوب- که آب آن دایم در این شهر روان است- در آن جریان دارد. در این جزیره دریاچه‌ای وجود دارد که دور آن سه فرسنگ می‌باشد. از علمای منسوب به میورقه می‌توان افراد زیر را نام برد: یوسف بن عبد العزیز بن علی بن عبد الرحمن ابو الحجاج لخمی میورقی اندلسی و فقیه مالکی. معجم البلدان، ج ۵، ص ۲۴۶؛ جغرافیای حافظ ابرو، ج ۱، ص ۲۸۰. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۶ برخی از بزرگان- نظیر ذهبی «۱»- کتب و تصنیفات وی را تا ۱۲۰ مورد بر شمرده‌اند. از جمله مهم‌ترین کتب دانی می‌توان موارد زیر را بر شمرد: ۱- اختلاف القراء فی الیاءات ۲- الاقتصاد فی رسم المصحف ۳- الاهتداء فی الوقف و الابتداء ۴- التنبیه علی النقط و الشكل ۵- التیسیر فی القراءات السبع ۶- البیان فی عدآی القرآن ۷- جامع البیان فی القراءات السبع ۸- المحکم فی نقط المصاحف ۹- المقع فی رسم مصاحف الامصار ۱۰- المکتفی فی الوقف و الابتداء ۱۱- النقط از میان اساتید دانی افراد زیر مشهورتر بوده‌اند: ۱- طاهر بن عبد المنعم بن غلبون حلبی (م ۳۹۹ ه. ق) ۲- ابو محمد عبد الرحمن بن عمر معدّل نحّاس (م ۴۱۶ ه. ق) ۳- ابو الفرج محمد بن یوسف بن محمد اموی اندلسی قرطبی دایی ابو عمرو (م ۴۲۷ ه. ق) و از میان شاگردانش غیر از فرزندش احمد بن عثمان بن سعید (م ۴۷۱ ه. ق)، معروف‌ترین افراد عبارتند از: ۱- ابو داوود سلیمان بن نجاح اموی (م ۴۹۶ ه. ق) که کتب متعددی از قبیل البیان الجامع لعلوم القرآن، التیسیر لهجاء المصاحف و التنزیل را به رشته تحریر در (_____۱) ر. ک به: تذکره الحفاظ از ابو عبد الله شمس الدین ذهبی (م ۷۴۸ ه. ق). ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۷ آورده است. ۲- محمد بن احمد بن مسعود دانی (زنده تا حدود ۴۷۰ ه. ق) که قرائات را بر دانی خواند و در زمان حیات دانی نیز مصدر تعلیم و اقرار بوده است.

المکتفی فی الوقف و الابتداء:

جایگاه ابو عمرو دانی در علم وقف و ابتداء و هم‌چنین کتاب المکتفی بسیار والا و ارجمند است. در تألیفات بسیاری از علمای پس از وی، این مسئله مورد تقدیر و تمجید قرار گرفته است. «۱» المکتفی سومین کتاب درباره وقف و ابتداءست که به دست ما رسیده است. اولین کتاب از ابو بکر بن انباری (م ۳۲۸ ه. ق) است به نام «ایضاح الوقف و الابتداء فی کتاب الله عز و جل» است و دومین کتاب «القطع و الائتناف» از ابو جعفر ابن نحّاس (م ۳۷۷ ه. ق). مهم‌ترین ویژگی‌های المکتفی را می‌توان به شرح زیر بر شمرد: ۱- ذکر آرا و نظریات بسیاری از دانشمندان پیش از خود با اشاره به نام ایشان و بیان علت هر قول. ۲- اشاره به تعداد قابل توجهی از روایات نبوی صلی الله علیه و اله- از طریق اهل سنت- و اقوال صحابه و تابعین در باب‌های مورد نظر. ۳- سعی بر اختصار در تألیف و اجتناب از بیانات طولانی درباره مواضع وقف در آیات. نهایتاً باید المکتفی را ثمره تلاش‌ها و تحقیقات علمی گذشتگان و منبع مهمی برای علمه ای پس از دانی دانست.

(_____۱) از جمله این علما می‌توان افراد زیر را بر شمرد: ذهبی (م ۷۴۸ ه. ق) در تذکره الحفاظ؛ زرکشی (م ۷۹۴ ه. ق) در البرهان فی علوم القرآن؛ ابن جزری (م ۸۳۳ ه. ق) در غایه النهایه فی طبقات القراء؛ سیوطی (م ۹۱۱ ه. ق) در الاتقان فی علوم القرآن؛ اشمونی (از علمای قرن یازدهم هجری) در منار الهدی فی بیان الوقف و الابتداء. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۸

شیوه ترجمه و نگارش کتاب

مترجمان این اثر پس از بررسی‌هایی که درباره آثار مختلف وقف و ابتداء انجام دادند، بنا به دلایلی- که بخشی از آن قبلاً بیان گردید- کتاب حاضر را مناسب‌تر تشخیص داده و اقدام به ترجمه آن نمودند. در مطالعات اولیه کتاب المکتفی و ترجمه صفحاتی

از آن، به این نکته دست یافتیم که چنانچه مطالب بیان شده در باب وقف و ابتداء در خلال آیات و سور قرآن را از حالت متن خارج کرده و به صورت جداولی ارائه نماییم، استفاده از آن برای خواننده راحت‌تر و پرفایده‌تر خواهد بود. بسیاری از قسمت‌های کتاب، علی‌رغم ظاهر ساده، برای خواننده‌ای که آشنایی کافی با ادبیات عرب و متون تخصصی نداشته باشد مشکل و حتی غیر قابل فهم می‌باشد. به هر تقدیر، مطالب کتاب - پس از مقدمه مؤلف درباره انواع وقف و تعاریف آنها - در جداولی تنظیم و هر کجا توضیحی افزون بر نوع وقف (از قبیل تام و کافی) در یک آیه وجود داشت، به انتهای همان سوره ارجاع داده شد. تلاش شد تا در عین حفظ محتوا و بیان کلی مؤلف، مطالب به گونه‌ای به فارسی برگردانده شود که برای خواننده فارسی زبان مفهوم‌تر باشد. در برخی از موارد با افزودن مطالبی داخل قلاب تلاش شد تا مطالب روان‌تر گردد. در اینجا ذکر چند نکته ضروری است: ۱- نسخه‌های مورد استفاده در ترجمه این کتاب، دو تحقیق متفاوت از آن بوده است: - تحقیق: جاید زیدان مخلف، چاپ: اول، سال: ۱۴۰۳، ناشر: احیاء التراث الاسلامی بغداد - تحقیق: یوسف عبد الرحمن مرعشلی، چاپ: دوم، سال: ۱۴۰۷، ناشر: ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۹ مؤسسه الرساله بیروت البته تحقیق اول به جهت دقت بیشتر محقق در ارائه مطالب و کمتر بودن اغلاط حروف چینی، مبنای اصلی بوده و عمدتاً از تحقیق دوم برای مراجعه و بازبینی استفاده شد. ۲- در علامت‌گذاری آیات قرآن کریم، به حداقل علایم ضروری اکتفا شد و در بسیاری از موارد، کلمات و عبارات بدون اعراب هستند. برای کسب اطلاع از اعراب دقیق کلمات و عبارات، با مراجعه به مصحف شریف، از آن مطلع شود. ۳- فواصل آیات براساس شیوه متداول در شماره‌گذاری آیات (عدّ الآی) به روش کوفیان انجام شد. مطابق این شیوه، تعداد آیات قرآن ۶۲۳۶ آیه است و معمولاً - مصاحف براساس این روش شماره‌گذاری شده‌اند. ۴- در مواردی که اختلاف در قرائت کلمه یا کلماتی وجود داشت و مؤلف کتاب به نوع وقف خاصی براساس قرائت اشاره نموده، جهت مزید اطلاع خوانندگان گرامی، به نام قاریان یا روایانی که آن قرائت را انجام داده‌اند براساس کتاب ارزشمند «التیسیر فی القراءات السبع» از همین مؤلف و «النشر فی القراءات العشر» از ابن جزری مراجعه و مطالب لازم درج گردید. ۵- با توجه به حجم کتاب، صلاح دیدیم تا پایان سوره مبارکه ابراهیم علیه السلام را در این جلد و بقیه سور را در جلد دوم کتاب به خوانندگان گرامی تقدیم کنیم. اینک به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» از کلیه سرورانی که در ترجمه، ویرایش و چاپ این اثر، مترجمان کتاب را یاری دادند، به خصوص دوست گرامی و استاد ارجمند جناب آقای دکتر حمید رضا مستفید، استاد و سرور گرامی جناب آقای عبد الرسول عبائی و جناب آقای علیرضا چیدری کمال تشکر را داریم. در پایان، ضمن اذعان به این که ممکن است سهو قلم یا خطایی از ما سر زده باشد، از عموم خوانندگان - و بخصوص اساتید بزرگواری که این اثر را ملاحظه ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۲۰ می‌نمایند - تقاضا داریم با یادآوری لغزش‌ها و کاستی‌ها، ما را از نظریات ارزشمند و راهنمایی‌های گرانقدرشان بهره‌مند سازند. صادق درودیان - کریم دولتی اسفند ۱۳۷۷ ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱

مقدمه مؤلف

اشاره

اللّهُمَّ بِرَحْمَتِكَ أَبُو عمرو عثمان بن سعید بن عثمان مَقْرِي [صاحب کتاب التیسیر] چنین می‌گوید: ستایش می‌کنم خداوندی را که در قدرت، یگانه و در بزرگی، منحصر است؛ کسی که شایسته حمد و ستایش است و این کار، بر آفریده‌هایش، واجب است تا بدین وسیله حق او را ادا کرده باشند. او را به نشانه شکر نعمتهایش و درخواست نعمتهای بیشتر، ستایش می‌کنم و بر پیامبرش حضرت محمّد صلی الله علیه و آله خاتم پیامبران درود می‌فرستم؛ و درود و سلام خدا بر خاندان او علیهم السّلام و اصحاب

[برگزیده اش. این کتاب [شناخت وقف تام، کافی و حسن در کتاب خداوند متعال می‌باشد که آن را از گفته‌های مفسران و از کتابهای قاریان و نحویان برگرفته‌ام و در جمع‌آوری مطالب پراکنده آنها، تشخیص درستی، توضیح دادن نکات مشکل، حذف مطالب زاید، مختصر نمودن الفاظ و نزدیک ساختن معانی آن، بسیار کوشیده‌ام و تمام این موارد را روشن ساخته، واضح نموده‌ام و بیان کرده‌ام و آن را براساس سوره‌های قرآن، براساس یک روش واحد و به میزان توانایی و آگاهی‌ام مرتب کرده‌ام. در موارد لزوم، حدیثی مسند، نکته‌ای تفسیری، مطلبی در مورد قرائت، معنی یا اعراب را هم ذکر کرده‌ام. البته در این امور خیلی وارد نشده و به تمام آنها نیز ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲ نپرداخته‌ام، چرا که گذشتگان ما (رحمهم الله) در کتابهایشان به این امور پرداخته و ما را بی‌نیاز ساخته‌اند و هدف ما در این کتاب، ایجاز و اختصار است نه تفصیل و توضیح. این نیز بدین دلیل است که برای خواننده ساده‌تر و قابل استفاده‌تر باشد و و منافعی، هم دانش پژوه تازه‌کار و هم دانشمند روشن و آگاه را فراگیرد. از خدای بلندمرتبه و جلیل برای خواسته‌ها و آرزوهای خویش در این کتاب یاری می‌خواهم؛ از او توفیق و کمک فکری می‌طلبم تا به گفتار و کردار صحیح راه پیدا کنم؛ و فقط بر او توکل می‌کنم که مرا کافی است او و بهترین و کیل و نگاهدارنده است.

گفتار اول: تشویق برای تعلیم وقف تام

عبد الرحمن بن ابی بکره از پدرش نقل کرده که: «جبرئیل امین علیه السلام بر حضرت پیامبر صلی الله علیه و آله وارد شد و گفت: «قرآن را بر یک حرف بخوان». میکائیل [به پیامبر صلی الله علیه و آله گفت: «از او بیشتر بخواه»؛ تا [بالآخره به هفت حرف رسید که همگی آنها، شافی (شفا دهنده) و کافی (کفایت کننده) است؛ تا وقتی که آیه عذاب را به آیه رحمت یا آیه عذاب ختم نکنی. این حدیث با سند دیگری نیز از وی نقل شده با این تفاوت که گفت: «تا وقتی که آیه رحمت را به آیه عذاب را به مغفرت و بخشش ختم نکنی». ابی بن کعب روایت کرده است که به نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله رفتم. ایشان فرمودند: «فرشته وحی همراه من بود؛ به من گفت: «قرآن را بخوان»؛ پس شمرده تا به هفت رسید و پس از آن گفت: تا زمانی که آیه عذاب را به رحمت یا آیه رحمت را به عذاب ختم نکنی، همه آنها شافی و کافی است». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳ مؤلف گوید: این روایات، تعلیم [وقف تام، از جانب رسول مکرم خدا صلی الله علیه و آله توسط جبرئیل علیه السلام است زیرا ظاهرش دلالت دارد بر اینکه شایسته است در آیه‌ای که صحبت از آتش و عقاب است و بعد از آن، ذکر بهشت و ثواب آمده است، قرائت را قطع کرد و میان این دو فاصله انداخت؛ همچنین اگر در دو آیه کنار هم - برعکس مورد پیش - ابتدا صحبت از بهشت و ثواب است و پس از آن آتش و عقاب، باز باید بر آیه اول قطع کرد و میان این دو مفهوم فاصله ایجاد کرد. به عنوان مثال پس از آیه «فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ» (۱) باید وقف شود و جایز نیست آن را به «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» (۲) وصل کنیم و سپس در این جا وقف شود. [بلکه لازم است در انتهای آیه ۸۱ وقف کنیم و سپس از ابتدای آیه ۸۲ شروع کنیم. و نیز مانند آن است آیه «وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ» (۳) که مطلب تمام می‌شود و وصل آن به آیه «الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ» (۴) و قطع در این قسمت مجاز نیست. [بنابراین وقف در انتهای آیه ششم، تام است. و مانند آن می‌باشد «وَلَكِنْ يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ» (۵) که اینجا محل وقف است و وصل این عبارت به «وَالظَّالِمُونَ» در همین آیه و وقف بر آن جایز نیست. موارد مشابه مثالهای فوق در قرآن بسیار است. و از مواردی که این موضوع را روشن تر می‌سازد، قول تمیم طائی از عدی بن حاتم (۶) است که گفت: «دو نفر نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمدند. یکی از آن دو شهادتین

(۱) - بقره: ۸۱. (۲) - بقره: ۸۲. (۳) - غافر: ۶. (۴) - غافر: ۷. (۵) - شوری: ۸. (۶) - این روایت با سند دیگری از عدی بن حاتم نقل شده است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴ را گفت و ادامه داد: «من يطع الله و رسوله فقد رشد و من يعصهما» (۱) در اینجا پیامبر صلی الله علیه و آله

فرمود: برخیز و برو که تو چه بد خطیبی هستی.» این خبر، نشان دهنده نامناسب بودن قطع بر لفظ خاصی است؛ اگرچه مقصود اصلی از آن لفظ، برای شنونده روشن باشد. علت اینکه حضرت، خطیب را هنگامی که (بر قبیح و به طور) نابجا قطع کرد، از جا بلند کرد، این است که او با این وقف، وضعیت کسی را که اطاعت می‌کند با وضعیت کسی که نافرمانی می‌کند، یکسان بیان نموده و میان آن دو فاصله نینداخت در حالی که شایسته بود که بر «فقد رشد» وقف می‌کرد و سپس عبارت بعد از آن را آغاز می‌کرد و می‌گفت: «و من یعضهما فقد غوی» و سخنش را به پایان می‌برد. حال که در گفتگو میان دو مخلوق، این گونه صحبت کردن ناپسند و ناروا می‌باشد، پس در کتاب خدای عزّ و جلّ - که سخن پروردگار جهانیان است - بسیار ناپسندتر است و سزاوارتر است که از آن پرهیز شود. از عبد الله بن عمر روایت شده که گفت: «ما بره‌ای از روزگاران را سپری کردیم در حالی که یکی از ما قبل از نزول [بخش‌هایی از] قرآن، ایمان آورده بود و سوره‌ای بر حضرت محمد صلی الله علیه و آله نازل می‌شد، پس حلال و حرام، اوامر و نواهی، و آنچه که در آن شایسته است وقف شود را یاد می‌گرفتیم.» سخن ابن عمر دلیل بر این است که تعلیم آن [یعنی وقف تام، توقیفی از جانب رسول مکرم الهی صلی الله علیه و آله است. و این، اجماع صحابه نیز هست. یکی از مواردی که بر این موضوع دلالت و تأکید دارد، مطلبی است که از میمون بن مهران نقل شده که

(_____۱) - هر کس از خدا و رسولش

اطاعت کند، به تحقیق رشد و هدایت یافته است و هر کس از این دو نافرمانی کند به تحقیق گمراه شده است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵ گوید: «من از قرائت بعضی گروهها، بر خود می‌لرزم که خود را مقید کرده‌اند که قرائتشان کمتر از ده آیه نشود. ایشان داستانها را خواه طولانی باشد و خواه کوتاه می‌خوانند. مثلاً در [رکعت اول نماز تا آیه «وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ» (۱) می‌خوانند. آن‌گاه برخاسته و در رکعت دوم از آیه «أَلَا- إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ» (۲) شروع می‌کنند.» این بدان معناست که صحابه، در قرائتشان از قطع بر کلامی که قسمتی از آن به قسمت دیگر متصل است [و ارتباط معنوی دارد] و همچنین کلامی که آخرش [از نظر معنی به اولش تعلق دارد، پرهیز می‌کرده‌اند زیرا میمون بن مهران که این موضوع را از آنان نقل کرده، خود از بزرگان تابعین است و تعدادی از صحابه را نیز ملاقات نموده است [و براساس آشنایی با شیوه صحابه، این روش را در قرائت مردود شمرده است.] تمام اینهایی که ذکر کردیم، دلیل بر لزوم وقف در جایی است که معنی تمام می‌شود؛ و لزوم پرهیز از قطع بر قبیح و تشویق بر شناختن و آموختن آن است. اما قطع بر محل وقف کافی نیز که مرحله‌ای پایین‌تر از تام است، به کار می‌رفته و جایز است. در سنت رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز این گونه وارد شده و به کار بردن آن از جانب ایشان، توقیفی است. از ابن مسعود روایت شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «برای من قرآن بخوان». پس گفتم: «آیا من برای شما قرآن بخوانم در حالی که قرآن بر خود شما نازل شده است؟!» پس ایشان فرمود: «دوست دارم آن را از زبان غیر خودم نیز بشنوم.» پس (_____۱) - بقره: ۱۱. (۲) -

بقره: ۱۲. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶ من سوره نساء را آغاز کردم و خواندم تا رسید به آیه «فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَ جِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيداً» (۱). در اینجا دیدم اشک از چشمان مبارکشان جاری شد و به من فرمودند: «کافی است.» توجه دارید که قطع بر «شهادت» کافی است و تمام نیست به خاطر اینکه معنی این گونه است: «و حال ایشان چگونه است در آن روزی که از هر طایفه‌ای گواهی آوریم و تو را بر این امت به گواهی خواهیم خواند. و آن روز کسانی که بر راه کفر رفته و نافرمانی رسول کردند، آرزو کنند که با خاک زمین یکسان باشند.» لذا ما بعد به قبش تعلق دارد و آیه ۴۲ انتهای مطلب است در حالی که پیامبر صلی الله علیه و آله عبد الله را فرمان داد تا با وجود ارتباط معنوی که میان این دو آیه وجود دارد بر آیه اول قطع کند. این نقل، دلالتی روشن بر جواز قطع و وقف بر کافی و لزوم به کارگیری آن است. و بالله التوفیق.

بدان- که خداوند تو را با توفیقاتش تأیید کند- علما و دانشمندان ما در اقسام وقف اختلاف دارند. بعضی از ایشان گفته‌اند: وقف بر چهار قسم است: ۱- تام مختار ۲- کافی جایز ۳- صالح مفهوم ۴- قبیح متروک (_____ ۱)- آیه ۴۱. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷ و برخی این تقسیم را رد کرده و گفته‌اند: وقف بر سه قسم است: ۱- مختار که وقف تام است. ۲- جایز که کافی بوده ولی مانند تام نیست. ۳- قبیح که نه تام است و نه کافی. عده‌ای نیز معتقدند که وقف بر دو قسم است: ۱- تام ۲- قبیح و نوع دیگری ندارد. قول اول نزد من صحیح‌تر است و من به آن معتقدم؛ زیرا گاهی قاری در آیاتی که مطلب یا داستان طولانی است و عبارتها به یکدیگر تعلق دارند، در جایی که نه تام باشد و نه کافی، نفسش تمام می‌شود. در آن صورت بر روی عبارتی که معنایش، مناسب و مفهوم باشد وقف می‌کند. این موضوع، چه در سنت [نبوی صلی الله علیه و سلم و چه در زبان عربی] و هر زبان دیگری بدون اشکال است. احمد بن موسی قوأس می‌گوید: «هرگاه که نفس قطع می‌شود، وقف می‌کنیم.» من این اقسام چهارگانه را دسته‌دسته توضیح داده، اصول آن را شرح می‌دهم، فروغش را روشن می‌سازم و از هر قسم به شکل ساده و آسان مثال می‌زنم، برای اینکه حقایق آن دانسته شود و معانی آنها فهمیده شود و بر مطالبی که گفته خواهد شد، شاهد مثال و دلیل از سوره‌ها ذکر خواهم کرد. ان شاء الله تعالی.

گفتار سوم: توضیح وقف تام

وقف تام، وقفی است که قطع بر آن و شروع از بعدش خوبست، زیرا موضوع ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸ آیات بعد، به آیات قبل هیچگونه تعلق ندارد. این در جایی است که موضوعات پایان می‌پذیرد که [به طور عمده در انتهای آیات (فواصل) پیش می‌آید؛ مانند وقف بر «وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» (۱) و شروع کردن از «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا» (۲)؛ همچنین وقف بر «وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ» (۳) و شروع کردن از «وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ» (۴)؛ وقف بر «وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ» (۵) و شروع کردن از «إِسْرَائِيلَ» (۶)؛ وقف بر «وَأَفْتَدَتْهُمْ هَوَاءٌ» (۷) و شروع کردن از «وَأَنذِرِ النَّاسَ» (۸)؛ وقف بر «وَلَوْ أَلْفَىٰ مَعَادِيرُهُ» (۹) و شروع کردن از «لَا تَحْرُكْ بِهِ لِسَانَكَ» (۱۰) و نظایر آن، هر جا که مطلب پایان می‌پذیرد. گاهی نیز وقف تام است ولی هنوز به انتهای آیه نرسیده است؛ مانند «وَجَعَلُوا أَعْرَٰةَ أَهْلِهَا أُذْلًا» (۱۱). اینجا وقف، تام است زیرا پایان سخن بلیس است و سپس خداوند می‌فرماید: «وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ» (۱۲) و اینجا انتهای آیه است. و همچنین در «لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي» (۱۳) این نیز وقف تام است به خاطر اینکه پایان سخن فرد ظالم، ابی بن خلف، بوده است؛ سپس خدای تعالی می‌فرماید: «وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا» (۱۴) و اینجا پایان آیه است (_____ ۱). - بقره: ۵.

(۲) - بقره: ۶. (۳) - بقره: ۲۹. (۴) - بقره: ۳۰. (۵) - بقره: ۴۶. (۶) - بقره: ۴۷. (۷) - ابراهیم: ۴۳. (۸) - ابراهیم: ۴۴. (۹) - قیامه: ۱۵. (۱۰) - قیامه: ۱۶. (۱۱) - نمل: ۳۴. (۱۲) - ملوک وقتی وارد قریه‌ای می‌شوند- همین گونه که بلیس گفته است- عمل می‌کنند. (۱۳) - فرقان: ۲۹. (۱۴) - یعنی شیطان، بسیار خوار می‌کند تا جایی که یاد خدا را از یادش ببرد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹ گاهی نیز وقف تام، بر کلمه‌ای پس از انتهای آیه می‌باشد [یعنی در ابتدای آیه بعد قرار دارد]؛ مانند: «وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُونَ عَلَيْهِمْ مُّضِيّٰ بِحِينٍ وَبِاللَّيْلِ» (۱). «مُضِيّٰ بِحِينٍ» انتهای آیه است ولی وقف تام بر کلمه «وَبِاللَّيْلِ» است زیرا معنایش در ادامه آیه قبل می‌باشد یعنی در صبح و شامگاه. (۲) همچنین در «عَلَيْهَا يَتَكَوَّنُونَ وَزُخْرُفًا» (۳). انتهای آیه «يَتَكَوَّنُونَ» است ولی وقف تام بر کلمه «وَزُخْرُفًا» است زیرا عطف بر «سَيُقَفُّ» در آیه قبل می‌باشد. (۴) نیز «لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا كَذَلِكَ» (۵). «سِتْرًا» آخر آیه است ولی وقف تام بر کلمه «كَذَلِكَ» می‌باشد زیرا معنی چنین است: «خبر ایشان چنین بود.» (۶) و گاهی نیز تمام شدن معنی (و وقف تام) بعد

از یک یا دو آیه و حتی بیشتر است که هر کدام با توضیح لازم در جای خود خواهد آمد. ان شاء الله «۷».

گفتار چهارم: توضیح وقف کافی

بدان وقف کافی در مواردی است که وقف بر آن، صحیح و شروع از بعدش خوب است با این تفاوت که عبارت دوم، تنها از نظر معنی به عبارت اول وابسته ( ) _____ (۱) -

صافات: ۱۳۷ و ۱۳۸. (۲) - به درستی که شما صبحگاهان و به هنگام شب بر آنان (قوم لوط) می‌گذرید. (۳) - زخرف: ۳۴ و ۳۵. (۴) - خانه‌هایشان [در بهشت، درها و تختها و زخرف (جواهر) دارد که ایشان بر تختها تکیه می‌زنند. (۵) - کهف: ۹۰ و ۹۱. (۶) - برای آنها پوششی [در مقابل نور خورشید] قرار نداده بودیم و خبرشان اینگونه بود که ذکر شد. (۷) - در متن عربی کتاب در پایان بخش مربوط به وقف تام، بحثی تحت عنوان «تام در درجه کافی» آمده است که ما آن را در پایان بخش مربوط به وقف کافی خواهیم آورد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰ است و وابستگی لفظی بین آن دو نیست؛ مانند وقف بر: «حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ» (۱) و شروع از بعد از آن و موارد مشابه در همین آیه؛ همین طور وقف بر «وَلَا عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ» (۲) و شروع از بعد آن تا عبارت «أَوْ أَشْتَاتًا»؛ وقف بر «الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ» (۳) و شروع از بعد از آن زیرا تمام این موارد به هم عطف شده‌اند. (۴) همچنین وقف بر انتهای آیات در سوره‌های تکویر، انفطار و انشقاق و شبیه آنها و همین طور فواصل آیات سوره‌های جنّ و مدثر و مشابه آنها. مراد از فواصل نظیر «احدا» و «وَلَدًا» (۵) است. همین طور است وقف بر «أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ» (۶) و ابتدا از مابعدش. همچنین است موارد مشابه آن زیرا عبارت ما بعد عطف بر ما قبل و متعلق به آن است و هر بخش از کلام [از جهت عوامل لفظی مستقل بوده و معنایی دارد که کافی است و لذا وقف بر آن نیز کافی است. این نوع، «مفهوم» هم نامیده می‌شود. اختلاف این موارد در کافی بودن، همانند اختلاف مواضع تام است. آنچه در فواصل آیات، «تام»، «کافی» یا «حسن» باشد، نسبت به آنچه در میان آیات قرار دارد «اتم»، «اکفی» یا «احسن» است و تمام این موارد را در جای خود و در هر یک از سوره‌ها خواهید دید. ان شاء الله تعالی، و بالله التوفیق ( ) _____ (۱) -

نساء: ۲۳. (۲) - نور: ۶۱. (۳) - مائده: ۵. (۴) - به نظر می‌رسد این جا اشتباهی از سوی مؤلف یا تدوین‌کنندگان کتاب صورت گرفته باشد زیرا مواردی مانند آیه بیست و سوم سوره نساء یا آیه شصت و یکم سوره نور با تعریفی که خود مؤلف از وقف کافی ارائه داده منافات دارد؛ مثلاً عامل عبارات بعدی در آیه ۲۳ سوره نساء «حُرِّمَتْ» و در آیه ۶۱ سوره نور «أَنْ تَأْكُلُوا» می‌باشد. (۵) - جنّ: ۲ و ۳. (۶) - مائده: ۵. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱ گاهی تام در درجه کافی است به این دلیل که بین دو کلام از نظر معنی، تعلق وجود دارد ولی از نظر لفظی، به یکدیگر وابستگی ندارند؛ مانند آیه کریمه «وَيُنذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا» (۱) که وقف در اینجا تام است و از «مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ» (۲) شروع می‌شود زیرا عبارت دوم از عبارت قبلی بی‌نیاز است؛ همچنین وقف بر «وَلَا لِبَائِهِمْ» (۳) تام است و ابتدا از «كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ» صحیح است گرچه کلامی که از دهانهایشان خارج می‌شود، همان «اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا» در آیه چهارم می‌باشد. و همین گونه است نظایر آن از مواردی که وقف بر آن به اجماع اهل تفسیر و عالمان بزرگوار - که مواضع وقف تام را در قرآن مشخص کرده‌اند - تام است زیرا کلام در آن بخش تمام شده و بی‌نیازی مابعدش از آن، در حالی که مابعدش به سبب معنی، جزئی از آن یا سبب آن است؛ به همین سبب، این موارد در درجه کافی است. و بالله التوفیق.

گفتار پنجم: توضیح وقف حسن

بدان وقف حسن آن است که وقف بر آن خوب است ولی ابتدا از بعدش به دلیل وابستگی آن به عبارت قبلی، هم از نظر لفظی و

هم از نظر معنوی، صحیح نیست؛ مانند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» و «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» (۴) که وقف بر آنها و مشابیشان حسن است زیرا منظور عبارت فهمیده می‌شود ولی شروع از «رَبِّ الْعَالَمِينَ» (۱) - کهف: ۴. (۲) - کهف: ۵. (۳) -

کهف: ۵. (۴) - فاتحه: ۲ و ۳. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲ «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» و «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ» خوب نیست زیرا این کلمات مجرور هستند و ابتدا از مجرور قبیح است و این قبیح، به خاطر این است که مجرور، تابع عبارت قبل از خود است. از آن رو که برای قاری، به خاطر قطع نفس، همیشه امکان وقف بر روی تام یا کافی نیست، این قسم «صالح» نیز نامیده شده است. و از آنچه شایسته است بر آن وقف شود، انتهای آیات است زیرا از جهاتی مقطع حساب می‌شوند و بسیاری از وقفهای تام، آنجا قرار دارند چرا که در انتهای آیات معمولاً جمله‌ها پایان می‌پذیرند و آخر مطلب می‌باشند. حتی گروهی از پیشوایان و قاریان پیشین، وقف بر انتهای آیات را می‌پسندیدند هر چند قسمتی از کلام به بخش دیگر متعلق باشد به جهت این که گفتیم مقطع کلام هستند و مشتبه نمی‌شوند زیرا به خودی خود فاصله و مقطع می‌باشند اگرچه انتهای آیه، وقف تام نباشد. از ابو عمرو [بصری (۱)] نقل شده که در انتهای هر آیه سکت (۲) می‌کرد و می‌گفت: «من دوست دارم در انتهای تمام آیات، سکت شود». در سنت رسول مکرم خدا صلی الله علیه و آله نیز این گونه وارد شده است. از ام سلمه (۳) نقل شده که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله قرائتش را تقطیع می‌کرد [یعنی آخر هر آیه وقف می‌کرد] و می‌فرمود: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»، «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»، «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»، (۱) - ابو عمرو بصری یکی از قراء

سبعه و متوفای ۱۵۴ ه. ق است. (۲) - منظور از سکت، همان وقف است زیرا در بیان گذشتگان سکت، وقف و قطع یک مفهوم داشته است و جدا کردن این سه از یکدیگر مربوط به متأخرین است. از طرفی، منابع معتبر تصریح دارند که ابو عمرو بصری، در انتهای آیات به اصطلاح تجویدی وقف می‌کرده است نه سکت. (۳) - این روایت به طرق مختلف از ام سلمه روایت شده ولی در تمام آنها فقط به سوره حمد اشاره شده و از آن کلیت برای تمام قرآن دریافت نمی‌شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳ «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ». همچنین از طریق دیگری از وی نقل شده است: زمانی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله قرائت می‌نمود، قرائتش را آیه آیه قطع کرده و می‌خواند: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» سپس وقف می‌کرد و آن گاه می‌خواند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» آن گاه وقف کرده و می‌خواند: «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» سپس وقف کرده و می‌خواند: «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ». این روایت، از چند طریق نقل شده و در این باب، «اصل» محسوب می‌شود. و بالله التوفیق.

گفتار ششم: وقف قبیح

وقف قبیح، وقفی است که منظور از آن فهمیده نمی‌شود؛ مانند وقف بر «بسم»، «مالک»، «رب»، «رسل» و نظایر آنها و ابتدا از «الله»، «یوم الدین»، «العالمین»، «السموات» و «الله» [در آیات «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» (۱)، «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ» (۲)، «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» (۳)، «رَبُّ السَّمَاوَاتِ» (۴) و «رُسُلُ اللَّهِ» (۵)]؛ زیرا وقتی بر این کلمات وقف می‌شود روشن نیست به چه چیز اضافه شده‌اند. این مورد به جهت امکان قطع نفس بر روی آنها «وقف ضرورت» هم نامیده می‌شود. تمام قاریان و اهل فن، این قسم از وقف را نهی کرده و مردود شمرده‌اند و این گونه مناسب می‌دانند که کسی که نفسش در این گونه موارد قطع می‌شود، برای شروع، به (۱) - فاتحه: ۱. (۲) - فاتحه: ۴. (۳) -

فاتحه: ۲. (۴) - رعد: ۱۶. (۵) - انعام: ۱۲۴. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴ قبل برگردد تا ماقبل را به مابعد وصل نماید. البته اگر این کار را [از روی عدم توانایی انجام نداد، اشکالی ندارد. علی بن کیسه گفته است: وقف بر مضاف صحیح نیست مگر اینکه با خواندن مجدد، اصلاح شود. قبیح تر از این نوع (یعنی وقف بر مضاف) در مواردی است مانند: «لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ

الَّذِينَ قَالُوا «۱»، لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا «۲»، «وَقَالَتِ الْيَهُودُ» «۳»، «وَقَالَتِ النَّصَارَى» «۴»، «مِنْ إِيكِهِمْ لَيَقُولُنَّ» «۵»، «وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ «۶»، «وَمَا لِي» «۷»، «فَبَعَثَ» «۸»، «وَقَالُوا أَبَعَثَ» «۹»، «وَقَالُوا» «۱۰» وابتدا از بعد از آنها یعنی: «إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ»، «إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ»، «عُزَيْرُ ابْنِ اللَّهِ»، «الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ»، «وَلَدَ اللَّهُ»، «إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ»، «لَا أَعْبُدُ»، «اللَّهُ غُرَابًا»، «اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا» و «اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا» به خاطر اینکه با این فاصله انداختن، معنی از بین می‌رود «۱۱». نظیر اینها در قبح وقف مواردی است مانند: «فَبَهَتْ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ» «۱۲»، «لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلَّهِ» «۱۳»، «إِنَّ اللَّهَ لَا يَسِيءُ تَخِييًى» «۱۴»، «إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الضَّالِّينَ» «۱۵» (۱) - آل عمران: ۱۸۱. (۲) - مائده:

۱۷. (۳) - توبه: ۳۰. (۴) - توبه: ۳۰. (۵) - صافات: ۱۵۱. (۶) - انبیاء: ۲۹. (۷) - یس: ۲۲. (۸) - مائده: ۳۱. (۹) - اسراء: ۹۴. (۱۰) - مریم: ۸۸. (۱۱) - در این گونه موارد، شروع از بعدشان نسبت به وقف بر آنها قبیحتر است. (۱۲) - بقره: ۲۵۸. (۱۳) - نحل: ۶۰. (۱۴) - بقره: ۲۶. (۱۵) - غافر: ۲۸. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵ «إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ» «۱» یا «لَا يَبْعَثُ اللَّهُ» «۲» زیرا به خاطر این فاصله انداختن، معنی خدشه‌دار می‌شود. ادامه آیات بدین قرار است: «وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الضَّالِّينَ»، «أَنَّ لِلَّهِ الْمَثَلِ الْأَعْلَى»، «أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا»، «إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ»، «إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا» و «لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ». کسی که نفسش بر روی این موارد، تمام شود لازم است به قبل برگردد و قسمتی از کلام را به قسمت دیگر وصل نماید و اگر چنین نکند، مرتکب گناه [در قرائت شده است. این اشتباه بزرگی است که اگر کسی آن را از روی عمد انجام دهد- به واسطه آن- از دین اسلام خارج می‌شود به این دلیل که آنچه از قرآن که متعلق به بعد یا قبلش است را جدا کرده و این جداسازی، افترا بر خدای بلند مرتبه است و نسبت دادن جهل و کفر به اوست. وقف بر سخن جداگانه‌ای که خارج از حکم قبلی است ولی به آن وصل می‌شود، نیز از این قسم است؛ مانند وقف بر «وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النُّصْفُ وَ لِأَبَوَيْهِ» «۳» به خاطر اینکه نصف در اینجا مربوط به دختر است و نه پدر و مادر، و عبارت «وَ لِأَبَوَيْهِ» مستأنفه است یعنی خبرش بعد آمده که «لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الشُّدُسُ» است. همچنین وقف بر «إِنَّمَا يَسْتَحِبُّ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَى» «۴» قبیح است به خاطر اینکه «الموتی» نه می‌شنوند و نه پاسخ می‌گویند، بلکه خداوند متعال خبر داده که ایشان برانگیخته می‌شوند «وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ». پس ایشان به خاطر حالت خاصشان از گروه قبلی جدا هستند. نیز وقف بر «لِكُلِّ» لَأَهْرِي مِنْهُمَ _____ مَا _____ (۱) - نساء: ۳۶. (۲) - نحل: ۳۸. (۳) -

نساء: ۱۱. (۴) - انعام: ۳۶. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶ اَكْتَسَبَ مِنَ الْبِائِثِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ» «۱» زیرا منظور از عبارت اول، مؤمنان هستند ولی متولیان کبر، منافقانند که در آخرت، عذابی بزرگ برای ایشان در نظر گرفته شده و منظور از ایشان «عبد الله بن ابی بن سلول» است. همچنین وقف بر «أَنْتِي فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ وَأَخِي هَارُونَ» «۲» زیرا موسی علیه السلام از کشته شدن خود می‌ترسید نه از کشته شدن برادرش. «وَأَخِي هَارُونَ» مستأنفه است و درباره او صفت و حالتی «۳» بیان شده است. و هرچه شبیه این موارد باشد نیز حکمش چنین است. و نیز، از این وقف‌های قبیح، وقف بر اسمهایی است که وصف‌های بعدشان حقیقت و نوع آنها را مشخص می‌کند؛ مانند «فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ» «۴» زیرا نمازگزاران، افرادی ستوده و ممدوح هستند که «ویل» بر ایشان شایسته نیست و وصف شدگان با عبارت بعد «الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ» کسانی هستند که مورد عتاب خداوند در آیه شریفه‌اند. قبیح‌تر از این نوع، وقف بر حرف نفی است که حرف ایجابی بعدش بیاید؛ مانند: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» «۵»، «مَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ» «۶»، «لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا» «۷» و مشابه‌هایش. اگر کسی بدون مشکل و اضطرار، قبل از حرف ایجاب و اثبات وقف نماید، این کار گناه بزرگی است زیرا در این صورت، معنی هر آنچه غیر خدا پرستش می‌شود، خواهد بود. همچنین در «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا» «۸» و «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا

(۱) - نور: ۱۱. (۲) - قصص: ۳۳ و ۳۴. (۳) - فصیحتر بودن او از موسی علیه السلام. (۴) - ماعون: ۴. (۵) - محمد: ۱۹. (۶) - آل

عمران: ۶۲، صافات: ۳۵. (۷) - طه: ۱۴. (۸) - اسراء: ۱۰۵. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷ لِيُعْبُدُونَ» (۱) اگر کسی قبل از حرف ایجاب وقف نماید، به نفی ارسال حضرت محمد صلی الله علیه و آله و آفرینش جن و انسان منجر می‌شود. همینطور «وَعِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ» (۲) و «قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ» (۳) و آنچه شبیه آن است. این موارد نیز از سخنان و گناهان بزرگ است [که وقف بر آنها ناپسند است. از موارد وقف قبیح که توقیف در نهی از آن وارد شده، وقف بر این آیات و شبیه آنهاست: «وَعِدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا» (۴)، «الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالُهُمْ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» (۵)، «الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» (۶)، «الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ الْحُسْنَى وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ» (۷)، «أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ» (۸)، «مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ» (۹)، «فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا» (۱۰)، «إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يُعْودُوا» (۱۱)، «فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي» (۱۲) و «لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ» (۱۳). در این موارد، بخش دوم از جهت معنی از حکم اول خارج است و وقتی که بدون روشن شدن حقیقت و آشکار شدن مرادش، بر آن حکم شود، چیزی (_____) ذاریات: ۵۶. (۲) - انعام:

۵۹. (۳) - نمل: ۶۵. (۴) - مائده: ۹ و ۱۰. (۵) - محمد: ۱ و ۲. (۶) - فاطر: ۷. (۷) - رعد: ۱۸. (۸) - غافر: ۶ و ۷. (۹) - کهف: ۱۷. (۱۰) - آل عمران: ۲۰. (۱۱) - انفال: ۳۸. (۱۲) - ابراهیم: ۳۶. (۱۳) - ابراهیم: ۷. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸ قبیح‌تر از آن وجود ندارد، زیرا حال مؤمن و کافر و هدایت یافته و گمراه یکسان شده است. در این حالت، بطلان شریعت و خروج از دین است و لازم است کسی که (اضطراراً) در این موارد نفسش قطع شود، برگشته و بخشی از کلام را به بخش دیگر وصل کند؛ یا بر انتهای هر بخش وقف کند؛ یا در آخر دومی وقف نماید. پس هر که چنین نکند، گناه کرده و تجاوز نموده و از روی نادانی افترا بسته است. نقل شده که: حمزه و غیر او وقف بر این موارد - یعنی آنچه از قبیح‌ها برشمردیم - را قبیح می‌دانسته‌اند زیرا قاری امکان دوری از آن را دارد. مؤلف گوید: این اقسام وقف بود که آن را برشمردم و اصول و فروعش را تلخیص نمودم. پس آنها را به دقت بدان و فراگیر. و بالله التوفیق. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹

وقف و ابتدا در آیات و سوره‌های قرآن کریم

سوره حمد

سوره حمد [۱] آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف استعاذه / الرجیم / تام ۱ (بسمله) / الرحیم / اتم نسبت به موضع قبل ۴ / الدین / تام [۲] ۵ / نستعین / تام [۳] ۷ / انعمت علیهم / حسن [۴] ۷ / لا الضالین / تام [_____] - اگر به منظور جدا کردن آیات و

مراعات ترتیل، بر سر هریک از آیات این سوره وقف شود، نیکو است و سنت نبوی نیز این چنین بوده است. از ام سلمه نقل شده: «وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله [سوره حمد را] قرائت می‌کرد، آیه آیه قطع کرده، می‌خواند: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» وقف می‌کرد؛ سپس می‌خواند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» وقف می‌کرد؛ سپس تلاوت می‌کرد: «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» و «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ» [تا انتها]». [۲] - زیرا ما بعدش از آن بی‌نیاز است. [۳] - زیرا پایان ثنا بر خدای عز و جل است. [۴] - تام و کافی نیست خواه آنکه «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ» صفت یا بدل از «الَّذِينَ» در عبارت «صِرَاطَ الَّذِينَ» باشد؛ خواه آنکه «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ» حال با تقدیر «مغضوباً علیهم» یا استثنا باشد با تقدیر «الا-المغضوب علیهم». در هر دو صورت به ما قبل تعلق دارد و از آن جدا نمی‌شود مگر بطور غیر اختیاری. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲ مؤلف گوید: آنچه وقف بر آن ناپسند است چیزهایی از قبیل وقف بر

سر مبدل منه بدون بدل، موصوف بدون صفت، معطوف بدون عطف و مؤکد بدون تأکید می‌باشد که شبیه آن را در کتاب «الوقف و الابتداء» همراه مثال و با شرح، ذکر کرده‌ام و ذکر موضوع در آن کتاب، از تکرار آن در اینجا بی‌نیاز می‌سازد. و بالله التوفیق. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳

سوره بقره

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱ / الم [۱] (هرجا واقع شود نوع وقف بر آن مطابق همین سوره است). / تام [۲] (قول مختار مؤلف) کفافی (قول ابوحاتم) نه تمام و نه کفافی [۳] (قول افراد دیگر) [۱] - «أَلَمْ يَكُنْ» در تمام سوره‌هایی که

آمده، در شمارش کوفی، انتهای آیه است و این از آن جهت است که جمله مستقل و کلام تمامی است. [۲] - اگر اسمی برای سوره در نظر گرفته شود، یعنی «اقرأ الم»؛ یا به معنای «انا لله اعلم و اری» حمل شود. [۳] - زیرا: الف) معنایش این است که «یا محمد ذلك الكتاب»؛ ب) گفته شده «قسم» است؛ ج) قولی هست که برای «بیدار و آگاه کردن» آمده است. بنابراین سه وجه، به خاطر بدست آمدن فایده در آن، به ما بعد تعلق دارد و لذا از آن جدا نمی‌شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲ / لا - ریب فیه / کفافی [۱] تام [۲] (قول نافع) / ۲ / هدی للمتقین / تام [۳] کفافی [۴] حسن [۵] [۱] - «هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ» با در نظر گرفتن

ضمیر «هو» مرفوع می‌شود. [۲] - «هدی» با «فیه» مرفوع می‌شود. در این صورت معنای «لا ریب» «لا شک» می‌شود؛ ضمیر عاید به کتاب، به علت آشکار بودن معنی ذکر نشده است. اگر در کلام بیان می‌شد، «لا ریب فیه، فیه هدی» می‌شد. بصریون می‌گویند: «ان فعلت فلا بأس» یعنی «لا بأس علیک» و کوفیون می‌گویند: «ان زرتنی فلا براح» یعنی «لا براح لک» که ایشان خبر «لا» ی نفی جنس را حذف کرده‌اند. نظیر آن «لا إله إلا الله» و «لا حول و لا قوه الا بالله» است یعنی «لا اله للعالم الا الله» و «لا حول لنا و لا قوه الا بالله». [۳] - اگر بعد از «الذین» مبتدای مرفوع باشد و خبر آن در عبارت «أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ» [۱] بیاید. [۴] - الف) چنانچه بنا بر مدح «هم الذین» در نظر گرفته شود و مرفوع؛ ب) اگر منصوب و تقدیر آن «اعنی الذین» باشد. [۵] - در صورتی که «الذین» صفت «للمتقین» و مجرور باشد. قاعده: در هرچه نظیر «الذین» در حالت وصفی بیاید سه نوع وقف ذکر شده و جایز است؛ نظیر «لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ الَّذِي جَعَلَ» [۲]، «إِلَّا الْفَاسِقِينَ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ» [۳]، «بَصَّيرٌ بِالْعِبَادِ الَّذِينَ يَقُولُونَ» [۴]، «فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ» [۵] و مشابه‌های آن (۱) - آیه ۵. (۲) - بقره:

آیات ۲۱ و ۲۲. (۳) - بقره: آیات ۲۶ و ۲۷. (۴) - آل عمران: آیات ۱۵ و ۱۶. (۵) - زمر: آیه ۱۷. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۳ / يُنْفِقُونَ / کفافی (گفته شده) تام [۱] / ۴ / مِنْ قَبْلِكَ / کفافی / ۴ / يُوقُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل / ۵ / الْمُفْلِحُونَ / تام / ۶ / لَا يُؤْمِنُونَ / کفافی / ۷ / وَ عَلَى سَمْعِهِمْ / کفافی (گفته شده) تام محل وقف نیست [۲] [اختلاف قرائت / ۷ / غِشَاوَةٌ / کفافی [۳] [۱] - زیرا

پایان وصف مؤمنان عرب (مسلمانان) است و بعد از آن، ابتدای بیان اوصاف مؤمنان اهل کتاب می‌باشد. [۲] - مفضل از عاصم در همین آیه، «وَ عَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ» [۱] روایت کرده است و لذا بر «سَمْعِهِمْ» نمی‌توان وقف کرد زیرا «غِشَاوَةٌ» با فعلی که «حَتَمَ» بر آن دلالت دارد منصوب شده زیرا «حتم» و «جعل» در معنا یکی هستند؛ گویی می‌فرماید: «و جعل علی ابصارهم غشاة». [۳] - بنابر قرائت «غشوة» وقف کفافی است (۱) -

زمر: آیات ۱۷ و ۱۸. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۷ / عَذَابٌ عَظِيمٌ / تام / ۸ / وَ مَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ / کفافی / ۹ / وَالَّذِينَ آمَنُوا / کفافی / ۹ / إِلَّا أَنْفُسُهُمْ / کفافی / ۹ / وَ مَا يَشْعُرُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل / ۱۰ / فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ

[۱] / [کافی ۱۰ / فَرَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا / اکفی نسبت به موضع قبل ۱۰ / يَكْدِبُونَ / کافی (گفته شده) تام [۲] ۱۱ / مُضِلُّونَ / کافی ۱۲ / وَ لَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ / کافی (گفته شده) تام ۱۳ / كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ / کافی ۱۳ / وَ لَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل [۱] - منظور از «مَرَضٌ»، «شك» است.

[۲] - زیرا پایان موضوع است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۴ / مُسْتَهْزِئُونَ / کافی [۱] ۱۵ / يَعْمَهُونَ / کافی ۱۶ / مُهْتَدِينَ / کافی ۱۷ / لَا يُبَيِّنُونَ / کافی ۱۸ / فَهَمْ لَا يَزِجُونَ / کافی (گفته شده) تام ۱۹ / حَذَرَ الْمَوْتِ / تام ۱۹ / بِالْكَافِرِينَ / کافی ۲۰ / قَامُوا / کافی (گفته شده) تام ۲۰ / عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [۲] / تام [۱] - ابو حاتم شروع از آیه ۱۵ «اللَّهُ

يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ» و آیه ۵۴ سوره آل عمران «وَاللَّهُ خَيْرٌ الْمَاكِرِينَ» و نظایر آن را مکروه دانسته ولی به نظر ما، ابتدا از این آیات، حسن است و قطع بر قبل از آن کافی است زیرا معنای استهزا و مکر از جانب خدای متعال، پاداش و جزا برای مخالفان ایشان به خاطر استهزا و مکر آنان است. گفته شده معنی، آن است که برای آنها عذابی - به دلیلی که احساس نمی‌کنند و گمان نمی‌برند که با آن مستحق این عذاب شده باشند - وجود دارد. [۲] - مجاهد گوید: از اول سوره بقره، چهار آیه در وصف مؤمنان، دو آیه در وصف کافران و سیزده آیه در وصف منافقان است. در بیست آیه مذکور، موارد اتم عبارت است از: «الْمُفْلِحُونَ» [۱]، «عَظِيمٌ» [۲] و «قَدِيرٌ». (۱) - آیه ۵. (۲) - آیه ۷. ترجمه

المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۲۱ / تَتَّقُونَ / حسن [۱] ۲۲ / وَالسَّمَاءِ بِنَاءً / کافی ۲۲ / رِزْقًا لَكُمْ / کافی ۲۲ / وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ / تام ۲۳ / صَادِقِينَ / تام (گفته شده) کافی ۲۵ / مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ / کافی ۲۵ / بِهِ مُشَابِهًا / کافی (گفته شده) تام ۲۵ / أَزْوَاجٍ مُطَهَّرَةٍ / کافی ۲۵ / خَالِدُونَ / تام ۲۶ / أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا / محل وقف نیست [۲] تام (قول احمد بن موسی) ۲۵ / أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا / محل وقف نیست [۳] حسن (قول احمد بن جعفر دینوری و احمد بن محمد نحاس) [۱] - ذکر آن قبلا - [در آیه ۲] به میان

آمده است. [۲] - زیرا «ما» زایده و مؤکده است و از آن شروع نمی‌شود. [۳] - زیرا «بِعَوْضَةٍ» بدل از «مَثَلًا» است و از آن جدا نمی‌شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۲۶ / فَمَا فَوْقَهَا / کافی (گفته شده) تام ۲۶ / وَ يَهْدِي بِهِ كَثِيرًا / کافی ۲۶ / إِلَّا الْفَاسِقِينَ / کافی [۱] ۲۷ / الْخَاسِرُونَ / تام ۲۸ / فَأَخْيَاكُمْ / محل وقف نیست [۲] محل وقف (قول ابی حاتم) [۳] ۲۸ / تُزَجَعُونَ / تام ۲۹ / مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا / کافی ۲۹ / سَبْعَ سَمَاوَاتٍ / کافی (گفته شده) تام ۲۹ / بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ / تام ۳۰ / وَ نُقَدِّسُ لَكَ / کافی (گفته شده) تام

[۱] - ذکر آن [در آیه ۲] به میان آمده است. [۲] - زیرا بعدش، عطف بر آن بوده و از آن جدا نمی‌شود و احتجاج ابو حاتم بر وقف آن، صحیح به نظر نمی‌رسد. [۳] - بر «فَأَخْيَاكُمْ» وقف می‌شود و از «ثُمَّ يُخَيِّبُكُمْ» آغاز می‌شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۳۰ / مَا لَا تَعْلَمُونَ [۱] / تام ۳۱ / صَادِقِينَ / کافی ۳۲ / الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ / اکفی نسبت به موضع قبل ۳۳ / تَكْتُمُونَ / تام ۳۴ / الْكَافِرِينَ / کافی ۳۵ / مِنَ الظَّالِمِينَ / کافی ۳۶ / مِمَّا كَانَا فِيهِ / کافی (گفته شده) تام ۳۶ / وَ قُلْنَا اهْبِطُوا / کافی [۲] ۳۶ / إِلَى جِبْنٍ / کافی ۳۷ / فَتَابَ عَلَيَّهِ / کافی [۳] ۳۷ / الثَّوَابُ الرَّجِيمُ / اکفی نسبت به موضع قبل [۱] - شخصی از مجاهد در آیه «إِنِّي

أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ» نقل کرده که: خداوند، معصیت ابلیس را قبل از آنکه سرپیچی کند می‌دانست و او را برای این معصیت خلق کرده بود. [۲] - زیرا بعد از آن جدا بوده و خبر از این است که بعضی از اینان دشمن برخی دیگر هستند. [۳] - قاعده: وقف قبل از «ان» ابتدائیه - غیر از قول و قسم - در تمام قرآن کافی بوده و ابتدا از «ان» حسن است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۳۸ / مِنْهَا جَمِيعًا / کافی ۳۸ / يَحْزَنُونَ / تام ۳۹ / خَالِدُونَ / تام ۴۰ / فَارْهَبُونَ / کافی ۴۱ / فَاتَّقُونَ /

کافی ۴۲ / وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ / کافی ۴۳ / مَعَ الرَّاِکِعِينَ / کافی ۴۴ / أَفَلَا تَعْقِلُونَ / کافی ۴۵ / بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ / کافی ۴۵ / عَلَى الْخَاشِعِينَ / کافی ۴۶ / رَاجِعُونَ / تام ۴۷ / عَلَى الْعَالَمِينَ / کافی ۴۸ / وَلَا هُمْ يُنصِرُونَ / کافی ۴۹ / عَظِيمٍ / کافی ۵۰ / تَنْظُرُونَ / کافی ۵۱ / ظَالِمُونَ / کافی ۵۲ / تَشْكُرُونَ / کافی ۵۳ / تَهْتَدُونَ / کافی ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
 ۵۴ / عِنْدَ بَارئِكُمْ / کافی ۵۴ / فَتَابَ عَلَيْكُمْ / کافی نسبت به موضع قبل ۵۴ / الثَّوَابُ الرَّحِيمِ / تام ۵۵ / تَنْظُرُونَ / کافی ۵۶ / تَشْكُرُونَ / کافی ۵۷ / يَظْلِمُونَ / تام ۵۸ / خَطَايَاكُمْ / کافی ۵۸ / الْمُحْسِنِينَ / کافی ۵۹ / يَفْسُقُونَ / تام ۶۰ / مُفْسِدِينَ / تام ۶۱ / وَ بَصَلِهَا / کافی [۱] (گفته شده)
 تمام [۲] [۶۱ / خَيْرٌ / کافی [۳] (گفته شده) تمام [۴]]

[۱] - بنا بر این قول که عبارت «أَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ» از حضرت موسی علیه السلام باشد زیرا زمانی که از او، آن خوراکی‌ها را تقاضا کردند، خشمگین شد. [۲] - بنا بر سخن قتاده که ذکر می‌شود. [۳] - بنا بر سخن قتاده یا این که «أَسْتَبْدِلُونَ ... سَأَلْتُمْ» از حضرت موسی علیه السلام باشد. [۴] - بنا بر این که عبارت «أَسْتَبْدِلُونَ ... خَيْرٌ» از حضرت موسی علیه السلام و جمله «اهْبُطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ» از خداوند متعال باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف [۱] /
 تام [۲] [۶۱ / الذَّلَّةُ وَالْمَسِيكَةُ / کافی ۶۱ / بَغْضَبٍ مِنَ اللَّهِ / کافی نسبت به موضع قبل ۶۱ / بَغْيِ الْحَقِّ / کافی ۶۱ / يَعْتَدُونَ / تام ۶۲ / يَحْزَنُونَ / تام ۶۳ / تَتَّقُونَ / کافی ۶۴ / الْخَاسِرِينَ / کافی ۶۵ / خَاسِرِينَ / کافی ۶۶ / لِلْمُتَّقِينَ / تام ۶۷ / الْجَاهِلِينَ / کافی [۱] - قتاده گوید: وقتی خداوند در

مدت زمان تیه (زمان سرگردانی بنی اسرائیل در بیابان)، من و سلوی (غذای روزانه آنها در مدت تیه که با معجزه بر آنها فرستاده می‌شد) را برایشان نازل کرد و زندگی مصر را به یاد آوردند، خداوند فرمود: «أَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبُطُوا مِصْرًا» یعنی شهری از شهرها. سپس فرمود: «فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ». [۲] - بدون اختلاف است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف [۱] / ۶۸ / وَلَا يَكْفُرُ / کافی [۱] / ۶۸ / بَيْنَ ذَلِكَ / کافی ۶۸ / تَوَمَّرُونَ / کافی ۶۹ / النَّاطِرِينَ / کافی ۷۰ / لَمْهَتَدُونَ / کافی ۷۱ / تُبَيِّرُ الْأَرْضَ / محل وقف نیست حسن (قول محمد بن قاسم انباری) ۷۱ / وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ / کافی [۲] / ۷۱ / لَا شِيَةَ فِيهَا / کافی ۷۱ / يَفْعَلُونَ / تام (گفته شده) کافی ۷۲ / فَمَا ذَارَأْتُمْ فِيهَا / کافی ۷۲ / تَكْتُمُونَ / کافی نسبت به موضع قبل ۷۴ / أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً / کافی [۱] - سپس از «عِيَان»

آغاز می‌شود یعنی آن گاو، متوسط (بین کوچک و بزرگ) است. [۲] - سپس از «مُسَلَّمَةٌ» آغاز می‌شود یعنی آن سالم است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف [۱] / ۷۴ / مِنْ حَشِيَّةِ اللَّهِ / کافی [۱] / تام [اختلاف قرائت [۲] / ۷۶ / أَفَلَا تَعْقِلُونَ / تام ۷۷ / يُعْلِنُونَ / کافی ۷۸ / إِلَّا يَظُنُّونَ / کافی ۷۹ / ثَمَنًا قَلِيلًا / کافی ۷۹ / مِمَّا يَكْسِبُونَ / کافی ۸۱ / بَلَىٰ / کافی [۳] / [۴]]

[۱] - بنا بر قرائت معروف، «هِيَ اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ» خوانده می‌شود و به «ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبَكُمْ» متصل است. [۲] - بنا بر قرائت ابن کثیر که «يعلمون» خوانده زیرا ما بعدش جدا و خبر دادن از جانب خدای عز و جل درباره این مطلب است و لذا از قبل، جداست. [۳] - اصل کلمه «بلی نزد کوفین، «بل» است و سپس «ی» در انتها بعنوان علامت تأنیث اضافه شده است. [۴] - زیرا نفی آن موضوعی است که پیش از آن آمده است. قاعده: وقف بر «بلی به دلیل فوق، در همه موارد کافی است مگر آن که قسم به آن متصل گردد نظیر «قَالُوا بَلَىٰ وَ رَبَّنَا» (۱) و «قُلْ بَلَىٰ وَ رَبِّي» (۲) که در چنین مواردی، وقف بر «بلی» بدون قسم بعدش، صورت نمی‌گیرد. (۱) - انعام: آیه ۳۰. (۲) - سبأ: آیه ۳.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف [۱] / ۸۱ / هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ / تام ۸۲ / هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ / تام ۸۳ / لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ / کافی [۱] / ۸۳ / مُعْرِضُونَ / کافی ۸۴ / تَشْهَدُونَ / کافی ۸۵ / إِخْرَاجُهُمْ / کافی ۸۵ / وَ تَكْفُرُونَ بِبَعْضِ / کافی ۸۵

فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا / كَافِي ۸۵ / إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ / كَافِي ۸۵ / بِغَاغِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ / كَافِي [۲] تام (قول ابی حاتم) ۸۶ / يُنْصَرُونَ / كَافِي ۸۷ / بِرُوحِ الْقُدْسِ / كَافِي ۸۷ / تَقْتُلُوا / كَافِي ۸۸ / يُؤْمِنُونَ / كَافِي [۱] - سپس از «و بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا»

آغاز می‌شود با مقدر گرفتن «و استوصوا بالوالدین احساناً». دلیل این تقدیر در ادامه عبارت آمده است («وَقُولُوا»، «وَأَقِيمُوا» و «آتُوا»). [۲] - هم بنابر قرائت «تَعْمَلُونَ» و هم بنابر قرائت «یعملون». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۸۹ / كَفَرُوا بِهِ / كَافِي ۸۹ / عَلَى الْكَافِرِينَ / كَافِي ۹۰ / عَلَى غَضَبٍ / كَافِي ۹۱ / لِمَا مَعَهُمْ / كَافِي (گفته شده) تام ۹۱ / إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ / تام ۹۲ / ظَالِمُونَ / تام ۹۳ / وَ اسْمِعُوا / كَافِي ۹۳ / بِكُفْرِهِمْ / كَافِي ۹۳ / مُؤْمِنِينَ / كَافِي نسبت به موضع قبل ۹۵ / بِمَا قَدَّمْتُمْ أُيْدِيَهُمْ / كَافِي (گفته شده) تام ۹۶ / حَيَاةٍ / محل وقف نیست تام (قول نافع) ۹۶ / وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا / كَافِي [۱] ۹۶ / أَلْفَ سَنَةٍ / كَافِي ۹۶ / أَنْ يُعَمَّرَ / كَافِي [۱] - یعنی

یهودیان از مشرکان هم حریص تر هستند؛ سپس به وسیله عبارت «يَوَدُّ أَحَدُهُمْ»، خبر جدیدی درباره آنان بیان فرموده است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۹۶ / بِمَا يَعْمَلُونَ / تام ۹۷ / لِلْمُؤْمِنِينَ / كَافِي ۹۸ / لِلْكَافِرِينَ / كَافِي ۹۹ / إِلَّا الْفَاسِقُونَ / كَافِي ۱۰۰ / لَا- يُؤْمِنُونَ / كَافِي ۱۰۱ / لَا- يَعْلَمُونَ / كَافِي ۱۰۲ / عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ / احسن نسبت به موضع بعد ۱۰۲ / وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ / حسن تام (قول نافع و احمد بن جعفر دینوری) ۱۰۲ / وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا / احسن نسبت به موضع قبل ۱۰۲ / يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السُّحْرَ / محل وقف نیست [۱] كَافِي [۲] ۱۰۲ / بِبَابِلَ / محل وقف نیست [۳] تام (قول نافع) [۱] - در صورتی که «ما» در عبارت بعد

به معنای «الذی» در نظر گرفته شود و در این حالت یا بر «وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ» عطف می‌شود یا بر کلمه «السُّحْرَ» در عبارت «يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السُّحْرَ»؛ بنابراین، عبارت فوق با عبارت بعد، از هم جدا می‌شوند. [۲] - چنانچه «ما» در عبارت بعد، نفی باشد هر چند این نظر، دقیق نیست. [۳] - زیرا دو اسم «هَارُوتَ» و «مَارُوتَ» بدل از «الْمَلَكَيْنِ» است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۰۲ / هَارُوتَ وَ مَارُوتَ / كَافِي ۱۰۲ / فَلَا- تَكْفُرُ / كَافِي [۱] ۱۰۲ / وَلَا- يَنْفَعُهُمْ / كَافِي ۱۰۲ / مِنْ خَلْقٍ / كَافِي ۱۰۲ / يُعَلِّمُونَ / كَافِي ۱۰۳ / وَ اسْمِعُوا / تام ۱۰۴ / عَذَابٌ أَلِيمٌ / كَافِي ۱۰۵ / مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ / كَافِي ۱۰۶ / أَوْ مِثْلَهَا / كَافِي (گفته شده) تام ۱۰۷ / مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ / كَافِي ۱۰۷ / وَلَا نَصِيرٍ / كَافِي ۱۰۸ / مُوسَى مِنْ قَبْلُ / كَافِي ۱۰۸ / سَاءَ وَاءِ السَّبِيلِ / كَافِي [۱] - جمله

«فَيَتَعَلَّمُونَ» مستأنفه است. سیبویه، «فهم يتعلمون» در نظر گرفته؛ مشابه آن «كُنْ فَيَكُونُ» است. [۲] - زیرا انتهای موضوع است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۰۹ / مِنْ بَعِيدٍ إِيْمَانِكُمْ كُفَّارًا / محل وقف نیست وقف می‌شود [۱] (قول نافع، احمد بن موسی، محمد بن عیسی، فزاع، ابو حاتم، دینوری و ابن انباری) تام [۲] (قول اخفش و قتیبی) ۱۰۹ / لَهُمُ الْحَقُّ / كَافِي ۱۰۹ / بِأَمْرِهِ / كَافِي ۱۰۹ / عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ / تام ۱۱۰ / وَ آتُوا الزَّكَاةَ / كَافِي ۱۱۰ / عِنْدَ اللَّهِ / كَافِي ۱۱۰ / بِمَا تَعْمَلُونَ / كَافِي ۱۱۱ / تِلْكَ أَمْثَلُهُمْ / كَافِي (گفته شده) تام ۱۱۱ / صَادِقِينَ / كَافِي [۳] [۱] - «حَسَدًا» بنابر مفعول مطلق یا

تفسیر بودن از عبارت اول «وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعِيدٍ إِيْمَانِكُمْ كُفَّارًا» منصوب است. [۲] - بعد از این عبارت، «حَسَدًا» شروع جمله جدیدی است یعنی «يَحْسَدُونَكُمْ حَسَدًا». [۳] - زیرا فرموده «بَلَى مَنْ أَسْلَمَ» «۱»، رد جمله انکاری قبل است. (۱) - آیه ۱۱۲. ترجمه المكتفی فی

الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۱۲ / بَلَى [۱] / كَافِي ۱۱۲ / يَخْرُتُونَ / تام ۱۱۳ / يَتَلَوْنَ الْكِتَابَ / كَافِي ۱۱۳ / يَخْتَلِفُونَ / تام ۱۱۴ / فِي خَرَابِهَا / كَافِي ۱۱۴ / عَذَابٌ عَظِيمٌ / تام ۱۱۵ / فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ / كَافِي (گفته شده) تام ۱۱۵ / إِنَّ اللَّهَ وَسِعَ

عَلَيْمٍ / تام ۱۱۷ / فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ - / کافی [۲] موضع وقف نیست [اختلاف قرائت [۳]
] _____ [۱] - وقف بر «كَلَامًا» و «بَلَىٰ» را به طور

جداگانه در کتابی ذکر کرده‌ام. [۲] - اگر «فَيَكُونُ» جمله جدیدی به صورت «فهو يكون» در نظر گرفته شود و بر «يَقُولُ» عطف نشود. [۳] - در صورتی که طبق قرائت ابن عامر، «فَيَكُونُ» جواب امر به وسیله حرف «ف» باشد؛ لذا به دلیل تعلق آن به «كُنْ»، بر آن وقف نمی‌شود، زیرا «فَيَكُونُ» جواب آن است. در سوره آل عمران «۱»، سوره مریم «۲» و سوره غافر «۳» نیز مانند همین مورد وجود دارد. همچنین نصب در سوره نحل «۴» و سوره یس «۵» به دلیل عطف «فَيَكُونُ» بر «يَقُولُ» است که «أَنْ» در آن عمل کرده یعنی عبارات «أَنْ يَقُولَ»؛ لَـذَآ اِزْ اِیْـنَ عِبَارَتٍ قَطْعٌ و جـدا نمی‌شوند. (_____ [۱] - آیه ۴۷. (۲) - آیه ۳۵. (۳) - آیه

۶۸. (۴) - آیه ۴۰. (۵) - آیه ۸۲. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۱۷ / فَيَكُونُ / تام [۱] [۱۱۸ / يُوقِفُونَ / تام ۱۱۹ / بَشِيرًا وَ نَذِيرًا [۲] / کافی [۳] محل وقف نیست [۴] [۱۱۹ / أَصْحَابِ الْجَحِيمِ / تام _____ [۱] - بنابر هر دو قرائت. [۲] - محمد

بن کعب، از رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ روایت کرده است که فرمود: ای کاش آنچه پدر و مادرم انجام داده‌اند، احساس می‌کردم. خداوند نازل کرد: «أَنَا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَ نَذِيرًا وَ لَا تَسْأَلُ عَنِ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ». [به اعتقاد شیعه و بلکه به حکم مسلم عقلی، این نقل و مشابه‌های آن باطل است. [۳] - زیرا: الف) چنانچه با قرائت «وَ لَا تَسْأَلُ» خوانده شود و به صورت «وَ لَيْسَتْ تَسْأَلُ» در نظر گرفته شود - یعنی «تو به خاطر ایشان مؤاخذه نمی‌شوی» - در این صورت، از قبلش منقطع است. ب) با قرائت «وَ لَا تَسْأَلُ» - بنابر روایت فوق و قرائت وارد شده از نافع و یعقوب - نیز وقف کافی است. [۴] - با قرائت «وَ لَا تَسْأَلُ»، در صورتی که به معنای «غیر مسؤول» در نظر گرفته شود - یعنی: تو نسبت به کارهای اصحاب جهنم مسئول نیستی - عطف بر «بَشِيرًا وَ نَذِيرًا» است زیرا حال از عبارت قبل و متعلق به آن است و از آن جدا نمی‌شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۲۰ / مِلَّتَهُمْ / کافی ۱۲۰ / هُوَ الْهُدَى / کافی ۱۲۰ / وَ لَا نَصِيْرٍ / تام ۱۲۱ / يُؤْمِنُونَ بِهِ / کافی ۱۲۱ / الْخَاسِرُونَ / تام ۱۲۳ / وَ لَا هُمْ يُنصِرُونَ / تام ۱۲۴ / وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي / کافی ۱۲۴ / الظَّالِمِينَ / تام ۱۲۵ / وَ أَثْمًا [۱] / تام [۲] محل وقف نیست [۳] [اختلاف قرائت _____ [۱] - از عمر بن خطاب روایت شده

است که به رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ عرض کردم: [چه می‌شود] اگر مقام ابراهیم را مصلی برگزینیم؟ سپس خداوند، آیه «وَ اتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى» را نازل فرمود. [به اعتقاد شیعه، این نقل و مشابه‌های آن باطل و بی‌اساس است. [۲] - بنابر قرائت «وَ اتَّخِذُوا» (که امر به برگزیدن است). [۳] - بنابر قرائت نافع و ابن عامر، «وَ اتَّخِذُوا» عطف به جمله قبل است زیرا خبر از کار مردم می‌باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۲۵ / مُصَلًّى / کافی [۱] ۱۲۵ / وَ الرَّوَّحِ السُّجُودِ / تام ۱۲۶ / وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ [۲] / تام [۳] ۱۲۷ / مِنَ الْبَيْتِ / محل وقف نیست محل وقف است [۴] ۱۲۷ / وَ إِسْمَاعِيلَ / کافی [۵] (گفته شده) تام [۶] [۱۲۷ / تَقَبَّلْ مِنَّا / کافی ۱۲۷ / السَّمِيعُ الْعَلِيمُ / کافی نسبت به موضع قبل _____ [۱] - بنابر هر دو قرائت. [۲] - از

مجاهد در این آیه روایت شده: حضرت ابراهیم علیه السلام برای هر که به خدا و قیامت ایمان آورده، از خدا روزی خواست. خداوند عز و جل فرمود: «به هر کس که کفر بورزد نیز روزی می‌دهم». [۳] - زیرا سخن «قَالَ وَ مَنْ كَفَرَ» و بعد از آن، از خداوند متعال است. [۴] - طبق قول کسانی که قائل هستند، دعای «رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا» فقط از حضرت اسماعیل علیه السلام صادر شده است. [۵] - این قول نسبت به قول اول، قائل بیشتری دارد. [۶] - سپس «رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا» شروع می‌شود، به معنای «يقولان ربنا». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۲۸ / مُسْلِمِينَ لَكَ / محل وقف نیست حسن (قول ابن انباری) ۱۲۸ /

أُمَّةٌ مُسْلِمَةٌ لَمَكَ / كافی (گفته شده) تام ۱۲۸ / وَ تَبَّ عَلَيْنَا / كافی ۱۲۸ / التَّوَابُ الرَّحِيمُ / كافی ۱۲۹ / وَ يَزْكِيهِمْ / كافی ۱۲۹ / العَزِيزُ الْحَكِيمُ / تام ۱۳۰ / إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ / كافی ۱۳۲ / بَيْنَهُ وَ يَعْقُوبُ / كافی ۱۳۳ / لَهُ مُسْلِمُونَ / تام ۱۳۴ / قَدْ خَلَّتْ / كافی ۱۳۴ / لَهَا مَا كَسَبَتْ / كافی ۱۳۴ / وَ لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ / كافی ۱۳۴ / عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ / تام ۱۳۵ / تَهْتَدُوا / تام ۱۳۵ / حَنِيفًا / كافی ۱۳۵ / وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ / تام ۱۳۷ / وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ / تام (قول كسایى) [۱] / وَ قَف تَام نِيسْت (قول اخفش) [۲] ۱۳۸ / صِبْغَةَ اللَّهِ / كافی ۱۳۸ / مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً / كافی ۱۳۸ / لَهُ عَابِدُونَ / تام ۱۴۰ / أَمِ اللَّهُ / كافی ۱۴۰ / عَمَّا تَعْمَلُونَ / تام ۱۴۱ / قَدْ خَلَّتْ / كافی ۱۴۱ / لَهَا مَا كَسَبَتْ / كافی ۱۴۱ / وَ لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ / كافی ۱۴۱ / عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ / تام ۱۴۲ / إِلَى صِهْرٍ مُسْتَقِيمٍ / تام ۱۴۳ / عَلَيْكُمْ شَاهِدًا / تام [۱] - اگر «صِبْغَةَ اللَّهِ» در آیه بعد، بر

حسب اغراء «۱» منصوب شود و تقدیر «الزموا صبغۀ الله» یعنی ملازم دین خدا باشید. [۲] - اگر «صِبْغَةَ اللَّهِ» بدل از عبارت «بَلْ مَلَّةٌ إِبْرَاهِيمَ» «۲» باشد (۱) - اغراء یعنی

متوجه ساختن مخاطب بر کار ستایش شده‌ای که ملازم آن است. (۲) - آیه ۱۳۵. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۷ آیه / كلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۴۳ / عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ / تام ۱۴۳ / لِرَوْفٍ رَحِيمٍ / تام ۱۴۴ / فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ / كافی ۱۴۵ / قِبَلَهُ بَعْضٌ / كافی ۱۴۶ / وَ هُمْ يَعْمَلُونَ / كافی ۱۴۷ / الْمُتَمَتِّعِينَ / تام ۱۴۸ / الْخَيْرَاتِ / كافی ۱۴۸ / يَأْتِيَنَّكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا / كافی ۱۴۸ / قَدِيرٌ / كافی ۱۴۹ / بِغَايَتِلْ عَمَّا تَعْمَلُونَ / كافی ۱۵۰ / وَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ / تام [۱] / غیر تام [۲] ۱۵۱ / مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْمَلُونَ / غیر تام [۳] / تام [۴] [۱] - اگر «ك» در «كَمَا أَرْسَلْنَا» در

آیه بعد- با سخن خداوند در جمله «أَذْكُرْكُمْ» تعلیق شود. [۲] - چنانچه «ك» در «كَمَا أَرْسَلْنَا» با ماقبلش تعلیق شود. [۳] - در صورتی که وقف آخر آیه ۱۵۰ (به دلیل ذکر شده)، تام باشد. [۴] - در صورتی که وقف آخر آیه ۱۵۰ غیر تام باشد. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۸ آیه / كلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۵۲ / أَذْكُرْكُمْ / كافی ۱۵۲ / وَ لَا تَكْفُرُونَ / تام ۱۵۴ / فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ / حسن تام (قول دینوری) [۱] ۱۵۴ / بَيْلٌ أَحْيَاءٌ / حسن تام (قول نافع) ۱۵۵ / وَ النَّمْرَاتِ / كافی ۱۵۵ / وَ بَشَرِ الصَّابِرِينَ / كافی [۲] ۱۵۷ / هُمْ الْمُهْتَدُونَ / تام ۱۵۸ / أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا / كافی ۱۵۸ / شَاكِرٌ عَلِيمٌ / تام ۱۶۰ / التَّوَابُ الرَّحِيمُ / تام ۱۶۲ / خَالِدِينَ فِيهَا / صالح [حسن ۱۶۲] وَ لَا هُمْ يُنظَرُونَ / تام ۱۶۳ / الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ / تام ۱۶۴ / لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ / تام [۱] - سپس از «بَيْلٌ أَحْيَاءٌ» با در نظر

گرفتن «بل هم احیاء» آغاز می شود. [۲] - زیرا بعدش «الَّذِينَ» آمده است که [در آیه ۲ سوره بقره از آن سخن به میان آمد. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۹ آیه / كلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۶۵ / كَحَبِّ اللَّهِ / كافی ۱۶۵ / أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ / تام ۱۶۵ / إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ / محل وقف نیست [۱] / محل وقف است [۲] / اختلاف قرائت ۱۶۶ / بِهِمُ الْأَسْبَابُ / كافی ۱۶۷ / مِنَ النَّارِ / تام ۱۷۱ / فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ / تام ۱۷۳ / عَفْوٌ رَحِيمٌ / تام ۱۷۵ / فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ / تام ۱۷۶ / الْكِتَابَ بِالْحَقِّ / تام ۱۷۶ / بَعِيدٍ / تام ۱۷۷ / وَ حِينَ النَّاسِ / كافی (گفته شده) تام ۱۷۷ / الْمُتَّقُونَ / تام ۱۷۸ / فِي الْقَتْلِ / كافی ۱۷۸ / بِالْأُنثَى / كافی ۱۷۸ / مِنْ رَبِّكُمْ وَ رَحِمَةً / كافی (گفته شده) تام ۱۷۹ / تَتَّقُونَ / تام ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۰ [۱] - طبق قرائت «وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ

ظَلَمُوا» زیرا «أَنَّ» (در عبارت بعد از «إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ» مفعول «يَرَى» و منصوب به وسیله آن می باشد و کفایت کننده از اسم و خبر است و وقف قبل از آن نه کافی است و نه حسن. این مذهب کوفیین بنا بر قرائت «وَلَوْ يَرَى» و «وَلَوْ تَرَى» است. [۲] - چنانچه بنا بر قرائت نافع، ابن عامر و یعقوب و یکی از وجوه روایت ابن وردان از ابو جعفر «وَلَوْ تَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا» خوانده شود؛ زیرا «إذا» به خاطر تکرار شدن منصوب است و تقدیر آن چنین است: «وَلَوْ تَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ تَرَى إِنْ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا». مذهب

بصریین این است که «تری» به معنی دیدن است و «یری» به معنی دانستن که در هر دو صورت، «أَنَّ الْقُوَّةَ» مفعول است. تقدیر جمله، برای «تری» به صورت «و لو تری الذین ظلموا اذ یرون العذاب لان القوة لله جميعا» [مفعول له است و برای «یری» به صورت «و لو لم یعلم الذین ظلموا یومئذ ان القوة لله جميعا» می باشد، یعنی «اگر در آن روز، حقیقت قوت خدا و شدت عذابش را بفهمند». از آنجا که قرائت یعقوب به صورت «و لو تری ... أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً وَ أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ» است، جمله «أَنَّ الْقُوَّةَ ...» از جهت لفظی از جمله قبل جداست و جواب «لو» در ابتدای عبارت «و لو تری الذین ظلموا» به خاطر علم مخاطبان به آن محذوف است و تقدیر آن چنین است که: «اگر در آن روز، ظالمان را ببینی، عاقبت رسوایی را، خواهی دید». همچنین بنابر قرائت [ابو جعفر] «و لو یری ... ان القوة لله جميعا و ان الله شديد العذاب» تقدیر جمله به این صورت است که «اگر در آن روز ظالمان ببینند، زیان بر گرفتن معبودهای دروغین برایشان آشکار می شود». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۸۰ / اِنْ تَرَكَ خَيْرًا / محل وقف نیست [۱] (اختیار مؤلف) تام (قول نافع، محمد بن عیسیٰ اصبهانی و دینوری) [۲] ۱۸۱ / عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ / کافی ۱۸۱ / سَمِعَ عَلِيٌّ / کافی نسبت به موضع قبل ۱۸۲ / غَفُورٌ رَحِيمٌ / تام ۱۸۴ / أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ / کافی ۱۸۴ / مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ / کافی ۱۸۴ / طَعَامٌ مَسْكُونٍ / کافی ۱۸۴ / فَهُوَ خَيْرٌ لَّسَهْ / کافی ۱۸۴ / اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ / وَنَ / کافی [۳] [۱] - زیرا «الْوَصِيَّةُ» متعلق به عبارت

«كُتِبَ» می باشد و یعنی وصیت کردن برای شما واجب گردید. [۲] - جایز است «الْوَصِيَّةُ» از عبارت قبل جدا شود و بنابر مبتدا بودن مرفوع شود و خبر، محذوف باشد و یا چنین در نظر گرفته شود که «و عليكم الوصية» و نایب فاعل «كُتِبَ»، ضمیری باشد که «الْوَصِيَّةُ» بر آن دلالت کند و تقدیر «کتب علیکم الایضاء» باشد. [۳] - سپس آیه بعد «شَهْرُ رَمَضَانَ» آغاز می شود با رفع بنابر در نظر گرفتن مبتدایی به صورت «المفترض علیکم شهر رمضان» یا آن که «شَهْرُ رَمَضَانَ» مبتدا بوده و خبر در عبارت «الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ» باشد. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۸۵ / وَ الْفُرْقَانَ / تام ۱۸۵ / تَشْكُرُونَ / تام ۱۸۶ / يَزُشِدُونَ / تام ۱۸۷ / إِلَى اللَّيْلِ / کافی ۱۸۷ / فِي الْمَسَاجِدِ / کافی ۱۸۷ / فَلَا تَقْرُبُوهَا / کافی (گفته شده) تام ۱۸۷ / لَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ / تام ۱۸۸ / وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ / تام ۱۸۹ / لِلنَّاسِ وَ الْحَجِّ / کافی ۱۸۹ / مِنْ أَبْوَابِهَا / کافی ۱۸۹ / لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ / کافی ۱۹۱ / أَشَدُّ مِنْ الْقَتْلِ / کافی ۱۹۱ / حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ / کافی ۱۹۲ / غَفُورٌ رَحِيمٌ / کافی ۱۹۳ / عَلَى الظَّالِمِينَ / تام ۱۹۴ / وَ الْحُزْمَاتِ قِصَاصٌ / کافی ۱۹۴ / بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۹۴ / مَعَ الْمُتَّقِينَ / کافی ۱۹۵ / يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ / کافی ۱۹۶ / وَ الْعُمْرَةَ لِلَّهِ / کافی ۱۹۶ / الْهُدَىٰ مَحَلَّةٌ / کافی ۱۹۶ / مِنَ الْهُدَىٰ / کافی ۱۹۶ / حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ / کافی (گفته شده) تام ۱۹۶ / شَدِيدُ الْعِقَابِ / اتم نسبت به موضع قبل ۱۹۷ / فَلَا رَفْثَ وَ لَا فُسُوقَ / محل وقف نیست [۱] کافی [۲] اختلاف قرائت [۱] - زیرا به دلیل

عطف، عبارت بعد متعلق به آن است. [۲] - چنانچه بنابر قرائت ابو جعفر، ابن کثیر، ابو عمرو و یعقوب «فَلَا رَفْثَ وَ لَا فُسُوقَ» قرائت شود که «لا» به معنی «لیس» می شود و خبر آن محذوف است؛ تقدیر عبارت به صورت «فلیس رفث و لا فسوق فی الحج» خواهد بود. عبارت بعد «وَ لَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ» بنابر نفی جنس و جمله جدید ابتداییه در محل رفع است و خبر آن «فِي الْحَجِّ» است و معنی عبارت چنین می باشد که «هیچ شکی در مورد حج نیست که در ذی الحجه واجب است». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۹۷ / وَ لَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ [۱] / کافی [۲] ۱۹۷ / يَعْلَمُهُ اللَّهُ / تام ۱۹۷ / التَّقْوَىٰ / کافی ۱۹۷ / يَا أُولِي الْأَلْبَابِ [۳] / تام ۱۹۸ / فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ / کافی ۱۹۸ / كَمَا هَدَاكُمْ / کافی [۴] ۱۹۸ / لِمَنِ الضَّالِّينَ / کافی ۱۹۹ / غَفُورٌ رَحِيمٌ / کافی ۲۰۰ / أَشَدُّ ذِكْرًا / کافی ۲۰۰ / مِنْ خَلَاقٍ [۵] / کافی [۱] - از ابن عباس در آیه «فَلَا رَفْثَ وَ

لَا فُسُوقَ وَ لَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ» روایت شده است: «الرَّفْثُ» یعنی هم بستری، «الْفُسُوقُ» یعنی گناهان و «الجِدَالُ» یعنی با دوست نزاع

[۱] - ابن عباس در تفسیر «وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكْ» گفت: «آن در ضرر کردن است». از مجاهد در «وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكْ» روایت شده: بر وارث فرزند لازم است چنان که بر پدرش لازم است، برای فرزند دایه (یا شیر) بگیرد، او نیز چنین کند. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۳۵ / قَوْلًا مَعْرُوفًا [۱] / کافی (گفته شده) / ۲۳۵ / الْكِتَابُ أَجَلُهُ / کافی / ۲۳۵ / فَأَحْذَرُوهُ / کافی / ۲۳۵ / حَلِيمٌ / تام / ۲۳۶ / لَهُنَّ فَرِيضَةٌ / کافی / ۲۳۶ / وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرُهُ / کافی / ۲۳۶ / عَلَى الْمُحْسِنِينَ / تام / ۲۳۷ / أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى / کافی / ۲۳۷ / الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ / م / کافی / ۲۳۷ / بِمَا تَعْمَلُونَ بِصَيْرٍ / کافی / ۲۳۸ / الصَّلَاةِ الْوُسْطَى [۲] / کافی [۱] - در شمارش آیات به شیوه

بصری، انتهای آیه است. از مجاهد درباره آیه «وَلَكِنْ لَا تَوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا» روایت شده است: «در زمان عده خواستگاری نکنند» إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا» اینکه بگوید تو زیبا هستی، تو در نظر [من هستی، و نسبت به تو میل و رغبت دارم]. [۲] - از طاووس درباره «الصَّلَاةِ الْوُسْطَى» روایت شده: نماز صبح است. از علی علیه السلام روایت شده: نماز عصر است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۳۹ / أَوْ رُكْبَانًا / کافی / ۲۳۹ / تَعْلَمُونَ / کافی / ۲۴۰ / غَيْرِ إِخْرَاجٍ / کافی / ۲۴۰ / مِنْ مَعْرُوفٍ / کافی / ۲۴۰ / عَزِيزٌ حَكِيمٌ / تام / ۲۴۲ / تَعْقِلُونَ / تام / ۲۴۳ / ثُمَّ أَحْيَاهُمْ / کافی / ۲۴۳ / لَا يَشْكُرُونَ / تام / ۲۴۴ / سَمِيعٌ عَلِيمٌ / تام / ۲۴۵ / أَضْعَافًا كَثِيرَةً / کافی / ۲۴۵ / يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ / کافی / ۲۴۵ / وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ / تام / ۲۴۶ / أَلَّا تَقَاتِلُوا / کافی / ۲۴۶ / وَأَبْنَائِنَا / کافی / ۲۴۶ / إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ / کافی (گفته شده) / تام / ۲۴۶ / بِالظَّالِمِينَ / تام / ۲۴۷ / مِنَ الْمَالِ / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۴۷ / وَالْجِشْمِ / کافی / ۲۴۷ / مَنْ يَشَاءُ / کافی / ۲۴۷ / وَاسِعٌ عَلِيمٌ / تام / ۲۴۸ / تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ / کافی / ۲۴۸ / مُؤْمِنِينَ / تام / ۲۴۹ / غَرْفَةً بِيَدِهِ / کافی / ۲۴۹ / إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ / کافی / ۲۴۹ / كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ / کافی / ۲۴۹ / الصَّابِرِينَ / تام / ۲۵۰ / الْكَافِرِينَ / تام / ۲۵۱ / بِإِذْنِ اللَّهِ / کافی / ۲۵۱ / مِمَّا يَشَاءُ / تام / ۲۵۱ / الْعَالَمِينَ / تام / ۲۵۲ / الْمُرْسَلِينَ / تام / ۲۵۳ / بِرُوحِ الْقُدُسِ / کافی / ۲۵۳ / وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا / کافی / ۲۵۳ / مَا يُرِيدُ / تام / ۲۵۴ / وَلَا شَفَاعَةَ / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۵۴ / الظَّالِمُونَ / تام / ۲۵۵ / سِنَّةً وَلَا نَوْمًا / کافی / ۲۵۵ / وَمَا فِي الْأَرْضِ / کافی / ۲۵۵ / بِإِذْنِهِ / کافی / ۲۵۵ / وَمَا خَلَقَهُمْ / کافی / ۲۵۵ / إِلَّا بِمَا شَاءَ / کافی / ۲۵۵ / وَالْأَرْضِ / کافی / ۲۵۵ / الْعُلِيِّ الْعَظِيمِ / تام [۱] / ۲۵۶ / مِنَ الْعَنَى / کافی (گفته شده) / تام / ۲۵۶ / لَا انْفِصَامَ لَهَا / کافی / ۲۵۷ / مِنَ النَّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ / کافی / ۲۵۷ / خَالِدُونَ / تام / ۲۵۸ / أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ / کافی / ۲۵۸ / الَّذِي كَفَرَ / کافی / ۲۵۸ / الظَّالِمِينَ / کافی نسبت به موضع قبل / ۲۵۹ / لَبِثَتْ مَائَةً عَامًا / کافی [۲] / تام (قول ابراهیم بن عبد الرزاق) [۱] - پایان کلام است. [۲] - قسمتی از

عبارت بر قسمت دیگر معطوف است و جدا نمی شود و وقف بر بخشی از آن، بدون بخش دیگر، تمام نیست. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۵۹ / آيَةً لِلنَّاسِ / تام / ۲۵۹ / لِحَمًا / کافی / ۲۵۹ / قَدِيرٌ / تام / ۲۶۰ / قَالَ بَلَى / کافی / ۲۶۰ / لِيُطَمِّنَنَّ قَلْبِي / کافی نسبت به موضع قبل / ۲۶۰ / عَزِيزٌ حَكِيمٌ / تام / ۲۶۱ / مَائَةٌ حَتَّى / کافی / ۲۶۱ / لِمَنْ يَشَاءُ / کافی / ۲۶۱ / وَاسِعٌ عَلِيمٌ / تام / ۲۶۲ / يَخْرُجُونَ / تام / ۲۶۲ / يَتَّبِعُهَا أَذَى / کافی / ۲۶۳ / غَنِيٌّ حَلِيمٌ / تام / ۲۶۴ / وَالْيَوْمِ الْآخِرِ / کافی / ۲۶۴ / مِمَّا كَسَبُوا / تام / ۲۶۴ / الْكَافِرِينَ / تام / ۲۶۵ / فَظَلَّ / تام / ۲۶۵ / بَصِيرٌ / تام / ۲۶۶ / فَأَحْتَرَقَتْ / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۶۶ / تَتَفَكَّرُونَ / تام / ۲۶۷ / إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ / کافی / ۲۶۷ / غَنِيٌّ حَمِيدٌ / تام / ۲۶۸ / مِنْهُ وَفَضْلًا / کافی / ۲۶۸ / وَاسِعٌ عَلِيمٌ / تام / ۲۶۹ / خَيْرًا كَثِيرًا / کافی / ۲۶۹ / أُولُوا الْأَلْبَابِ / تام / ۲۷۰ / فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ / کافی / ۲۷۰ / أَنْصَارٍ / تام / ۲۷۱ / فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ / کافی [۱] / موضع وقف نیست [اختلاف قرائت] [۲] [۲۷۱ / بِمَا تَعْمَلُونَ خَيْرًا / تام

[۱] - بنابر روایت حفص از عاصم و قرائت ابن عامر «وَيُكَفِّرُ» یا روایت شعبه از عاصم و قرائت ابن کثیر، ابو عمرو و يعقوب «وَنَكْفُرُ» ادامه آیه بعد، زیرا این عبارت از

ماقبل جدا و در واقع عطف جمله بر جمله است. [۲]- بنا بر قرائت نافع، ابو جعفر، حمزه، کسائی و خلف که، «وَنَكْفُرُ» در ادامه آیه است زیرا عطف بر محل حرف «ف» در عبارت «فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ» است و از آن جدا نمی‌شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۷۲ / يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ / کافی / ۲۷۳ / مِنَ التَّعْفِيفِ / کافی / ۲۷۳ / إِحْفَافًا / کافی / ۲۷۳ / بِهِ عَلِيمٌ / تام / ۲۷۴ / يَحْزُنُونَ / تام / ۲۷۵ / مِنَ الْمَسِّ / کافی / ۲۷۵ / مِثْلُ الرَّبِّ / کافی / ۲۷۵ / وَ حَرَمَ الرَّبِّ / کافی / ۲۷۵ / وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ / کافی / ۲۷۵ / خَالِدُونَ / تام / ۲۷۶ / وَيُزِيهِ الصَّدَقَاتِ / کافی / ۲۷۶ / أَيْمٍ / تام / ۲۷۷ / وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ / تام / ۲۷۸ / مُؤْمِنِينَ / تام / ۲۸۰ / إِلَى مَيْسِرَةٍ / کافی / ۲۸۰ / تَعْلَمُونَ / تام / ۲۸۱ / لَا يُظْلَمُونَ / تام / ۲۸۲ / فَمَا كُتِبُوا / کافی ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۸۲ / كَاتِبٍ بِالْعَدْلِ / کافی / ۲۸۲ / كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ / کافی / ۲۸۲ / فَلْيَكْتُبْ / کافی / ۲۸۲ / شَيْئًا / کافی / ۲۸۲ / وَإِيَّاهُ بِالْعَدْلِ / کافی / ۲۸۲ / الْأُخْرَى / کافی / ۲۸۲ / إِذَا مَا دُعُوا / کافی / ۲۸۲ / أَلَّا تَكْتُبُوهَا / کافی / ۲۸۲ / إِذَا تَبَايَعْتُمْ / کافی / ۲۸۲ / شَهِيدًا / کافی / ۲۸۲ / فَسُوقُكُمْ / شبيهه تام / ۲۸۲ / وَيَعْلَمُكُمْ اللَّهُ / تام / ۲۸۲ / عَلِيمٌ / تام / ۲۸۳ / مَقْبُوضَةً / کافی / ۲۸۳ / وَ لَيْتَى اللَّهُ رَبَّهُ / کافی / ۲۸۳ / آتَمَّ قَلْبُهُ / کافی / ۲۸۳ / عَلِيمٌ / تام ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۸۴ / بِهِ اللَّهُ / حسن [۱] محل وقف نیست [اختلاف قرائت [۲] / ۲۸۴ / وَيَعِيدُ مَنْ يَشَاءُ / کافی [۳] / ۲۸۴ / عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ / تام / ۲۸۵ / وَالْمُؤْمِنُونَ / کافی / ۲۸۵ / وَ رُسُلِهِ / کافی [۴] محل وقف نیست [اختلاف قرائت [۵] / ۲۸۵ / مِنْ رُسُلِهِ / کافی [۶]]

ابن عامر و یعقوب که «فیغفر ... و یعذب ...» می‌باشد، زیرا این دو عبارت، جدید هستند. [۲]- بنا بر قرائت نافع، ابو عمرو، ابن کثیر، حمزه، کسائی و خلف «فیغفر ... و یعذب ...» می‌باشد، زیرا عطف بر جواب شرط در عبارت «يُحَاسِبُكُمْ بِهِ» می‌باشند از آن جدا نمی‌شوند. [۳]- بنا بر هر دو قرائت. [۴]- بنا بر قرائت «لَا تَفْرُقُ» در عبارت بعد. [۵]- بنا بر قرائت یعقوب که «لا يفرق» ادامه آیه است، زیرا فعل به کلمه «کل» در عبارت اول «كُلُّ آمَنٍ بِاللَّهِ» باز می‌گردد و لذا از آن جدا نمی‌شود. [۶]- بنا بر هر دو قرائت. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۸۶ / مَا أَكْتَسَبْتَ / کافی / ۲۸۶ / أَوْ أَخْطَأْنَا / کافی / ۲۸۶ / لَنَا بِهِ / کافی / ۲۸۶ / وَأَرْحَمْنَا / کافی / ۲۸۶ / أَنْتَ مَوْلَانَا / وقف نیکو نیست [۱]]

جایگاه آن در عبارت «فَأَنْصُرْنَا»، زیرا بعدش را به قبل متصل می‌کند. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۱

سوره آل عمران

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱ / الم / تام [۱] (قول ابی عیبه و ابن عباس و اختیار ابو اسحاق زجاج و ابو الحسن بن کیسان و غیر آنها و اختیار مؤلف) ۳ / لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ / کافی / ۴ / هُدًى لِلنَّاسِ / کافی [۲] تام (قول ابو حاتم) ۴ / وَ أَنْزَلَ الْفُرْقَانَ [۳] / تام / ۵ / وَ لَا فِي السَّمَاءِ [۴] / کافی (گفته شده) تام / ۶ / كَيْفَ يَشَاءُ / تام / ۶ / الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ / اتم نسبت به موضع قبل / ۷ / وَأُخْرٌ مُتَشَابِهَاتٌ / کافی / ۷ / وَ ابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ / کافی [۱]]

جداست. [۲]- تام نیست (زیرا ما بعد آن، عطف به آن است). [۳]- در شمارش آیات- غیر از روش کوفی- انتهای آیه است. [۴]- انتهای آیه است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۷ / وَ مَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ / تام [۱] محل وقف نیست [۲] (قول تعدادی از علما) ۷ / آمَنَّا بِهِ / کافی / ۷ / كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا / تام / ۷ / أُولُوا الْأَلْبَابِ / تام / ۸ / بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا / کافی / ۸ / الْوَهَّابُ / تام [۱]]

کسانی که می‌گویند: «راسخان در علم، تأویل آیه را نمی‌دانند». این عقیده اکثر اهل علم، اعم از مفسران، قاریان و نحویین [اهل سنت است. آنچه در قرائت عبد الله آمده «و يقول الراسخون في العلم» مؤید این نظر است. در این قول، «الرَّاسِخُونَ» مبتدای مرفوع و

خبر آن «يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ» می‌باشد. از طاووس روایت شد که درباره خوارج و آنچه هنگام تلاوت قرآن به آنها می‌رسد، نزد ابن عباس سخن به میان آمد، گفت: «به محکم قرآن ایمان می‌آورند و در نزد متشابهش هلاک می‌شوند و خواند «و ما يعلم تأويله الا الله و يقول الراسخون في العلم آمنا به». [۲]- زیرا «الرَّاسِخُونَ» عطف بر لفظ جلاله «اللَّهُ» است. از مجاهد در عبارت «و الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ» روایت شده است: «الراسخون في العلم يعلمون تأويله و يقولون آمنا به». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۹ / لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ / کافی / ۹ / الْمِعَادَ / تام / ۱۰ / وَقَوْلُ النَّارِ / کافی [۱] (قول دیگر) وقف کافی نیست [۲] / ۱۱ / بِذُنُوبِهِمْ / کافی / ۱۱ / شَدِيدُ الْعِقَابِ / تام / ۱۳ / فِي فِتْنَتَيْنِ التَّقَاتِ / کافی / ۱۳ / رَأَى الْعَيْنِ / کافی / ۱۳ / مَنْ يَشَاءُ / تام / ۱۳ / لِأُولَى الْأَبْصَارِ / اتم نسبت به موضع قبل / ۱۴ / وَالْحَزْبِ / کافی / ۱۴ / الْحَيَاةِ الدُّنْيَا / کافی / ۱۴ / الْمَيِّتِ / تام (قول ابو حاتم) / ۱۵ / بِخَيْرٍ مِّنْ ذَلِكُمْ / کافی [۱] - اگر «ك» در ابتدای آیه بعد

«كَدَّابِ آلِ فِرْعَوْنَ» متعلق به همان آیه محسوب شود و در تقدیر «فاخذهم الله بذنوبهم كذاب آل فرعون» باشد یا آنکه منقطع از قبل و مرفوع بوده، تقدیرش «فعلهم كآل فرعون» باشد. [۲]- چنانچه «كَدَّابِ آلِ فِرْعَوْنَ» به قبلش تعلق داشته باشد و در تقدیر «كفروا ككفر آل فرعون» باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۵ / وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ / تام / ۱۵ / بِالْعِبَادِ / کافی [۱] / ۱۶ / ذُنُوبِنَا / کافی / ۱۶ / عَذَابِ النَّارِ / کافی [۲] تام (قول ابن انباری) حسن [۳] / ۱۷ / بِالْأَسْحَارِ / تام / ۱۸ / بِالْقَسِطِ / کافی / ۱۸ / الْحَكِيمِ / تام [۴] محل و وقف نیست [۵] [اختلاف قرائت] [۱] - زیرا بعد از آن «الَّذِينَ» است که

(در آیه ۲ سوره بقره) ذکر شد. [۲]- چنانچه «الصَّابِرِينَ» در آیه بعد با تقدیر «اعنى» منصوب بوده یا ضمیر «هم» [بنابر مدح در نظر گرفته شده و «الصَّابِرِينَ» مرفوع باشد، در این صورت وقف تام نیست. [۳]- اگر «الصَّابِرِينَ» بنا بر صفت «لِلَّذِينَ اتَّقَوْا» [۱]، مجرور باشد. [۴]- بنابر قرائت «إِنَّ الدِّينَ» در آیه بعد، که از آیه ۱۸ است. [۵]- بنابر قرائت کسای «إِنَّ الدِّينَ» در آیه بعد- که بدل از عبارات «أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ» در آیه ۱۸ می‌باشد- از آن قطع نمی‌شود. (۱) - آیه ۱۵. ترجمه المکتفی فی

الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۹ / الْأِسْلَامِ / کافی / ۱۹ / بَعْثًا بَيْنَهُمْ / کافی / ۱۹ / سَرِيحِ الْحِسَابِ / کافی / ۲۰ / وَمَنْ اتَّبَعِنِ / کافی / ۲۰ / أَسْلَمْتُمْ / کافی / ۲۰ / فَقَدْ اهْتَدَوْا / کافی / ۲۰ / عَلَيْكَ الْبَلَاغُ / کافی / ۲۰ / بِالْعِبَادِ / تام / ۲۲ / فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ / کافی / ۲۲ / مِنْ نَاصِرِينَ / تام / ۲۳ / مُعْرِضُونَ / کافی / ۲۴ / يَفْتَرُونَ / کافی / ۲۵ / لَا رَيْبَ فِيهِ / حسن / ۲۵ / لَا يُظَلِّمُونَ / تام / ۲۶ / وَتُدَلُّ مِنْ تَشَاءُ / حسن [۱] [۲۶] بِيَدِكَ الْخَيْرُ / كَافِي / ۲۶ / قَسِيدٍ / تَام / ۲۷ / بَغَيْرِ حِسَابٍ / تَام [۱] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۸ / مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ / تام / ۲۸ / فِي شَيْءٍ / کافی / ۲۸ / مِنْهُمْ تَقَاةً / کافی / ۲۸ / وَيَحْدَرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ [۱] / کافی (گفته شده) تام / ۲۹ / الْمَصِيرِ / تام / ۲۹ / يَعْلَمُهُ اللَّهُ / تام / ۲۹ / وَمَا فِي الْأَرْضِ / کافی / ۳۰ / مِنْ خَيْرٍ مُّحَضَّرًا / وقف کافی نیست [۲] (قول دیگر) کافی [۳] / ۳۰ / أَمْرًا بَعِيدًا / تام / ۳۰ / نَفْسَهُ / کافی / ۳۰ / بِالْعِبَادِ / تام / ۳۱ / ذُنُوبِكُمْ / کافی / ۳۱ / رَحِيمٍ / تام [۱] -

یعنی «خود او را». [۲]- چنانچه «ما» در عبارت «وَمَا عَمِلَتْ» بعد، در محل نصب، و عطف بر «مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ» باشد. [۳]- اگر «وَمَا عَمِلَتْ» مبتدا و مرفوع باشد و «تَوَدُّ» خبر آن باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۳۲ / الْكَافِرِينَ / تام / ۳۴ / مِنْ بَعْضٍ / کافی (گفته شده) تام / ۳۶ / وَصَغُتْهَا أَنْتَى / کافی [۱] موضع وقف نیست [اختلاف قرائت] [۲] / ۳۷ / مِنْ عِنْدِ اللَّهِ / کافی [۳] تام [۴] / ۳۷ / بَغَيْرِ حِسَابٍ / کافی / ۳۸ / سَمِيعِ الدُّعَاءِ / تام / ۳۹ / مِنَ الصَّالِحِينَ / تام / ۴۰ / مَا يَشَاءُ / تام / ۴۱ / إِلَّا رَمَزًا / کافی (گفته شده) تام [۱] - بنابر

قرائت «وَصَّحَتْ»؛ زیرا عبارت بعد، خبر دادن از جانب خداوند بوده و جمله جدیدی است. [۲]- بنا بر روایت شعبه از عاصم و قرائات ابن عامر و یعقوب، «وَصَّحَتْ» زیرا عبارت بعد به بخش قبل متعلق می‌باشد و کلام واحد و متصل است. [۳]- چنانچه عبارت بعد از این قسمت، از سخنان حضرت مریم علیها السلام باشد. [۴]- در صورتی که عبارت بعد (یعنی «إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ...»)، از خدای متعال باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۴۱ و الْأُبْكَارِ / تام ۴۴ / نُوحِيهِ إِلَيْكَ / کافی ۴۴ / يَكْفُلُ مَرْيَمَ / کافی ۴۵ / فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ / کافی [۱] تام (قول ابو حاتم) ۴۵ / بِكَلِمَةٍ مِنْهُ / حسن [۲] تام (قول نافع) ۴۷ / كُنْ فَيَكُونُ / از آیه بعد نمی‌توان آغاز کرد [۳] از آیه بعد می‌توان آغاز کرد [اختلاف قرائت [۴]

[۱]- زیرا عبارت بعدی، بر این عطف

شده و لذا، تام نیست. [۲]- زیرا عبارت بعدی، هر چند مبتدا و خبر جداگانه و مرفوع است، اما توضیح عبارت قبل می‌باشد و به آن تعلق دارد؛ یعنی: «ان الله يبشرك بشرى من عنده» و سپس «بشرى» را توضیح داده که: فرزندی است که نامش مسیح می‌باشد. [۳]- چنانچه آیه بعد، بر اساس قرائت «وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ» قرائت شود، (زیرا به خبرهای قبلی خداوند در عبارت «أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ» [۱] باز می‌گردد و از آن جدا نمی‌شود). [۴]- بنا بر قرائات حمزه، کسایی، خلف، ابن کثیر، ابو عمرو و ابن عامر «و نعلمه الكتاب» در آیه بعد که عبارت جدید است، خبر دادن خداوند از خودش است و لذا از عبارات قبل جداست.

(۱)- آیه ۴۵. ترجمه المکتفی فی

الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۴۹ / بآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ / محل وقف نیست و از بعدش نمی‌توان آغاز کرد [۱] محل وقف است و از بعدش آغاز می‌شود [۲] ۴۹ / وَأَخِي الْمَوْتَى يَأْتِيَنَّكَ اللَّهُ / کافی ۴۹ / فِي بَيوتِكُمْ / کافی ۴۹ / مُؤْمِنِينَ / کافی [۳] ۵۰ / وَأَطِيعُوا / کافی ۵۱ / مُسْتَقِيمًا / تام ۵۲ / مُسْتَلِيمُونَ / تام ۵۳ / الشَّاهِدِينَ / تام ۵۴ / الْمَاكِرِينَ / [۴] تام [۱]- در صورتی که عبارت بعد، «أَنِّي

أَخْلَقْتُ لَكُمْ» قرائت شود؛ زیرا در این صورت، در موضع جر و بدل از عبارت «بآيَةٍ» می‌باشد که به موصوفش تعلق دارد. [۲]- بنا بر قرائت نافع و ابو جعفر «أَنِّي أَخْلَقْتُ لَكُمْ» زیرا در این صورت، از قبل قطع شده است و جمله جدیدی آغاز می‌شود. [۳]- از ابتدای آیه بعد شروع می‌شود و معنای آن «و جئت مصدقا» می‌باشد. [۴]- ثوبان گوید: رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرمود: «لا تزال طائفة من امتي ظاهرين على الحق لا يضرهم من خالفهم حتى يأتي امر الله» یعنی: «همواره گروهی از امت من که بر حق هستند، گزندگی از جانب مخالفان نشان نمی‌بینند تا زمانی که امر الهی فرا برسد». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۵۵ / مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا / تام [۱] ۵۷ / أَجُورَهُمْ / کافی ۵۸ / الذِّكْرِ الْحَكِيمِ / تام ۵۹ / كَمَثَلِ آدَمَ / وقف تام و کافی نیست [۲] تام [۳] (قول ابو جعفر نحاس و یعقوب) ۵۹ / لَهُ كُنْ / کافی ۵۹ / فَيَكُونُ / تام ۶۰ / مِنَ الْمُؤْتَمِرِينَ / تام ۶۱ / عَلَى الْكَاذِبِينَ / تام ۶۲ / الْقَصَصِ صُ الْحَقِّ / کافی ۶۲ / وَمَا مِنْهُ إِلَّا اللَّهُ / کافی ۶۲ / الْحَكِيمِ / کافی [۱]- چنانچه عبارت بعد «و جاعل

الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ»، در مورد حضرت رسول صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ در نظر گرفته شود و تقدیر «و جاعل الذين اتبعوك يا محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ» باشد. در این صورت، منقطع از قبل است. حدیث فوق، مؤید این حالت می‌باشد. [۲]- در صورتی که عبارت بعد، یعنی «خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ»، توضیح و تفسیر مثل ذکر شده در آیه و متعلق به آن باشد، لذا از آن قطع نمی‌شود. [۳]- چنانچه جمله بعد «خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ»، خبر دیگری از خلقش باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۶۳ / بِالْمُفْسِدِينَ / تام ۶۴ / مُسْلِمُونَ / تام ۶۵ / أَفْلا تَعْقِلُونَ / تام ۶۶ / لا تَعْلَمُونَ / تام ۶۷ / الْمُشْرِكِينَ / تام ۶۸ / وَالَّذِينَ آمَنُوا / تام ۶۸ / وَلِيَّ الْمُؤْمِنِينَ / تام ۶۹ / لَوْ يَضِلُّونَكُمْ / کافی ۶۹ / وَمَا يَشْعُرُونَ / تام ۷۰ / وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ / تام ۷۱ / وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ / تام ۷۳ / هُدَى اللَّهِ / محل وقف نیست [۱] محفل وقف است [اختلاف قرائت

[۱] - بنا بر قرائت «أَنْ يُؤْتَى» در ادامه آیه، زیرا «أَنْ يُؤْتَى مفعول «وَلَا تُؤْمِنُوا» در ابتدای آیه است و تقدیر این است که «وَلَا تُؤْمِنُوا لَنْ يُؤْتَى اِحد و بان یؤتی» و به دلیل همین تعلق به قبل، از آن قطع نمی‌شود. [۲] - در صورتی که به صورت استفهامی و طبق قرائت ابن کثیر، «أَنْ يُؤْتَى» قرائت شود، زیرا جمله بعد، جمله جدیدی است و مبتدای مرفوعی است که خبر آن حذف شده است، و تقدیر آن چنین است: «ان یؤتی احد مثل ما اوتیتهم یصدقونه» و دلیل آن، توبیخ اهل کتاب به آن کار است تا به دینی که بر آن هستند، تمسک جویند. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۷۳ / عِنْدَ رَبِّكُمْ / کافی / ۷۳ / عَلِيمٌ / کافی / ۷۴ / ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ / تام / ۷۵ / عَلَيْهِ قَائِمًا / کافی / ۷۵ / فِي الْأُمِّيْنَ سَبِيلٌ / کافی / ۷۵ / وَ هُمْ يَعْلَمُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل / ۷۶ / بلی کافی تام (قول ابراهیم بن سری زجاج) [۱] / ۷۶ / الْمُتَّقِينَ / تام / ۷۷ / عَذَابٌ أَلِيمٌ / کافی / ۷۸ / وَ هُمْ يَعْلَمُونَ / تام / ۷۹ / تَذْرُسُونَ / محل وقف نیست و از آیه بعد نیز نمی‌توان شروع کرد. [۲] محل وقف است و از آیه بعد می‌توان شروع کرد [۳] [اختلاف قرائت] [۱] - تقدیر آن است که «بلی علیهم

سبیل العذاب یکذبهم و استحللهم». [۲] - بنا بر قرائت «وَلَا يَأْمُرُكُمْ» در ابتدای آیه بعد؛ زیرا متعلق به قبل می‌باشد، عطف بر «يؤتی» در آیه قبل است که حرف «ان» در آن عمل می‌کند و تقدیر چنین است: «وَلَا يَأْمُرُكُمْ». [۳] - بنا بر قرائت نافع، ابو جعفر، ابن کثیر، ابو عمرو و کسایی، «وَلَا يَأْمُرُكُمْ»؛ زیرا جمله جدید، خبری است و از کلمه‌ای که «ان» در آن عمل کرده، جداست. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۸۰ / مُسْلِمُونَ / تام / ۸۱ / قَالُوا أَفَرَأْنَا / کافی / ۸۱ / مِنَ الشَّاهِدِينَ / اکفی نسبت به موضع قبل / ۸۲ / الْفَاسِقُونَ / کافی / ۸۳ / يُزْجَعُونَ / کافی / ۸۴ / مُسْلِمُونَ / تام / ۸۶ / الْبَيِّنَاتُ / کافی / ۸۹ / رَحِيمٌ / تام / ۹۱ / وَ لَوْ أَفْتَدَى بِهِ / کافی / ۹۱ / مِنْ نَاصِرِينَ / تام / ۹۲ / مِمَّا تُحِبُّونَ [۱] / کافی / ۹۲ / بِهِ عَلِيمٌ / تام / ۹۳ / أَنْ تَنْزَلَ التَّوْرَةَ / کافی / ۹۵ / قُلْ صِدَقَ اللَّهُ / کافی / ۹۵ / حَنِيفًا / کافی / ۹۵ / مِّنَ الْمُشْرِكِينَ / تام / ۹۷ / فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ / کافی [۲] [۱] - در شمارش آیات غیر از روش

کوفی و بصری، انتهای آیه است. [۲] - از «مقام ابراهیم» شروع می‌شود و معنی «فیها مقام ابراهیم» است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۹۷ / آمِنًا / کافی / ۹۷ / سَبِيلًا / کافی [۱] تام (قول ابن عبد الرزاق) / ۹۷ / عَنِ الْعَالَمِينَ / تام [۲] / ۹۸ / عَلَى مَا تَعْمَلُونَ / تام / ۹۹ / عَمَّا تَعْمَلُونَ / تام / ۱۰۱ / وَ فِيكُمْ رَسُولُهُ / کافی / ۱۰۱ / مُسْتَقِيمٌ / تام / ۱۰۳ / وَ لَا تَفْرَقُوا / کافی / ۱۰۳ / فَأَنْتُمْ كُمْ مِنْهَا / کافی / ۱۰۳ / تَهْتَدُونَ / تام / ۱۰۴ / الْمُفْلِحُونَ / تام / ۱۰۶ / تَسْوَدُ وَجُوهٌ / کافی / ۱۰۶ / تَكْفُرُونَ / کافی / ۱۰۷ / خَالِدُونَ / کافی / ۱۰۸ / عَلَيْهِ / كَكَ بِ الْحَقِّ / کافی / ۱۰۸ / لِلْعَالَمِينَ / تام [۱] - تام نیست، زیرا معنای عبارت

بعد، آن است که: «و من کفر بالحج». [۲] - پایان موضوع است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۰۹ / الْأُمُورُ / تام / ۱۱۰ / وَ تَوَّابُونَ بِاللَّهِ / کافی / ۱۱۰ / خَيْرًا لَهُمْ / کافی / ۱۱۱ / إِلَّا أَذَى [۱] / کافی / ۱۱۱ / يُؤَلُّوْكُمْ الْأَذْبَارَ / کافی [۲] / ۱۱۳ / لَيْسُوا سَوَاءً / تام [۳] / ۱۱۴ / مِنَ الصَّالِحِينَ / وقف تام نیست [۴] تام [اختلاف قرائت] [۵] / ۱۱۵ / بِالْمُتَّقِينَ / تام [۱] - یعنی با زبان‌ها. [۲] - زیرا عبارت

بعد، مستأنفه و جدید است. [۳] - «أُمَّةٌ قَائِمَةٌ» در ادامه آیه، مبتدا و مرفوع بوده است و خبر آن در جار و مجرور «مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ» می‌باشد. [۴] - اگر در آیه بعد، «وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ» قرائت شود، زیرا کلام به عبارت قبل بازمی‌گردد و متصل به آن است. [۵] - در صورتی که در آیه بعد طبق روایت شعبه از عاصم و قرائت نافع، ابو جعفر، ابن کثیر، ابو عمرو، ابن عامر و یعقوب «وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ» قرائت شود، آیه قبل پایان موضوع باشد، این آیه جمله جدیدی است که به صورت مخاطب به کار رفته است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۱۶ / خَالِدُونَ / تام / ۱۱۷ / فَأَهْلَكَتَهُ

کافی ۱۱۷/ یَظْلُمُونَ/ تام ۱۱۸/ صِدُّوهُمْ أَكْبَرُ/ تام ۱۱۸/ تَعْقِلُونَ/ تام ۱۱۹/ بَغِضَتَكُمْ/ کافی ۱۱۹/ بِذَاتِ الصُّدُورِ/ تام ۱۲۰/ كَيْدُهُمْ شَيْنًا/ کافی ۱۲۰/ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا/ تام ۱۲۲/ وَاللَّهُ وَبَيْنَهُمَا/ تام ۱۲۲/ الْمُؤْمِنُونَ/ اتهم نسبت به موضع قبل ۱۲۵/ مُتَزَلِّينَ بَلَى کافی ۱۲۵/ مُسَوِّمِينَ/ کافی ۱۲۶/ قُلُوبَكُمْ بِهِ/ کافی ۱۲۷/ فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ [۱]/ تام [۲]/ وقف تام نیست [۳] ۱۲۸/ ظَالِمُونَ/ تام ۱۲۹/ رَجِيمٌ/ تام ۱۳۰/ تُفْلِحُ _____ وَنَ/ ک_____افی ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۷

[۱] _____- انس نقل کرده است: «در روز احد، هنگامی که دندان رباعیه حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله شکست و پیشانی حضرت زخمی شد، خون بر صورت ایشان جاری گردید؛ با دست خود، خون را از صورتشان پاک کردم که در آن حال می فرمودند: «قومی که صورت پیامبرشان را، که آنها را به سوی خدا دعوت می کند، با خون رنگین کردند، چگونه به موفقیت نایل خواهند شد؟» خداوند آیه ۱۲۸ این سوره را نازل کرد. از حسن [بصری روایت شده است: «در روز احد، صورت پیامبر را خون گرفت و از صورت خود، خون را پاک می کردند و در آن حال می فرمودند: «قومی که صورت پیامبرشان را که آنها را به سوی پروردگارشان می خواند، از خون پر کردند، چگونه رستگار خواهند شد؟» پس خداوند آیه ۱۲۸ را نازل نمود. [۲]- زیرا ماجرای بدر که در آیات قبل شروع شده بود، در این آیه به اتمام می رسد و آیه بعد در مورد جنگ احد نازل شده است. [۳]- چنانچه «أَوْ يَتُوبَ» در آیه بعد، عطف بر «لِيَقْطَعَ» در این آیه باشد. مؤلف گوید: «أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ»؛ بنابراین توضیح، به یکی از دو تقدیر ذیل، منصوب می شود: الف) لیس لك من الامر شیء او من ان يتوب عليهم؛ ب) حتی يتوب عليهم، چنان که در شعر آمده است: «فقلت له لا بتك عينك انما نحاول ملكا او نموت فنعذر» که تقدیر «حتی نموت» می باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۸ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۳۱/ لِلْكَافِرِينَ/ کافی ۱۳۲/ تَزْحُمُونَ/ کافی [۱] تام [اختلاف قرائت ۲] ۱۳۳/ لِلْمُتَّقِينَ/ تام ۱۳۴/ عَنِ النَّاسِ/ کافی ۱۳۴/ الْمُحْسِنِينَ/ تام ۱۳۵/ لِدُنُوبِهِمْ/ کافی ۱۳۵/ إِلَّا اللَّهُ/ کافی ۱۳۵/ يَعْلَمُونَ/ تام ۱۳۶/ وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ/ تام [۳] ۱۳۷/ الْمُكْذِبِينَ/ تام ۱۳۸/ لِلْمُتَّقِينَ/ تام ۱۳۹/ مُؤْمِنِينَ/ تام [۱] _____- بنا بر قرائت «و

سارِعُوا» در آیه بعد؛ زیرا در این صورت آیه بعد عطف بر این آیه است. [۲]- در صورتی که آیه بعد را بنا بر قرائت نافع، ابو جعفر و ابن عامر، «سارِعُوا» بخوانیم؛ زیرا از قبل جدا می باشد. [۳]- پایان موضوع است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۹ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۴۰/ مِنْكُمْ شُهَدَاءُ/ کافی (گفته شده) تام ۱۴۱/ وَيَمْحَقُ الْكَافِرِينَ/ تام [۱] ۱۴۲/ الصَّابِرِينَ/ تام ۱۴۳/ تَنْظُرُونَ/ تام ۱۴۴/ وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ/ تام ۱۴۵/ كِتَابًا مُّوجَلًّا/ تام ۱۴۵/ وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ/ تام ۱۴۶/ وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ [۲]/ محل وقف نیست [۳] کافی [۴] (قول مورد نظر مؤلف) [اختلاف قرائت ۱۴۶/ وَ مَا اسْتَكَانُوا/ کافی ۱۴۸/ وَ حَسَنَ ثَوَابِ الْأَخِرَةِ/ کافی ۱۴۸/ الْمُحْسِنِينَ/ تام ۱۵۰/ خَيْرُ النَّاصِرِينَ/ تام ۱۵۱/ وَمِأْوَاهُمْ النَّارُ/ کافی ۱۵۱/ مَثْوَى الظَّالِمِينَ/ تام ۱۵۲/ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ/ کافی ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۰ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۵۲/ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ/ تام ۱۵۳/ وَلَا مَا أَصَابَكُمْ/ کافی ۱۵۴/ كُلَّهُ لِلَّهِ/ ک_____افی ۱۵۴/ هَاهُنَا/ ک_____افی ۱۵۴/ إِلَى مَضَاهِمِهِمْ/ ک_____افی [۱] _____- پایان موضوع است. [۲]- ابو

عمرو بن العلاء در آیه «و کاین من نبی قتل» نقل کرده است: «پیامبر بنا بر شایعه کافران در روز احد به شهادت رسید ولی اصحاب بعد از قتل پیامبرشان سست نشده و ضعیف نشدند و در مقابل دشمن، سر تعظیم فرود نیاوردند.» از ابن عباس نقل کرده اند که وی از کسانی که «قاتل» می خواندند، تعجب می کرد، حال آنکه در آیه ۱۴۴ آمده است: «أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ». عکرمه در مورد آیه «و کاین من نبی قتل معه ربیون کثیر» گفته است: «در جنگ، فقط شهادت پیامبر صلی الله علیه و آله را شنیدیم؛ ربیون یعنی جموع کثیره. [۳]- بنا بر قرائت «قاتل» زیرا «رَبِّيُونَ» فاعل آن است. همچنین در صورتی که «قتل» خوانده شود و فعل به «رَبِّيُونَ» اسناد داده شود؛ گویی منظور این است که «قتل بعضهم فما وهن الباقون لقتل من قتل منهم و لا-ضعفوا و لا

استکانوا». [۴]- بنابر قرائات نافع، ابن کثیر، ابو عمرو و یعقوب که «قتل» خوانده‌اند و نیز در صورتی که فعل به پیامبر اسناد داده شود یعنی «قتل النبی و معه جموع کثیره فما وهنو القتل بینهم». آیه [بنابر قولی به این سبب نازل شد. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۱ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۵۴/ ما فی قلوبکم/ کافی ۱۵۴/ بذات الصدور/ تام ۱۵۵/ وَ لَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ/ کافی ۱۵۵/ حَلِيمٌ/ تام ۱۵۶/ فی قلوبهم/ کافی ۱۵۶/ وَاللَّهُ يُحِبُّ وَيُمِيتُ/ کافی ۱۵۶/ بَصِيرٌ/ تام ۱۵۹/ لِنْتَ لَهُمْ/ کافی ۱۵۹/ مِنْ حَوْلِكَ/ کافی ۱۵۹/ وَ شَاوَرَهُمْ فِي الْأَمْرِ/ کافی ۱۵۹/ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ/ کافی ۱۵۹/ الْمُتَوَكِّلِينَ/ تام ۱۶۰/ مِنْ بَعْدِهِ/ کافی ۱۶۰/ الْمُؤْمِنُونَ/ تام ۱۶۱/ أَنْ يَغْلُ/ کافی ۱۶۱/ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ/ تام ۱۶۲/ وَ مَا وَاهُ جَهَنَّمَ/ کافی ۱۶۳/ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ/ کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۲ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۶۳/ بِمَا يَعْمَلُونَ/ تام ۱۶۴/ مُبِينٌ/ تام ۱۶۵/ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ/ کافی ۱۶۵/ قَدِيرٌ/ تام ۱۶۷/ لِلَّيْمَانِ/ کافی ۱۶۷/ بِمَا يَكْتُمُونَ/ کافی نسبت به موضع قبل ۱۶۹/ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا/ کافی ۱۷۱/ يَنْعَمُهُ مِنَ اللَّهِ وَ فَضْلٍ/ وقف کافی نیست [۱] کافی [۲] ۱۷۲/ أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ/ کافی (گفته شده) تام ۱۷۴/ وَ اتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ/ کافی ۱۷۵/ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ/ کافی ۱۷۵/ فَلَا... تَخَافُوهُمْ/ کافی ۱۷۵/ مُؤْمِنِينَ/ تمام [۱]- بنابر قرائت «وَأَنَّ اللَّهَ» در ادامه

آیه؛ زیرا در این صورت عطف بر قسمت قبلی آیه می‌باشد و تقدیر «و بان الله» خواهد بود. [۲]- بنابر قرائت کسایبی «و ان الله» به دلیل اینکه جمله جدیدی می‌باشد. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۳ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۷۶/ عَظِيمٌ/ تام ۱۷۷/ أَلِيمٌ/ تام ۱۷۸/ خَيْرٌ لَأَنْفُسِهِمْ/ کافی ۱۷۸/ مُهِينٌ/ تام ۱۷۹/ مَنْ يَشَاءُ/ کافی ۱۷۹/ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ/ کافی ۱۷۹/ أَجْرٌ عَظِيمٌ/ تام ۱۸۰/ خَيْرًا لَهُمْ/ کافی ۱۸۰/ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ/ کافی ۱۸۰/ يَوْمَ الْقِيَامَةِ/ تام ۱۸۰/ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ/ تام ۱۸۳/ وَ بِالَّذِي قُلْتُمْ/ کافی ۱۸۴/ الْمُنِيرِ/ تام ۱۸۵/ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ/ کافی ۱۸۵/ يَوْمَ الْقِيَامَةِ/ کافی ۱۸۵/ فَتَقَدَّرَ فَازَ/ کافی ۱۸۵/ الْعُزُورِ/ تام ۱۸۶/ الْأُمُورِ/ تام ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۴ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۸۷/ مَا يَشْتَرُونَ/ تام ۱۸۸/ مِنَ الْعَذَابِ/ کافی ۱۸۸/ أَلِيمٌ/ تام ۱۸۹/ قَدِيرٌ/ تام ۱۹۳/ فَاَمَّنَّا/ کافی ۱۹۵/ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَى كَافِي تام (قول ابو حاتم) ۱۹۵/ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ/ تام ۱۹۵/ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ/ کافی ۱۹۵/ حُسْنُ الثَّوَابِ/ تام ۱۹۶/ فِي الْأَبْلَادِ [۱]/ کافی تام (قول ابو حاتم) ۱۹۷/ مَتَاعٌ قَلِيلٌ [۲]/ کافی ۱۹۷/ الْمِهَادُ/ اتم نسبت به قول ابو حاتم در آیه قبل ۱۹۸/ نَزَّلْنَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ/ کافی ۱۹۸/ لِلْبَاطِرَارِ/ تام ۱۹۹/ عِنْدَ رَبِّهِمْ/ کافی ۱۹۹/ سَرِيْعُ الْحِسَابِ/ تام [۱]- انتهای آیه است. [۲]- یعنی:

«آن کالای اندکی است». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۵

سوره نساء

آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱/ رِجَالًا كَثِيرًا وَ نِسَاءً/ تام (گفته شده) کافی ۱/ تَسَاءَلُونَ بِهِ/ محل وقف نیست [۱] محل وقف است و از عبارت بعد آغاز می‌شود [۲] [اختلاف قرائت تام (قول یعقوب، اخفش و روایت از حسن) [۳] [۱]- بنابر قرائت مشهور «وَالْأَرْحَامَ»

عطف بر قبل بوده و تقدیر آن «و اتقوا الارحام ان تقطعوها» می‌باشد. همچنین بنابر قرائت حمزه «تَسَاءَلُونَ بِهِ وَ الْأَرْحَامَ» می‌باشد که «الْأَرْحَامَ» عطف بر ضمیر «ه»- در «به»- می‌باشد چنان که مذهب کوفین این چنین است؛ مثلاً گفته می‌شود: «اسالك بالله و الرحم». [۲]- چنانچه با قرائت حمزه «تَسَاءَلُونَ بِهِ وَ الْأَرْحَامَ» خوانده شود و «وَالْأَرْحَامَ» به معنای قسم باشد و تقدیر آن «و رب الارحام» باشد؛ چنان که خداوند در جاهای دیگر فرموده «و الطور»، «و التین»، «و الفجر»، «و الشمس» و نظایر آن به مخلوقاتی دیگر قسم یاد کرده است. از قسم می‌توان شروع کرد زیرا قسم، جمله جدیدی است. [۳]- سپس از «وَالْأَرْحَامَ» ابتدا می‌شود یعنی «و علیکم الارحام فصلوها». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۶ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱/ وَ الْأَرْحَامَ [۱]/ کافی ۱/ عَلَیْكُمْ رَقِيبًا/

اکفی نسبت به موضع قبل ۳ / أَلَّا تَعُولُوا [۲] / کافی ۴ / هَيِّئَا مَرِيئًا / کافی ۵ / مَعْرُوفًا / کافی ۶ / أَنْ يَكْبُرُوا / کافی ۶ / بِالْمَعْرُوفِ / کافی ۶ / حَسَبِيًّا / تام ۷ / مَفْرُوضًا / تام ۸ / فَسَارِزُفُوهُمْ مِنْهُ / کافی ۸ / قَوْلًا مَعْرُوفًا / اکفی نسبت به موضع قبل ۹ / خَافُوا عَلَيْهِمْ / کافی [۱] - از عکرمه در آیه «وَاتَّقُوا اللَّهَ»

الَّذِي تَسْأَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ» روایت شده که گفت: «تقوای خدا را پیشه کنید و از قطع رحم پرهیز کنید». ابراهیم در آیه «وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسْأَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ» گفته است: «این همان سخن است که: اسالکک بالله و الرحم است». [۲] - رأس آیه است یعنی: «اینکه تمایل پیدا نکنید». گفته شده «اینکه ستم نکنید». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۹ / سَدِيدًا / تام ۱۰ / فِي بُطُونِهِمْ نَارًا / کافی ۱۰ / سَعِيرًا / تام ۱۱ / مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ / کافی ۱۱ / ثَلَاثًا مَا تَرَكَ / کافی ۱۱ / فَلَهَا النُّصْفُ / کافی ۱۱ / إِنَّ كَانَ لَهُ وُلْدٌ / کافی ۱۱ / فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ / کافی ۱۱ / فَلِأُمِّهِ الشُّدُسُ / کافی ۱۱ / أَوْ دَيْنٍ / تام ۱۱ / قَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ / کافی ۱۱ / عَلِيمًا حَكِيمًا / تام ۱۲ / تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ / تام ۱۲ / غَيْرِ مُضَارٍّ / کافی ۱۲ / وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ / کافی ۱۳ / تِلْكَ خُدُودُ اللَّهِ / تام کافی (قول ابن انباری) ۱۴ / مُهَيِّنٌ / تام [۱] - پایان موضوع

است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۶ / فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا / کافی ۱۶ / تَوَابًا رَحِيمًا / تام ۱۷ / يُتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ / کافی ۱۷ / عَلِيمًا حَكِيمًا / کافی ۱۸ / إِنِّي تُبِّيتُ الْبَانَ / وقف غیر تام است [۱] تام (قول اخفش و دینوری) ۱۸ / وَهُمْ كُفَّارٌ / وقف غیر تام [۲] تام (قول دینوری و نافع) ۱۸ / عَذَابًا أَلِيمًا / تام ۱۹ / أَنْ تَرْتَوْا النِّسَاءَ كَرْهًا / کافی [۳] غیر کافی [۴] ۲۱ / غَلِيظًا / تام ۲۲ / إِلَّا مَا قَدَسَ لَفٍ / کافی ۲۲ / سَبِيلًا / تام ۲۳ / مَنْ أَضَى لَابِكُمْ / غیر تام [۵] [۱] - زیرا «وَلَمَّا الَّذِينَ يَمُوتُونَ» عطف

بر قبلش است. [۲] - زیرا «أُولَئِكَ» - در ادامه آیه - اشاره به دو گروه مذکور در ابتدای آیه است. [۳] - اگر «وَلَا تَعْضُ لُوهُنَّ» - در ادامه آیه - مجزوم و فعل نهی باشد. [۴] - اگر «وَلَا تَعْضُ لُوهُنَّ» در موضع نصب و عطف بر «أَنْ تَرْتَوْا» باشد. [۵] - زیرا عبارت بعد، عطف بر عبارات قبلی است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۳ / إِلَّا مَا قَدَسَ سَلَفَ / کافی حسن [۱] ۲۳ / غَفُورًا رَحِيمًا / وقف غیر تام [۲] تام (قول ابن انباری) ۲۴ / إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ / کافی [۳] حسن (کافی نیست) [۴] ۲۴ / كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ / تام / تمام ۲۴ / قَرِيضَةً / کافی ۲۴ / عَلِيمًا حَكِيمًا / تام [۵] [۱] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

[۲] - زیرا «وَالْمُحْصِنَاتُ» - در ابتدای آیه بعد - عطف بر اول آیه ۲۳ بوده و معنای آن «والمحصنات ذوات الانزواج الا ان یسین» می‌باشد؛ یعنی: «همچنین بر شما حرام شد [زنان شوهردار مگر کنیزانی که در جنگ با کفار به اسارت درآمده‌اند. [۳] - در صورتی که «کِتَابَ اللَّهِ» در جمله بعد، منصوب بنابر «اغراء» [آگاه کردن مخاطب به امری ستایش شده برای اهمیت دادن به آن باشد و معنای آن «الزمو کتاب الله»] باشد. [۴] - اگر «کِتَابَ اللَّهِ» بنابر مفعول مطلق بودن، منصوب باشد. در این صورت تقدیر آن «کتب الله کتابا» می‌باشد. [۵] - پایان موضوع است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۵ / مِنْ فِتْيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ / کافی ۲۵ / بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ / کافی ۲۵ / الْعَنَتِ مِنْكُمْ / کافی ۲۵ / خَيْرٌ لَكُمْ / تام ۲۵ / غَفُورٌ رَحِيمٌ / اتم نسبت به موضع قبل ۲۸ / ضَعِيفًا / تام ۲۹ / عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ / کافی ۳۰ / نُضَلِّهِ نَارًا / کافی ۳۰ / يَسِيرًا / تام ۳۱ / كَرِيمًا / تام ۳۲ / عَلَى بَعْضٍ / کافی ۳۲ / مِمَّا اكْتَسَبْتُمْ مِنْ قَبْلِ / کافی ۳۲ / مِنْ فَضْلِهِ / کافی (گفته شده) تام ۳۲ / عَلِيمًا / تام ۳۳ / وَالْمَأْفُوقُونَ / کافی ۳۳ / شَهِيدًا / تام ۳۴ / مِنْ أَمْوَالِهِمْ / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۳۴ / بِمَا حَفِظَ اللَّهُ / کافی ۳۴ / سَبِيلًا / کافی ۳۴ / كَبِيرًا / تام ۳۵ / يُوقِّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا / کافی ۳۵ / عَلِيمًا حَبِيرًا / تام ۳۶ / وَابْنِ السَّبِيلِ / کافی ۳۶ / وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ / کافی ۳۷ / مِنْ فَضْلِهِ / کافی ۳۸ / وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ / کافی ۳۸ / فَسَاءَ قَرِينًا / تام ۳۹ / وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا / تام ۴۰ / أَجْرًا عَظِيمًا / تام ۴۱ / شَهِيدًا /

کافی ۴۲ / حدیثاً / تام ۴۳ / حَتَّى تَغْتَسِلُوا / کافی ۴۳ / وَ أَيْدِيكُمْ / کافی ۴۳ / عَفْوًا غَفُورًا / تام ۴۵ / بِأَعْدَائِكُمْ / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۴۵ / وَ كَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا / کافی [۱] / غیر کافی [۲] ۴۶ / مِنَ الَّذِينَ هَادُوا / محل وقف نیست [۳] ۴۶ / وَ طَعْنَا فِي الدِّينِ / کافی ۴۶ / خَيْرًا لَهُمْ وَ أَقْوَمَ / کافی ۴۶ / إِلَّا قَلِيلًا / تام ۴۷ / أَصْحَابِ السَّبْتِ / کافی ۴۷ / مَفْعُولًا / تام ۴۸ / لِمَنْ يَشَاءُ / کافی ۴۸ / عَظِيمًا / تام ۴۹ / يُزْكَونَ أَنْفُسَهُمْ / کافی ۴۹ / مَنْ يَشَاءُ / کافی نسبت به موضع قبل [۱] - چنانچه «مَنْ»، در آیه بعد،

وابسته به مبتدای محذوفی باشد که تقدیر آن «من الذين هادوا ناس» است. [۲] - در صورتی که «مَنْ» وابسته به «نَصِيرًا» در آیه قبل باشد و معنای آن «اكتفوا بالله ناصر لكم من الذين هادوا» در نظر گرفته شود. [۳] - زیرا «يُحْرَفُونَ» طبق هر دو قول مذکور در آیه قبل، وابسته به «مَنْ الَّذِينَ هَادُوا» است. طبق قول اول، صفت مبتدای محذوف و بنابر عقیده دوم، حال برای «مَنْ الَّذِينَ هَادُوا» می باشد و در هر حال از قبل جدا نمی شود. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۵۰ / مُبِينًا / تام ۵۲ / لَعَنَهُمُ اللَّهُ / کافی (گفته شده) / تام ۵۲ / نَصِيرًا / کافی ۵۳ / نَقِيرًا / کافی ۵۴ / عَظِيمًا / کافی ۵۵ / مَنْ صَدَّ عَنْهُ / کافی ۵۵ / سَعِيرًا / تام ۵۶ / لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ / کافی (گفته شده) / تام ۵۶ / عَزِيزًا حَكِيمًا / تام ۵۷ / ظَلًّا ظَلِيلًا / تام ۵۸ / أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ / کافی (گفته شده) / تام ۵۸ / يَعِظُكُمْ بِهِ / کافی ۵۸ / بَصِيرًا / تام ۵۹ / تَأْوِيلًا / تام ۶۰ / ضَلَالًا بَعِيدًا / کافی ۶۱ / صُدُودًا / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۶۲ / وَ تَوْفِيقًا / کافی ۶۳ / قَوْلًا بَلِيغًا / تام ۶۴ / بِإِذْنِ اللَّهِ / کافی ۶۶ / إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ / کافی ۶۸ / صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا / تام ۶۹ / وَ الصَّالِحِينَ / کافی ۷۰ / عَلِيمًا / تام ۷۱ / جَمِيعًا / تام (گفته شده) / کافی [۱] ۷۳ / يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ / وقف کافی نیست [۲] ۷۳ / عَظِيمًا / تام ۷۴ / عَظِيمًا / تام ۷۵ / الطَّالِمِ أَهْلِهَا / کافی ۷۵ / نَصِيرًا / تام ۷۶ / فِي سَبِيلِ الطَّاعُونَ / کافی ۷۶ / ضَعِيفًا / تام [۱] - بنابر بعضی از نسخه های کتاب.

[۲] - زیرا حرف «ف» در «فَأَفْوَزَ» جواب «يَا لَيْتَنِي» است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۷۷ / فَيْتِلِمَا / تام [۱] ۷۸ / مُشِيدَةً / کافی ۷۸ / مِنْ عِنْدِ اللَّهِ / کافی ۷۸ / حَدِيثًا / تام [۱] ۷۹ / فَمِنْ نَفْسِكَ [۲] / کافی ۷۹ / لِلنَّاسِ رَسُولًا / کافی ۷۹ / شَهِيدًا / تام ۸۰ / حَفِيزًا / تام ۸۱ / وَ كَيْلًا / تام ۸۲ / كَثِيرًا / تام ۸۳ / إِلَّا قَلِيلًا / تام ۸۴ / وَ حَرَضِ الْمُؤْمِنِينَ / کافی ۸۴ / بَأْسِ الَّذِينَ كَفَرُوا / کافی ۸۴ / وَ أَشَدُّ تَنْكِيلًا / تام ۸۵ / كَفُلٌ مِنْهَا / کافی تام [۳] [۱] - بنابر بعضی از نسخه های کتاب.

[۲] - یعنی «به خاطر گناه خودت، ای انسان!». [۳] - بنابر بعضی از نسخه های کتاب. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۸۵ / مُقِيَّتًا [۱] / تام ۸۶ / أَوْ رُدُّوْهَا / کافی ۸۶ / حَسِيْبًا / تام ۸۷ / لَـ رَبِّ فِيْهِ / کافی ۸۷ / حَدِيثًا / تام ۸۸ / بِمَا كَسَبُوا / کافی ۸۸ / مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ / کافی ۸۹ / فَتَكُونُونَ سَوَاءً / کافی ۸۹ / حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ / کافی ۹۰ / أَوْ جَاؤُكُمْ / محل وقف نیست کافی (قول محمد بن یزید) [۲] ۹۰ / فَلَقَاتَلُوكُمْ / کافی ۹۱ / أَرْكَسُوا فِيْهَا / کافی ۹۱ / مُبِينًا / تام ۹۲ / إِلَّا خَطَأًا / کافی ۹۲ / إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا / کافی ۹۲ / وَ هُوَ / وَ هُوَ / وَ مِنْ فَتْحِ رِبِّ رَبِّهِ / مُؤْمِنًا / هُوَ / کافی [۱] - یعنی «مقتدرًا». [۲] - زیرا اعتقاد

داشته است که «حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ» معنی دعایی دارد. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۹۲ / وَ تَحْرِيرِ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ / کافی ۹۲ / تَوْبَةٍ مِنَ اللَّهِ / کافی ۹۲ / عَلِيمًا حَكِيمًا / تام ۹۳ / عَظِيمًا / تام ۹۴ / فَتَبَيَّنُوا / کافی ۹۴ / مَغَانِمَ كَثِيرَةً / کافی ۹۴ / عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا / کافی ۹۴ / خَيْرًا / تام ۹۵ / الْحُسْنَى / کافی ۹۶ / مَغْفِرَةً وَ رَحْمَةً / کافی ۹۶ / رَحِيمًا / تام ۹۷ / فَتَهَاجِرُوا فِيْهَا / کافی ۹۷ / وَ سَاءَتْ مَصِيرًا / کافی ۹۹ / عَفْوًا غَفُورًا / تام ۱۰۰ / كَثِيرًا وَ سَعَةً / کافی ۱۰۰ / رَحِيمًا / تام ۱۰۱ / أَنْ يَفْتِنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا / کافی ۱۰۱ / عَدُوًّا مُبِينًا / تام ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۰۲ / حِذْرُهُمْ وَ أَشْلَحْتَهُمْ / کافی ۱۰۲ / مَيْلَةً وَاحِدَةً / کافی ۱۰۲ / وَ خُذُوا حِذْرَكُمْ / کافی ۱۰۳ / وَ عَلَى جُنُوبِكُمْ / کافی ۱۰۳ / فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ / کافی ۱۰۳ / كِتَابًا

مَوْقُوتًا/ تام ۱۰۴ / عَلِيمًا حَكِيمًا/ تام ۱۰۵ / بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ/ کافی ۱۰۵ / خَصِيمًا/ تام ۱۰۶ / رَحِيمًا/ کافی ۱۰۷ / أُثِيمًا/ کافی ۱۰۸ / مُحِيطًا/ کافی ۱۰۹ / وَكَيْلًا/ کافی ۱۱۰ / رَحِيمًا/ کافی ۱۱۱ / حَكِيمًا/ کافی ۱۱۲ / مُبِينًا/ کافی ۱۱۳ / مِنْ شَيْءٍ/ کافی ۱۱۴ / بَيْنَ النَّاسِ/ کافی ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۹ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۱۴ / عَظِيمًا/ تام ۱۱۵ / وَ سَاءَتْ مَصِيرًا/ تام ۱۱۶ / لِمَنْ يَشَاءُ/ کافی ۱۱۶ / بَعِيدًا/ تام ۱۱۸ / لَعَنَهُ اللَّهُ/ کافی ۱۱۹ / فَلْيَعْيُرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ [۱]/ کافی ۱۲۰ / يَعُدُّهُمْ وَ يُمْنِيهِمْ/ کافی ۱۲۰ / إِلَّا غُرُورًا/ کافی نسبت به موضع قبل ۱۲۱ / مَحِيسًا/ تام ۱۲۲ / قِيلًا/ تام ۱۲۳ / وَلَا أَمَانِيَّ أَهْلِ الْكِتَابِ [۲]/ تام (نظر مؤلف) [۳] کافی (قول ابن انباری و غیر او) ۱۲۳ / وَلَا نَصْرًا يَرَى/ تام ۱۲۴ / نَقِيرًا/ تام ۱۲۵ / حَنِيفًا/ تام ۱۲۵ / خَلِيلًا/ تام ۱۲۶ / مُحِيطًا/ تام ۱۲۷ / بِالْقَسْطِ/ کافی ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۰ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۲۷ / بِهِ عَلِيمًا/ تام ۱۲۸ / وَالصُّلْحُ خَيْرٌ/ کافی ۱۲۸ / الشُّحُّ/ کافی ۱۲۹ / وَالْوَحْشُ حَرْصٌ ثُمَّ كَافِي ۱۲۹ / كَالْمَعْلَقَةِ/ کافی [۱] - عکرمه در مورد آیه «وَلَمَّا مَرَّتْهُمْ

فَلْيَعْيُرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ» گفته است: «منظور خواجه کردن مردان است». همچنين، سعيد بن جبیر گفته است: «منظور دين الهی است». [۲]- از ابو بکر نقل شده است: «هنگامی که پیش پیامبر صلی الله علیه و آله بودم، این آیه نازل شد که «مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصْرًا يَرَى». به پیامبر عرض کردم: «یا رسول الله! ما کار ناپسند انجام می دهیم، آیا به سبب هر کار زشتی که انجام دادیم جزا داده می شویم؟» حضرت فرمود: «ای ابو بکر! تو و همنشینان و دوستانت به این سبب، در دنیا مجازات داده می شوید تا خداوند عز و جل را درحالی ملاقات کنید که گناهی ندارید؛ اما این گناهان برای دیگران جمع می شود تا در روز قیامت با آن مجازات شوند». از ابو هریره نیز نقل شده است: وقتی «مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ» نازل شد، بر مسلمانان دشوار آمد و لذا به پیامبر صلی الله علیه و آله شکایت کردند. آن حضرت فرمود: «نیت خود را پاک کرده، در راه صحیح گام بردارید چرا که تیغی که به بدن مؤمن فرو رود و یا آسیبی که به او رسد، کفاره لغزش هایش خواهد بود. [۳]- زیرا پایان موضوع بوده و عبارت بعد، کلام جدید و جدا از آن است و به همه مردم برمی گردد. حدیث مسند فوق نیز آن را تأیید می کند. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۱ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۳۰ / مِنْ سَعْيَتِهِ/ کافی ۱۳۰ / وَاسِعًا حَكِيمًا/ تام ۱۳۱ / أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ/ کافی (گفته شده) تام ۱۳۱ / وَمَا فِي الْأَرْضِ/ کافی ۱۳۱ / وَكَيْلًا/ تام ۱۳۳ / وَيَأْتِ بِآخِرِينَ/ کافی ۱۳۳ / قَدِيرًا/ تام ۱۳۴ / ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ/ کافی ۱۳۴ / بَصِيرًا/ تام ۱۳۵ / أَوْلَىٰ بِهِمَا/ کافی ۱۳۵ / أَنْ تَعْدِلُوا/ کافی ۱۳۵ / خَبِيرًا/ تام ۱۳۶ / الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ/ تام ۱۳۶ / ضَلَالًا بَعِيدًا/ تام ۱۳۷ / وَ لَا لِيُهَيِّدِيَهُمْ سَبِيلًا/ تام ۱۳۸ / أَلِيمًا/ کافی ۱۳۹ / لِلَّهِ جَمِيعًا/ کافی ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۲ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۴۰ / إِذَا مَثَلُهُمْ/ تام ۱۴۰ / فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا/ کافی ۱۴۱ / سَبِيلًا/ تام کافی [۱] ۱۴۲ / إِلَّا قَلِيلًا/ کافی ۱۴۳ / مُذْبَذَبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ/ غیر تام [۲] تام (قول مجهول) ۱۴۳ / وَلَا إِلَىٰ هَوْلَاءِ/ کافی ۱۴۳ / سَبِيلًا/ تام ۱۴۴ / مُبِينًا/ تام ۱۴۶ / مَعَ الْمُؤْمِنِينَ/ کافی ۱۴۶ / أَجْرًا عَظِيمًا/ تام [۱] - بنابر بعضی از

نسخه‌های کتاب. [۲]- زیرا عبارت بعد متصل به آن و آشکار کننده آن می باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۳ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۴۷ / شَاكِرًا عَلِيمًا/ کافی [۱] (گفته شده) تام [۲] [اختلاف قرائت غیر کافی] [اختلاف قرائت [۳] ۱۴۸ / مِنَ الْقَوْلِ/ محال وقف نیست تمام (بنابر قول مجاهد) [۱] - «إِلَّا مَنْ ظَلَمَ» در آیه بعد،

استثنای منقطع است ولی استثنا از عبارت «مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَدَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَ آمَنْتُمْ» نهی است و تقدیر آن، این است: ولی هر که مورد ستم واقع شد می تواند بگوید: فلان شخص به من ظلم نمود. مجاهد، آن را در مورد مهمانی دانسته است؛ یعنی وقتی شخصی مهمان کسی شود ولی وی، از او پذیرایی نکند. از مجاهد در مورد آیه «لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ» نقل شده است که گفت: «در مورد مهمانی است. وقتی که بر شخصی مهمان شدی اما او تو را پذیرایی نکرد تو حق داری آنچه را نسبت به

تو روا داشته است، بیان کنی». [۲]- بنا بر قرائت ضحاک و زید بن اسلم «إِلَّا مَنْ ظَلِمَ» و نیز در قرائت مشهور اگر استثنای منقطع به معنای «و لکن» باشد، وقف بر «عَلِيمًا» تام خواهد بود. [۳]- بنا بر قرائت ضحاک و زید بن اسلم به صورت «إِلَّا مَنْ ظَلِمَ» چنانچه استثنا از عبارت «مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَ آمَنْتُمْ» باشد. ضحاک می‌گفت که این آیه از مثال‌های تقدیم و تأخیر است و گویی فرموده است: «ما يفعل الله بعذابكم ان شكرتم و آمنتم الا من ظلم». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۴۸ / إِلَّا مَنْ ظَلِمَ / کافی [۱] ۱۴۸ / عَلِيمًا / تام ۱۴۹ / قَدِيرًا / تام ۱۵۰ / سَيِّئًا / تام ۱۵۱ / هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا / کافی (گفته شده) تام ۱۵۱ / مُهِينًا / تام ۱۵۲ / غَفُورًا رَحِيمًا / تام ۱۵۵ / إِلَّا قَلِيلًا / کافی [۲] ۱۵۶ / عَظِيمًا / کافی ۱۵۷ / عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ / محل وقف نیست [۳] (گفته شده) محفل وقف است [۴] _____ [۱]- بنا بر هر دو قرائت مذکور. [۲]-

از آیه ۱۵۵ تا ۱۶۱ وقف تام وجود ندارد و جواب محذوف است. اخفش، تقدیر آن را چنین دانسته است: «فِيمَا نَقَضَ بِهِم مِيثَاقَهُمْ لَعْنَاهُمْ». همچنین علت حذف جواب، علم مخاطبان نسبت به آن می‌باشد. [۳]- زیرا «رَسُولَ اللَّهِ» بدل از «عِيسَى» و منصوب است. [۴]- از عبارت «رَسُولَ اللَّهِ» آغاز می‌شود و تقدیر آن «اعنی رسول الله» است. نباید «انه رسول الله» در نظر گرفته شود که منصوب نباشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۵۷ / رَسُولَ اللَّهِ / کافی ۱۵۷ / شُبَّهَ لَهُمْ / کافی ۱۵۷ / وَ مَا قَتَلُوهُ / محل وقف نیست تام [۱] (قول احمد بن موسی لؤلؤی) ۱۵۷ / مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ / محل وقف نیست تام [۲] (قول علمای نحو) ۱۵۷ / إِلَّا أَتْبَاعَ الظَّنِّ / کافی تام (قول بعضی از مفسران) ۱۵۷ / يَقِينًا [۳] / کافی [۴] (اختیار مولف) _____ [۱]- تقدیر «و ما قتلوه یقیناً» این است

که «یقیناً لیرفعنه الله»، اما جواب حذف شده و به دلیل وجود عبارت «بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ» از آن جواب بی‌نیاز شده است. همچنین گفته شده معنای آن «یقیناً انهم لم یقتلوه» است و لذا ضمیر «ه» در «وَمَا قَتَلُوهُ» به حضرت عیسی علیه السلام برمی‌گردد؛ اما این قول، وجه صحیحی ندارد. همچنین گفته شده ضمیر به چیزی که برایشان مشتبه شد بازمی‌گردد. اما بهتر آن است که ضمیر، به «الظَّنِّ» برمی‌گردد و تقدیر «و ما قتلوا ظنهم یقیناً» است که خود آنها هم مردد شدند که مقتول عیسی یا شخص دیگری غیر از اوست. [۲]- زیرا «إِلَّا»- در ادامه آیه- استثنا از «مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ» نمی‌باشد. [۳]- انتهای آیه است. [۴]- «يَقِينًا» صفت مصدر محذوف است که مفعول مطلق بوده و تقدیر آن «و ما علموه علما یقیناً» می‌باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۵۸ / بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ / کافی ۱۵۸ / عَزِيزًا حَكِيمًا / کافی ۱۵۹ / يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا / کافی ۱۶۰ / كَثِيرًا / کافی ۱۶۱ / أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ / کافی ۱۶۱ / عَذَابًا أَلِيمًا / اکفی نسبت به موضع قبل ۱۶۲ / أَجْرًا عَظِيمًا / تام ۱۶۳ / مِنْ بَعْدِهِ / کافی ۱۶۳ / وَ سَلِيمَانَ / کافی ۱۶۳ / وَ آتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا / کافی ۱۶۴ / لَمْ نَقْضُصْهُمْ عَلَيْكَ / کافی (گفته شده) تام ۱۶۵ / بَعْدَ الرُّسُلِ / کافی ۱۶۶ / شَهِيدًا / تام ۱۶۷ / بَعِيدًا / تام ۱۶۹ / أَبَدًا / کافی ۱۶۹ / يَسِيرًا / تام ۱۷۰ / عَلِيمًا حَكِيمًا / تام ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۷۱ / إِلَّا الْحَقَّ / کافی ۱۷۱ / وَ رُوحٌ مِنْهُ [۱] / تام [۲] (گفته شده) کافی ۱۷۱ / وَ لَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً / کافی تام (قول نافع، دینوری، قبتی و اخفش) ۱۷۱ / انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ / اکفی نسبت به موضع قبل ۱۷۱ / أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ / کافی ۱۷۱ / وَ مَا فِي الْأَرْضِ / کافی ۱۷۱ / وَ كَيْلًا / تام ۱۷۲ / وَ لَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ / کافی ۱۷۲ / جَمِيعًا [۳] / کافی ۱۷۳ / مِنْ فَضْلِهِ / کافی ۱۷۳ / نَصِيرًا / تام ۱۷۵ / مُسْتَقِيمًا / تام ۱۷۶ / لَهَا وَلَدٌ / کافی [۱] _____ [۱]- معنای آن

«زندگی» است. البته «رحمت» هم گفته شده است. [۲]- زیرا پایان موضوع است. [۳]- انتهای آیه است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۷۶ / مِمَّا تَرَكَ / کافی ۱۷۶ / حَظُّ الْأُنثَيْنِ / کافی ۱۷۶ / أَنْ تَضَلُّوا [۱] / کافی _____ [۱]- معنای آن «لئلا تضلوا» است؛

سوره مائده

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱ / أَوْفُوا بِالْعُقُودِ [۱] / تام / ۱ / أَنْتُمْ حُرْمٌ / کافی / ۱ / مَا يُرِيدُ / تام / ۲ / وَرِضْوَانًا / کافی / ۲ / فَاصْطَادُوا / کافی / ۲ / أَنْ تَعْتَدُوا / کافی / ۲ / عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ / کافی / ۲ / شَدِيدُ الْعِقَابِ / تام / ۳ / ذَلِكَمْ فَسَقُوا / تام / ۳ / وَأَخْشَوْنَ / کافی / ۳ / دِينًا / کافی / ۴ / مِنْ الْجَوَارِحِ مُكَلَّبِينَ / کافی / ۴ / مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ / کافی / ۴ / عَلَيْهِ / کافی / ۴ / سِيرِيعِ الْحِسَابِ / تام / ۵ / وَلَا تُجَادِي أَعْدَاءَ اللَّهِ / کافی / ۵ / مِنْ الْخَاسِرِينَ / تام / ۱] - در شمارش

آیات، غیر از روش کوفی، انتهای آیه است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۶ / وَ أَيْدِيكُمْ مِنْهُ / کافی / ۷ / سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا / کافی / ۷ / بِذَاتِ الصُّدُورِ / تام / ۸ / عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا / کافی / ۸ / لِلتَّقْوَى / کافی / ۸ / بِمَا تَعْمَلُونَ / تام / ۹ / أَجْرٌ عَظِيمٌ / تام / ۱۰ / أَصْحَابُ الْجَحِيمِ / تام / ۱۱ / أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ / کافی / ۱۱ / الْمُؤْمِنُونَ / تام / ۱۲ / نَقِيًّا / کافی / ۱۲ / مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ / کافی / ۱۲ / سِوَاءِ السَّبِيلِ / تام / ۱۳ / لَعَنَاهُمْ / حسن / ۱۳ / قَاسِيَةً / حسن / ۱۳ / إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ / کافی / ۱۳ / الْمُحْسِنِينَ / تام / ۱۴ / إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ / کافی / ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۴ / يَصْنَعُونَ / تام / ۱۵ / وَيَغْفُوا عَنْ كَثِيرٍ [۱] / تام / (گفته شده) / کافی / ۱۵ / وَ كِتَابٌ مُبِينٌ / کافی / ۱۶ / سُئِلَ السَّلَامِ / کافی / ۱۶ / إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ / کافی / ۱۶ / إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ / تام / ۱۷ / وَ مَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا / تام / ۱۷ / وَ مَا بَيْنَهُمَا / تام / ۱۷ / قَدِيرٌ / تام / ۱۸ / مِمَّنْ خَلَقَ / تام / (قول نافع) / ۱۸ / وَيَعْدِبُ مَنْ يَشَاءُ / تام / ۱۸ / وَ مَا بَيْنَهُمَا / تام / ۱۸ / وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ / تام / نسبت به موضع قبل / ۱۹ / بَشِيرٌ وَ نَذِيرٌ / تام / ۱۹ / قَدِيرٌ / تام / نسبت به موضع قبل / ۲۰ / وَ جَعَلَكُمْ مَلُوكًا / غیر تام / تمام [۲] (قول نافع، ابی مالک و سعید بن جبیر)

[۱] - در شمارش آیات - غیر از روش

کوفی - انتهای آیه است. [۲] - در صورتی که عبارت بعدی، برای مسلمانان در نظر گرفته شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۱ / الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ / کافی / ۲۲ / حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا / کافی / ۲۲ / فَإِنَّا دَاخِلُونَ / کافی / ۲۳ / فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ [۱] / کافی / ۲۳ / إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ / کافی / تام [۲] / ۲۵ / إِلَّا نَفْسِي / محل وقف نیست [۳] / تام [۴] (قول احمد بن موسی لؤلؤی) / ۲۵ / وَ أَخِي / کافی [۱] - در

شمارش بصری انتهای آیه است. [۲] - بنا بر بعضی از نسخه‌های کتاب. [۳] - زیرا «وَ أَخِي» عطف بر «إِلَّا نَفْسِي» یا «أَمْلِكُ» می‌باشد و تقدیر «لا املك انا و اخي الانفسنا» است و بیشتر اهل تأویل، قائل به این قول هستند. [۴] - با این تعبیر که از «وَ أَخِي» آغاز شود و معنای آن: «وَ اخي لا يملك الا نفسه» باشد. از کلبی در مورد «إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَ أَخِي» نقل شده است: «یعنی من فقط صاحب وجود خودم هستم و برادر من مالک نفس خودش است». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۶ / فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ / محل وقف است [۱] (قول مختار مؤلف، عکرمه، قتاده، نافع، یعقوب، اخفش و ابو حاتم) / ۲۶ / أَرْبَعِينَ سَنَةً / محل وقف نیست (گفته شده) / محل وقف (تام) است [۲] / ۲۶ / فَإِنَّهَا ... يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ / (بر «عليهم» و «سنه» وقف نمی‌شود و وقف بر «الارض») / کافی است [۳] (قول ابن عباس، ربیع، سدی، ابن عبد الرزاق و قول مختار بن جریر طبری) [۱] - در صورتی که قائل باشیم تحریم

ورود به سرزمین مقدس، دائمی بوده و سرگردانی چهل سال طول کشیده است. با عنایت به این قول، کلمه «أَرْبَعِينَ» به وسیله «يَتِيهُونَ» منصوب می‌شود. کلبی گفته است: وقتی بنی اسرائیل گفتند: «هرگز داخل آن سرزمین نمی‌شویم»، خداوند فرمود: «آن سرزمین برای همیشه بر ایشان حرام است» باین حال فقط چهل سال در زمین سرگردان شدند. وی می‌گوید: «هیچ یک از افرادی که با موسی علیه السلام بودند داخل نشدند و تمام ایشان در بیابان مردند مگر دو نفر: یوشع بن نون و کالب یوفنا». [۲] - سپس از «يَتِيهُونَ» جمله جدیدی آغاز می‌شود. [۳] - با این توجه که تحریم ورود به سرزمین مقدس و سرگردانی در بیابان، چهل سال بوده

در آیه بعد، زیرا امر جدیدی از سوی خداوند می‌باشد. [۴]- بنابر قرائت حمزه در آیه بعد «وَلِيُحْكَمَ» که لام به معنای «لکی» است و به «وَأَتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ» تعلق دارد و تقدیر آن «کی یحکم اهله بما فيه من حکم الله» می‌باشد. همچنین گفته شده است که تقدیر «وَلِيُحْكَمَ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ» یا «انزلناه علیهم» می‌باشد، نمی‌توان از آیه بعد آغاز نمود؛ البته ابتدا از آیه بعد به جهت اینکه «لِيُحْكَمَ» به فعل محذوفی تعلق دارد، حسن نیز می‌تواند باشد زیرا «أَنْزَلَ» به فعل محذوف دلالت دارد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۴۷ / الْفَاسِقُونَ / تام ۴۸ / شِرْعَةً وَمِنْهَا جَاءَ [۱] / (کافی) / ۴۸ / فِی مَا آتَاكُمْ / کافی / ۴۸ / فَاسِيَتَيْقُوا الْخَيْرَاتِ / اکفی نسبت به موضع قبل / ۴۹ / إِلَيْكَ / کافی / ۴۹ / يَبْغِضُ ذُنُوبَهُمْ / کافی / ۴۹ / لَفَاسِقُونَ / محل وقف نیست [۲] / وقف کافی بوده و از آیه بعد می‌توان آغاز کرد [۳] / ۵۰ / يُوقِنُونَ / تام ۵۱ / وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ / کافی / ۵۱ / أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ / اکفی نسبت به موضع قبـل ۵۱ / فَإِنَّهُ مِنْهُمْ / اکفی نسبت به دو موضع قبـل [۱] - یعنی دین و روش. [۲] - بنابر

قرائت «يَبْغُونَ» در آیه بعد، زیرا این عبارت به «وَأِنْ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ» - در آیه ۴۹ - باز می‌گردد و از آن جدا نمی‌شود. [۳] - بنابر قرائت ابن عامر به صورت «تبغون» در آیه بعد؛ زیرا جمله جدید خطابی و تقدیر آن «قل لهم افحکم الجاهلیة تبغون» می‌باشد و جدا از قبل است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۵۱ / الظَّالِمِينَ / اکفی نسبت به موضع قبل [۱] / ۵۲ / نَادِمِينَ / محل وقف است [۲] / محل وقف نیست [۳] / اختلاف قرائت / ۵۳ / خَاسِرِينَ / تام ۵۴ / لَوْمَةً لَائِمٍ / کافی / ۵۴ / عَلِيمٍ / تام ۵۵ / رَاكِعُونَ / تام ۵۶ / الْغَالِيُونَ / تام ۵۷ / وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ / کافی / ۵۷ / إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ / اکفی نسبت به موضع قبل ۵۸ / لَا يَعْقِلُونَ / تام [۴] [۱] - بنابر

بعضی از نسخه‌های کتاب. [۲] - بنابر قرائت «وَيَقُولُ» و همچنین قرائت نافع، ابو جعفر، ابن کثیر و ابن عامر به صورت «يَقُولُ» در آیه بعد، زیرا آیه ۵۳ جمله جدیدی است. [۳] - بنابر قرائت ابو عمرو و یعقوب به صورت «وَيَقُولُ» در آیه بعد؛ زیرا «وَيَقُولُ» عطف بر «أَنْ يَأْتِي» در آیه ۵۲ می‌باشد و تقدیر آن «فعسى ان يأتى الله بالفتح و يقول الذين آمنوا» است. [۴] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۶۰ / عِنْدَ اللَّهِ / کافی [۱] / غیر کافی [۲] / ۶۳ / يَصْنَعُونَ / تام ۶۴ / كَيْفَ يَشَاءُ / کافی / ۶۴ / الْمُفْسِدِينَ / تام ۶۶ / وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ / کافی / ۶۶ / أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ / کافی / ۶۶ / سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ / تام ۶۷ / مِنَ النَّاسِ / کافی / ۶۷ / الْكَافِرِينَ / تام [۳] / ۶۸ / مِنَ رَبِّكُمْ / کافی / ۶۸ / الْكَافِرِينَ / تام ۶۹ / يَخْزَنُونَ / تام ۷۰ / رُسُلًا / کافی [۱] - اگر «مِنْ»، در عبارت بعد، خبر

مرفوع ضمیر محذوف باشد و تقدیر آن «هو من لعنه الله» در نظر گرفته شود. [۲] - اگر «مِنْ» در عبارت بعد، [بدل از «شر» در قسمت قبلی آیه و] تابع باشد. [۳] - در بعضی از نسخه‌های کتاب به جای تام، اکفی نسبت به موضع قبل ذکر شده است و قولی هم در مورد تام بودن آن آمده است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۷۱ / كَثِيرٍ مِنْهُمْ / کافی / ۷۱ / بَصِيرٍ بِمَا يَعْمَلُونَ / تام ۷۲ / وَمِيَاوَاهُ النَّارِ / کافی / ۷۲ / مِنْ أَنْصَارٍ / تام ۷۳ / إِلَّا إِلَهَ وَاحِدٌ / کافی / ۷۴ / غَفُورٌ رَحِيمٌ / تام ۷۵ / يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ / کافی / ۷۵ / أَنَّى يُؤْفَكُونَ / تام ۷۶ / الْعَلِيمُ / تام ۷۷ / السَّبِيلِ / تام ۷۸ / يَعْتَدُونَ / تام ۷۹ / عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ / کافی / ۷۹ / يَفْعَلُونَ / کافی / ۸۰ / خَالِدُونَ / کافی / ۸۱ / فَاسِقُونَ / کافی / ۸۲ / لَا يَسْتَكْبِرُونَ / کافی / ۸۳ / الشَّاهِدِينَ / کافی / ۸۴ / الصَّالِحِينَ / کافی ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۸۵ / الْمُحْسِنِينَ / کافی / ۸۶ / الْجَحِيمِ / تام ۸۷ / الْمُعْتَدِينَ / کافی / ۸۸ / مُؤْمِنُونَ / تام ۸۹ / وَ أَحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ / کافی / ۸۹ / تَشْكُرُونَ / تام ۹۰ / تُفْلِحُونَ / تام ۹۱ / مُنْتَهُونَ / تام ۹۲ / وَ أَحْذَرُوا / کافی / ۹۲ / الْمُسِينَ / تام ۹۳ / الْمُحْسِنِينَ / تام ۹۴ / بِالْغَيْبِ / کافی / ۹۴ / أَلِيمٌ / تام ۹۵ / فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ / کافی / ۹۵ / ذُو أَنْتِقَامٍ / تام ۹۶ / صَيْدُ الْبَحْرِ وَ طَعَامُهُ / کافی / ۹۶ / وَ لِلسَّيَارَةِ / کافی / ۹۶ / مَا دُمْتُمْ حُرْمًا / کافی ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۹۶ / إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ / تام ۹۷ / وَالْفَلَاحِ / کافی / ۹۷ / عَلِيمٌ / تام ۹۸ / رَحِيمٌ / تام ۹۹ / إِلَّا الْبَلَاغُ / کافی / ۹۹ / تُكْتَمُونَ / تام ۱۰۰ / كَثْرَةُ الْخَبِيثِ / کافی

۱۰۰ / تُفْلِحُونَ / تام ۱۰۱ / عَفَا اللَّهُ عَنْهَا / كافي ۱۰۱ / حَلِيمٌ / تام ۱۰۲ / كَافِرِينَ / تام ۱۰۳ / لَا يَعْقِلُونَ / تام ۱۰۴ / وَلَا يَهْتَدُونَ / تام ۱۰۵ / إِذَا اهْتَدَيْتُمْ / كافي ۱۰۵ / تَعْمَلُونَ / تام ۱۰۶ / مُصَيَّبَةُ الْمَوْتِ / تام ۱۰۷ / لِمَنِ الظَّالِمِينَ / كافي ۱۰۸ / بَعْدَ آيْمَانِهِمْ / كافي ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۵ آیه / كلمه يا عبارت / نوع وقف ۱۰۸ / وَاشْتَمَعُوا / اكفى نسبت به موضع قبل ۱۰۸ / الْفَاسِقِينَ [۱] / تام ۱۰۹ / لَا عِلْمَ لَنَا / كافي ۱۰۹ / عَلَامُ الْعُيُوبِ / تام ۱۱۰ / وَ كَهَلًا / كافي ۱۱۰ / سِحْرٌ مُبِينٌ / تام ۱۱۱ / مُسْلِمُونَ / تام ۱۱۲ / مُؤْمِنِينَ / كافي ۱۱۳ / مِنَ الشَّاهِدِينَ / كافي ۱۱۴ / خَيْرُ الرَّازِقِينَ / كافي ۱۱۵ / مِنَ الْعَالَمِينَ / تام ۱۱۶ / مَا لَيْسَ لِي / محل وقف نيست [۲] (گفته شده) می توان وقف نمود و از بعدش شروع کرد [۳] ۱۱۶ / الْعُيُوبِ / تام ۱۱۷ / الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ / كافي ۱۱۷ / شَهِيدٌ / تام ۱۱۸ / الْحَكِيمُ / تام ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۶ آیه / كلمه يا عبارت / نوع وقف ۱۱۹ / صِدْقُهُمْ / كافي ۱۱۹ / وَرَضُوا عَنْهُ / كافي ۱۱۹ / الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / تام ۱۲۰ / وَمَا فِيهِمْ / كافي ۱۲۰ / قَدِيدٌ / تام [۱] عامل ناصب در ظرف «يَوْمٍ» - در

ابتدای آیه ۱۰۹ - فعل مضمری نظیر «اتقوا»، «احذروا» یا «اذكروا» می باشد. [۲] - زیرا «بِحَقِّ»، توضیح دهنده «لی» در همین عبارت است و معنای آن این است که «حق من نیست که این حرف را بزنم». [۳] - توجیه آن، این گونه است که «ب» در «بِحَقِّ» به «فَقَدْ عَلِمْتَهُ» برمی گردد با این تقدیر که «ان كنت قلته فقد علمته بحق» که این توجیه اشتباه است زیرا تقدیر گرفتن تأخیر انداختن «بِحَقِّ» از موارد مجاز [غیر حقیقت است و استعمال نمی شود مگر اینکه اشاره یا توفیقی نسبت به آن شده یا دلیل قاطعی داشته باشد. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۷

سوره انعام

آیه / كلمه يا عبارت / نوع وقف ۱ / يَعْدِلُونَ / تام ۲ / ثُمَّ قَضَى أَجَلًا [۱] / كافي ۲ / وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ [۲] - ۲ / تَمْتَرُونَ / تام ۳ / وَهُوَ اللَّهُ / وقف تام نيست (گفته شده) تام ۳ / فِي السَّمَاوَاتِ / وقف تام نيست (گفته شده) تام ۳ / تَكْسِبُونَ / تام [۳] (قول مؤلف و ابن عباس) ۴ / مُعْرِضٍ / كافي ۵ / يَسِدٌ / كافي ۶ / مَذُنُوبِهِمْ / كافي [۱] - يعنى اجل فرزند آدم در دنيا.

[۲] - يعنى زمان برانگيخته شدن او [در آخرت . قتاده گوید: «ثُمَّ قَضَى أَجَلًا» يعنى مرگ. «وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ» يعنى بين مرگ تا برانگيخته شدن. [۳] - زیرا بنا بر تقدیم و تأخیر عبارت، معنی چنین است: «و هو الله يعلم سرّكم و جهرکم فى السماوات و فى الارض»؛ همچنين گفته شده معنی این است: «و هو المعبود فى السماوات و فى الارض»؛ و نیز گفته شده: «هو المنفرد فى التدبير فيهن» . ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۸ آیه / كلمه يا عبارت / نوع وقف ۶ / قَرْنَا آخِرِينَ / كافي ۷ / سِحْرٌ مُّبِينٌ / كافي ۸ / ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ / كافي ۹ / مَا يَلْبَسُونَ / كافي ۱۰ / يَسْتَهْزِؤُنَ / كافي ۱۱ / عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ / كافي ۱۲ / قُلْ لِلَّهِ / كافي [۱] ۱۲ / الرَّحْمَةِ / كافي ۱۲ / لَا رَبَّ فِيهِ / تام [۲] (قول مختار مؤلف) وقف غير تام و غير كافي [۳] ۱۲ / لَا يُؤْمِنُونَ / تام ۱۳ / الْعَلِيمُ / تام ۱۴ / فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ / كافي ۱۴ / وَلَا يُطْعَمُ / كافي ۱۴ / أَوَّلَ مَا شَأْنُ لِمَ / كافي [۱] - بنا بر بعضى از نسخه هاى كتاب.

[۲] - چنانچه «الَّذِينَ خَسِرُوا» در ادامه آیه، مبتدا و مرفوع باشد و خبر آن «فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ» باشد. [۳] - اگر «الَّذِينَ خَسِرُوا» تابع [صفت و مجرور] «عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ» در آیه قبل باشد. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۹ آیه / كلمه يا عبارت / نوع وقف ۱۴ / مِنَ الْمُشْرِكِينَ / تام ۱۵ / يَوْمَ عَظِيمٍ / تام ۱۶ / فَقَدْ رَحِمَهُ / كافي ۱۶ / الْفَوْزُ الْمُبِينُ / تام ۱۷ / قَدِيدٌ / تام ۱۸ / وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ / تام ۱۹ / قُلِ اللَّهُ / كافي ۱۹ / شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ / كافي ۱۹ / وَمَنْ بَلَغَ [۱] / كافي [۲] (گفته شده) تام ۱۹ / لَا أَشْهَدُ / كافي ۱۹ / مِمَّا تَشْرِكُونَ / تام ۲۰ / كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ / كافي (گفته شده) تام ۲۰ / لَا يُؤْمِنُونَ / تام [۳]

[۱] - معنی این است: «و هر کس قرآن به او برسد». [۲] - ابتدا از عبارت بعدی «أَإِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ» صحیح است و وقف بر «لَتَشْهَدُونَ» و ابتدا از بعد آن - یعنی «أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةٌ أُخْرَى - صحیح نمی‌باشد. [۳] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۲۱ / أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ / کافی ۲۵ / وَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرًا / کافی ۲۵ / لَا- يُؤْمِنُوا بِهَا / کافی ۲۶ / وَ مَا يَشْعُرُونَ / تام ۲۷ / عَلَى النَّارِ / کافی [۱] (گفته شده) حسن [۲] ۲۹ / وَ مَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ / تام [۳] ۳۰ / تَكْفُرُونَ / تام ۳۱ / مَا يَزُرُونَ / تام ۳۲ / أَمْ فَلَا تَعْقِلُونَ / تام ۳۳ / يَجْحَدُونَ / تام ۳۴ / الْمُرْسَلِينَ / تام ۳۵ / فَتَأْتِيَهُمْ بَأْيَةٌ / کافی ۳۵ / مِنَ الْجَاهِلِينَ / تام ۳۶ / يَسْمَعُونَ / کافی (گفته شده) تام ۳۶ / يُزْجَعُونَ / تام ۳۷ / لَا- يَعْلَمُونَ / تام ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۳۸ / أَمْثَالِكُمْ / کافی [۱] - جواب آن،

محذوف است. [۲] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب. [۳] - گروهی بدون داشتن آشنایی و علم، وقف بر این مورد را انکار کرده‌اند؛ موارد زیر نیز از این دست است: إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ «۱»، و إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ «۲»، فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ «۳»، وَ لَنْ تُفْلِحُوا إِذَا أَرَبِدًا «۴»، وَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا «۵»، وَ إِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ «۶»، لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ «۷»، وَ لَأَصْلَبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ «۸»، فَبَشِّرْهُنَّ بِمَثَلِ هُنَّ إِذْ أُنزِلْنَ مِنَ السَّمَاءِ بِحُجْرٍ مَعْرُوفٍ «۹»، فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاءُ مَنْ جَاءَ مُؤَفَّرًا «۱۰»، وَ لَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَا أَشَدُّ عَذَابًا وَ أَبْقَى «۱۱». دلیل این انکار را به خاطر قبح و زشتی لفظ دانسته‌اند ولی آن گونه که آنها گمان کرده‌اند نیست، زیرا نقل قول توسط خداوند از جانب گوینده سخن بوده و وعیدی است که به کفار داده و لذا وقف و وصل آن یکسان است [با این توضیح که هر چند وقف تام باشد، اشکال ندارد به عبارت بعدی وصل و در جای مناسب دیگری وقف شود].

(۱) - نساء: ۱۴۰. (۲) - یوسف: ۷۰. (۳) - ابراهیم: ۳۰. (۴) - کهف: ۲۰. (۵) - بقره: ۱۱۶. (۶) - ص: ۷۸. (۷) - اعراف: ۱۸. (۸) - شعراء: ۴۹. (۹) - غافر: ۷۶. (۱۰) - اسراء: ۶۳. (۱۱) - طه: ۷۱. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۳۹ / فِي الظُّلُمَاتِ / تام ۳۹ / عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ / ام نسبت به موضع قبل ۴۱ / مَا تُشْرِكُونَ / تام ۴۵ / رَبِّ الْعَالَمِينَ / تام ۴۶ / يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ بِمَا هُمْ بِحُجْرٍ مَعْرُوفٍ / تام ۴۶ / يَصْدِفُونَ / تام ۴۷ / الظُّلُمُونَ / تام ۴۸ / وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ / تام ۴۹ / بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ / تام ۵۰ / إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيْ / کافی ۵۰ / أَمْ فَلَا تَتَفَكَّرُونَ / تام ۵۱ / لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ / تام ۵۲ / مِنَ الظَّالِمِينَ / کافی [۱] ۵۴ / سَلَامٌ عَلَيْكُمْ / تام [۲] [۱] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

[۲] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب، وقف کافی است [که به نظر می‌رسد به صواب نزدیکتر باشد]. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۵۴ / الرَّحْمَةَ / کافی است و تام نیست [۱] محل وقف نیست [۲] وقف غیر تام و غیر کافی [اختلاف قرائت ۳] ۵۴ / وَأَصْحَابُ الْمِحْ / محل وقف نیست [۴] [۱] - بنابر قرائت «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ»

در ادامه آیه، در صورتی که برای «أَنَّهُ» مبتدایی در نظر بگیریم و جمله به صورت «هی آنه» در تقدیر گرفته شود. همچنین بنابر قرائت ابن کثیر، حمزه، کسایی، ابو عمرو و روایت خلف به صورت «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» صحیح است در صورتی که «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» جمله جدیدی باشد. [۲] - بنابر قرائت «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» در ادامه آیه، چنانچه «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» بدل از «الرَّحْمَةَ» باشد که در آن صورت از آن جدا نمی‌شود. [۳] - بنابر قرائت «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» در ادامه آیه، در صورتی که «أَنَّهُ» تفسیر «الرَّحْمَةَ» یا «كُتِبَ» در عبارت قبل به معنی «قال» باشد [یعنی «أَنَّهُ...» مقول قول فعل «قال» باشد] زیرا در این صورت جمله بعد، متعلق به «الرَّحْمَةَ» است. [۴] - بنابر هر دو قرائت یعنی «فَأَنَّهُ» و «فَأَنَّهُ»؛ زیرا بعد از فاء جواب شرط واقع شده، یا برای تکرار [«ان» در عبارت قبل مفتوح شده یا بنابر مقدر گرفتن مبتدا به کار رفته باشد که تقدیرش این چنین است «فَالَّذِي لَهُ» یا «فَامرَهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ لَهُ» یا خبر مقدری دارد

به صورت «فله أنه غفور رحيم» یعنی «فله غفرانه» زیرا فاء متصل به «ان» در هر دو قرائت، جواب «من» است و بین شرط و جوابش فاصله نمی‌افتد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۵۴ / غَفُورٌ رَحِيمٌ / تام ۵۵ / الْمُجْرِمِينَ / تام ۵۶ / الْمُهْتَدِينَ / تام ۵۷ / عَلَى بَيْنِهِ مِنْ رَبِّي / کافی ۵۷ / وَ كَذَّبْتُمْ بِهِ / کافی ۵۷ / مَا تَشْتَعِجُلُونَ بِهِ / کافی ۵۷ / وَ هُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ / تام [۱] ۵۸ / بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ [۱] / کافی (گفته شده) تام ۵۸ / بِالظَّالِمِينَ / تام [۱] ۵۹ / مُبِينٍ / تام [۱] ۶۰ / بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ / تام [۱] ۶۱ / وَ هُمْ لَا يُفْرَطُونَ / تام [۱] ۶۲ / مَوْلَاهُمْ الْحَقُّ / کافی ۶۲ / أَلَا لَهَ الْحُكْمُ / کافی ۶۵ / يَا سَ بَعْضٍ / کافی ۶۶ / بَوَكِيلٍ [۲] / تام [۱] ۶۷ /

[۲]- انتهای آیه در شمارش کوفی است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۶۷ / مُشْتَقَرٌّ / کافی [۱] ۶۷ / تَعْلَمُونَ / کافی نسبت به موضع قبل ۶۹ / يَتَّقُونَ / کافی ۷۰ / وَ لَا شَفِيعٌ / کافی ۷۰ / لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا / کافی ۷۰ / بِمَا كَسَبُوا / کافی ۷۰ / يَكْفُرُونَ [۲] / تام ۷۱ / فِي الْأَرْضِ حَيْرَانَ / تام ۷۱ / إِلَى الْهُدَى اثْنَا [۳] / کافی ۷۱ / هُوَ الْهُدَى / کافی ۷۱ / لِرَبِّ الْعَالَمِينَ / کافی ۷۲ / وَ اتَّقُوا / کافی ۷۲ / تُحْشِرُونَ / کافی ۷۳ / بِالْحَقِّ / کافی [۱] ۷۳ / سِيس از «وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ»

شروع می‌شود که عبارت تهدیدآمیزی (برای کافران) است. [۲]- در بعضی از نسخه‌ها، وقف این موضع کافی ذکر شده که ناصحیح است. [۳]- یعنی «از ما پیروی کن». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۷۳ / وَ يَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ / کافی [۱] ۷۳ / قَوْلُهُ الْحَقُّ / کافی ۷۳ / يُنْفَخُ فِي الصُّورِ / کافی [۲] ۷۳ / وَقَفْ غَيْرِ كَافِي [۳] ۷۳ / وَ الشَّهَادَةَ / کافی ۷۳ / وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْحَبِيرُ / تام ۷۴ / فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ / کافی ۷۵ / وَ الْأَرْضِ / کافی [۴] ۷۵ / مِنَ الْمُوقِنِينَ / کافی ۷۶ / الْأَفْلِينَ / کافی [۱] ۷۶ / «يَوْمَ» با تقدیر اذکر منصوب

است. [۲]- وقف در صورتی کافی است که «عَالِمُ الْغَيْبِ» در ادامه آیه، خبر مرفوع و تقدیر جمله «هو عالم الغيب» باشد. [۳]- چنانچه «عَالِمُ الْغَيْبِ» صفت برای «وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ»، در ابتدای همین آیه باشد. [۴]- از «وَلَيَكُونَنَّ مِنَ الْمُوقِنِينَ» آغاز می‌شود و تقدیر آن «و لیکون من الموقنین برتبه» می‌باشد و لام [که در این جا معنای «تا اینکه» دارد] متعلق به فعل مقدری بعد از خود می‌باشد، که عبارت ابتدای آیه- یعنی «وَ كَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ»- بر آن دلالت دارد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۷۷ / الصَّالِينَ / کافی ۷۸ / مِمَّا تُشْرِكُونَ / کافی ۷۹ / مِنَ الْمُشْرِكِينَ / کافی ۸۰ / شَيْئًا / کافی ۸۰ / عِلْمًا / کافی ۸۰ / أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ / کافی ۸۱ / إِنْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ / کافی ۸۲ / مُهْتَدُونَ / تام ۸۳ / مَنْ نَشَاءُ / کافی ۸۵ / وَإِلْيَاسَ / کافی ۸۵ / الصَّالِحِينَ / کافی ۸۷ / مُسْتَقِيمٍ / کافی ۸۸ / مِنْ عِبَادِهِ / کافی ۸۸ / يَعْمَلُونَ / کافی ۸۹ / وَ النَّبُوَّةَ / کافی ۹۰ / فَهَدَاهُمْ أَقْتَدَهُ [۱] / تام ۹۰ / لِلْعَالَمِينَ / تام ۹۱ / وَ هَدَى لِلنَّاسِ / محل وقف نیست [۲] محل وقف است [۳] [اختلاف قرائت ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۸ [۱]- ابو عمرو دانی گوید: «قرء و

علمای نحو، قطع تلاوت بر تمامی موارد «هَاء سَكَت» را در قرآن کریم می‌پسندند، نظیر «لَمْ يَسْنَهُ» [۱]، «مَالِيَهُ» [۲]، «سُلْطَانِيَهُ» [۳]، «مَا هِيَ» [۴] و موارد مشابه دیگر؛ زیرا «هَاء سَكَت» برای رساندن معنی وقف و همچنین برای حفظ فتحه قبلش می‌آید. اگر این فایده [حفظ علامت حرف قبل نبود، به آن «هَاء سَكَت» نیاز نبود و آورده نمی‌شد. حال که چنین است، قطع [وقف در تمام مواضع آن لازم می‌باشد. هریک از قرء که «هَاء سَكَت» را وصل نموده، هاء را به قصد [نشان دادن حالت وقف، بر آن کلمه، تلفظ و قرائت کرده است] وقتی وصل می‌شود نیاز به «هَاء» نیست. از طرف دیگر، حذف آن مخالف با سیاهه رسم الخط است نقل شده ابو عمرو بصری می‌خواند: «و ما ادراك ما هيه» [۵] و بر آن وقف می‌کرد. از ابو عبید نیز روایت شده است که در تمام این موارد به دلیل همین فایده، وقف بر «هَاء سَكَت» نزد من خوشایندتر است. [۲]- بنا بر قرائت «تجعلونه قراطيس تبدونها و تخفون كثيرا»؛ زیرا این عبارت، مخاطب و متصل به عبارت خطابی قبل - یعنی «قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ» - می‌باشد و از آن جدا نمی‌شود. [۳]- بنا بر قرائت ابن

کثیر و ابو عمرو «يجعلونه قراطيس يبدونها و يخفون كثيرا» صحيح است زیرا این عبارت جمله خبری جدا از قبل بوده و از آن منقطع است ( ) _____ (۱) - بقره: ۲۵۹. (۲) - حاقه:

۲۸. (۳) - حاقه: ۲۹. (۴) - قارعه: ۱۰. (۵) - قارعه: ۱۰. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۹۱ / قُلِ اللّٰهُ / کافى ۹۱ / يَلْعَبُونَ / تام ۹۲ / يُحَافِظُونَ / تام ۹۳ / مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ / کافى ۹۴ / وَرَأَى ظُهُورَكُمْ / کافى ۹۴ / تَزْعُمُونَ / تام ۹۵ / وَ التّٰوَى کافى ۹۵ / مِنَ الْحَيِّ / کافى ۹۵ / تُؤْفِكُونَ / کافى ۹۶ / حُسْبَانًا / کافى ۹۶ / الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ / تام ۹۷ / وَ الْبَحْرِ / کافى ۹۷ / يَعْلَمُونَ / تام ۹۸ / وَ مُسْتَوْدِعٌ [۱] / کافى [۱] _____ [۱] - از ابن عون نقل شده است که از ابراهیم نخعی در شب وفاتش سؤال شد: معنای «المستقر و المستودع» چیست؟ او گفت: «المستقر» آن چیزی است که در رحم مادر است و «المستودع» آن است که در صلب پدر است. از ابن مسعود در مورد آیه «فَمُسِيَّتَ قَرَوَ وَ مُسْتَوْدِعٌ» نقل شده است: «مستقر در آن جهان و مستودع آن در زمین یعنی قبر است». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۹۸ / يَعْلَمُونَ / تام ۹۹ / خَصْرًا / کافى [۱] / دَائِيَةً / محل نیست [۲] / محل وقف است [۳] [اختلاف قرائت ۹۹ / وَ غَيْرَ مُشَابِهٍ / کافى ۹۹ / وَيَنْعِهِ / کافى (گفته شده) تام ۹۹ / يُؤْمِنُونَ / تام ۱۰۰ / شُرَكَاءَ الْجِنَّ / کافى ۱۰۲ / لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ / کافى ۱۰۲ / فَاعْبُدُوهُ / کافى [۱] _____ [۱] -

در بعضی از نسخه‌های کتاب آمده است. [۲] - بنابر قرائت «وَجَنَاتٍ» در ادامه آیه؛ زیرا «جَنَاتٍ» منصوب و عطف بر «خَصْرًا» است و لذا از معطوف علیه جدا نمی‌شود. [۳] - بنابر قرائت «وَجَنَاتٍ» صحیح است؛ زیرا عبارت «وَجَنَاتٍ» و بعدش جمله جدیدی است که «جَنَاتٍ» مبتدای مرفوع و خبر آن مقدر می‌باشد و تقدیر جمله، چنین است: «و هناك جنات» یا «لهم جنات». [این قرائت، در قرائات شاذ است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۰۳ / الْخَبِيرُ / تام ۱۰۴ / بِحَفِظٍ / کافى ۱۰۵ / يَعْلَمُونَ / کافى ۱۰۶ / الْمُشْرِكِينَ / کافى ۱۰۷ / بَوَكِيلٍ / کافى ۱۰۸ / يَعْمَلُونَ / کافى ۱۰۹ / وَ مَا يُشْعِرُكُمْ [۱] / محل وقف نیست [۲] می‌توان وقف کرد و از بعدش آغاز نمود (قول ابن الانباری و النحاس) [۳] تام [۴] [اختلاف قرائت ۱۰۹ / لَا يُؤْمِنُونَ / کافى [۵] / ۱۱۰ / يَعْمَهُونَ / کافى [۵] / ۱۱۱ / يَجْهَلُونَ / کافى [۵] / ۱۱۲ / وَ مَا يَفْتَرُونَ / کافى [۵] / ۱۱۳ / مُقْتَرِفُونَ / کافى [۵] / ۱۱۴ / مُفْضَلًا / کافى ۱۱۴ / مِ _____ نِ الْمُمِ. _____ تَرِينَ / تِ _____ ام ۱۱۵ / لِكَلِمِ _____ اتِهِ / ك _____ افى [۱] _____ [۱] - قبیل نقل کرده است: «از احمد بن محمد قواس شنیدم که می‌گفت: هر جا ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۲ نفسمان قطع شود وقف می‌کنیم مگر سه جا که بر وقف آن تعمد داریم: ۱- در آیه ۷ سوره آل عمران «وَ مَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللّٰهُ»؛ سپس از «وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ» شروع می‌کنیم. ۲- در آیه ۱۰۹ سوره انعام «وَ مَا يُشْعِرُكُمْ»؛ سپس از «أَنَّهُا إِذَا جَاءَتْ» آغاز می‌کنیم. ۳- در آیه ۱۰۳ سوره نحل «بَشْرًا»، سپس از «لِسَانُ الَّذِي» شروع می‌کنیم. از قواس، مورد چهارمی را نیز ذکر کرده‌اند که وقف بر «مِنْ مَرْقَدِنَا» و شروع از «هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ» [۱] است [۲] - بنابر قرائت «أَنَّهُا» در ادامه آیه؛ چه آنکه برای «أَنَّهُا» کلمه «لَعَلَّهَا» در تقدیر گرفته شود یا «لا» در «لَا يُؤْمِنُونَ» زائده باشد و تقدیر آن به صورت «وَ مَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهُا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ [او يؤمنون]» - که معنای آن «أَنَّهُا لَوْ جَاءَتْ لَمْ يُؤْمِنُوا» - است؛ در هر دو صورت به قبل تعلق دارد و از آن جدا نمی‌شود. [۳] - در صورتی که «أَنَّهُا» به معنای «لَعَلَّهَا» باشد، وقف را مجاز دانسته‌اند، زیرا در آن، معنای ایجاب است. [یعنی مانند حالت قبل نیست که دو شکل داشته باشد (یا ایمان می‌آورند یا ایمان نمی‌آورند) بلکه می‌فرماید ایمان نمی‌آورند]. [۴] - بنابر قرائت ابن کثیر، ابو عمرو، یعقوب، خلف و یکی از طرق روایت شعبه از عاصم «أَنَّهُا» در ادامه آیه صحیح است؛ زیرا تقدیر جمله قبل «وَ مَا يُشْعِرُكُمْ اِيْمَانَهُمْ» است سپس جمله بعدی آغاز و چنین پاسخ داده می‌شود: «أَنَّهُا...» لذا جمله بعد از آن جدا می‌باشد. [۵] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

(۱) _____ - یس: ۵۲. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۱۵ / وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ / تام ۱۱۷ / بِالْمُهْتَدِينَ / تام ۱۱۸ / مُؤْمِنِينَ / کافی ۱۱۹ / إِلَّا مَا اضْطُرُّنَا إِلَيْهِ / کافی [۱] (گفته شده) تام ۱۱۹ / بِالْمُعْتَدِينَ / کافی ۱۲۰ / وَ بَاطِنُهُ / کافی ۱۲۰ / يَقْتَرِفُونَ / کافی ۱۲۱ / لَفْسُقٍ / کافی ۱۲۱ / لَمْشِرْكُونَ / کافی ۱۲۲ / لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا / کافی ۱۲۲ / يَعْمَلُونَ / کافی ۱۲۳ / وَ مَا يَشْعُرُونَ / کافی ۱۲۴ / رُسُلُ اللَّهِ / کافی ۱۲۴ / رِسَالَتَهُ / کافی نسبت به موضع قبل ۱۲۴ / يَمْكُرُونَ / تام ۱۲۵ / فِي السَّمَاءِ / کافی (گفته شده) تام [۱] _____ - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۲۵ / لَا يُؤْمِنُونَ / تام [۱] ۱۲۶ / يَذْكُرُونَ / کافی ۱۲۷ / يَعْمَلُونَ / محل وقف نیست [۲] محل وقف است [۳] [اختلاف قرائت ۱۲۸ / حَكِيمٌ عَلِيمٌ / کافی ۱۲۹ / يَكْسِبُونَ / تام ۱۳۰ / أَنْفُسِنَا / کافی ۱۳۰ / كَافِرِينَ / کافی [۱] _____ - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب. [۲] - بنابر قرائت «وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ» در ابتدای آیه بعد، زیرا خبر دادن از اسم خداوند متعال - در آیه ۱۲۷ یعنی «وَهُوَ وَرِثَتُهُ» - است؛ لذا آیه بعد متعلق به این آیه است و از آن جدا نمی‌شود. [۳] - بنابر روایت شعبه از عاصم و قرائت نافع، ابو جعفر، ابن کثیر، ابو عمرو، ابن عامر، حمزه، کسائی و خلف و روایت رويس از يعقوب به صورت «و يَوْمَ نَحْشُرُهُمْ» در آیه بعد صحیح است؛ زیرا جمله اخباری جدایی از خداوند است. (لفظ جمع آن جهت تعظیم است و لذا از قبل جداست). ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۳۲ / مِمَّا عَمِلُوا / محل وقف نیست [۱] می‌توان وقف کرد و از بعدش شروع نمود [۲] [اختلاف قرائت ۱۳۲ / عَمَّا يَعْمَلُونَ / تام ۱۳۳ / آخِرِينَ / تام ۱۳۴ / لَمَاتٍ / کافی ۱۳۴ / بِمُعْجِزِينَ / تام ۱۳۵ / اِنِّي عَامِلٌ / کافی [۳] ۱۳۵ / الظَّالِمُونَ / تام ۱۳۶ / اِلَى شُرَكَائِهِمْ / کافی ۱۳۶ / مَا يَحْكُمُونَ / تام ۱۳۷ / دِينَهُمْ / کافی ۱۳۷ / مَا فَعَلُوهُ / کافی [۱] _____ - بنابر قرائت «بغافل عما يعملون»

در ادامه آیه؛ زیرا قسمت قبل و بعد این آیه، بر سیاق غایب است و هیچ قسمت از آن، از جزء دیگر جدا نمی‌شود. [۲] - بنابر قرائت ابن عامر به صورت «بغافل عما تعملون»؛ زیرا قسمت بعد آیه، جمله مجزای خطاب است و معنای آن «قل ذلك يا محمد لهم» است و جدا از قبل. [۳] - از «فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ» - بنابر تهدید - آغاز می‌شود. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۳۷ / يَفْتَرُونَ / تام ۱۳۸ / افْتِرَاءَ عَلَيْهِ / کافی ۱۳۸ / يَفْتَرُونَ / تام ۱۳۹ / شُرَكَاءَ / کافی ۱۳۹ / وَصَفَّهُمْ / کافی ۱۳۹ / حَكِيمٌ عَلِيمٌ / تام ۱۴۰ / عَلَى اللَّهِ / کافی ۱۴۰ / مُهْتَدِينَ / تام ۱۴۱ / وَ غَيْرَ مُتَشَابِهٍ / کافی ۱۴۲ / حَمُولَةً وَ فَرْشًا [۱] / کافی ۱۴۲ / عَدُوٌّ مُبِينٌ / کافی [۲] (قول کسائی، فراء و علی بن سلیمان اخفش) وقف غیر کافی [۳] (قول ابو اسحاق زجاج و دیگران) [۱] _____ - از ابو اسحاق، ذیل آیه «حَمُولَةً وَ

فَرْشًا» نقل شده است: «الحمولة» یعنی چهارپایی که طاقت حمل چیزی را دارد و «الفرش» یعنی شتران کم سن و سال. [۲] - اگر «ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ» در آیه بعد، به تقدیر «انثا» (بنابر قول کسائی یا فراء) یا «كلوا لحم» (بنابر قول اخفش) منصوب باشد. [۳] - اگر «ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ» بدل از «حَمُولَةً وَ فَرْشًا»، در آیه ۱۴۲ باشد (بنابر قول زجاج) یا بدل از «ما» در عبارت «مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ» - در آیه ۱۴۲ باشد؛ که در هر دو حالت، آیه بعد متعلق به این آیه است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۴۴ / بَهَذَا / کافی ۱۴۴ / بغير علم / کافی ۱۴۴ / الظَّالِمِينَ / تام ۱۴۵ / رِجْسٍ / کافی ۱۴۵ / أَوْ فِسْقًا [۱] - / ۱۴۵ / لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ / کافی ۱۴۵ / غَفُورٌ رَحِيمٌ / تام [۲] ۱۴۶ / بَعْظُمُ / کافی ۱۴۶ / لَصَادِقُونَ / تام ۱۴۷ / الْمُجْرِمِينَ / تام ۱۴۸ / مِنْ شَيْءٍ / کافی ۱۴۸ / بَأْسَنَا / کافی ۱۴۸ / تَخْرُصُونَ / تام ۱۴۹ / أَجْمَعِينَ / تام ۱۵۰ / مَعَهُمْ / کافی [۱] _____ - عبارت «أَوْ فِسْقًا» عطف بر «أَوْ

لَحْمٍ خَنزِيرٍ» می‌باشد و تقدیر آن بنابر تأخیر، عبارت «او لحم خنزیر او فسقا فانه رجس» می‌باشد. [۲] - بنابر بعضی از نسخه‌های

کتاب. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۸ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۵۰/ بِالْآخِرَةِ/ کافی ۱۵۰/ یُعَدُّونَ/ تام ۱۵۱/ إِحْسَانًا/ کافی ۱۵۱/ إِلَّا بِالْحَقِّ/ کافی ۱۵۲/ أَوْفُوا/ کافی ۱۵۲/ تَذَكَّرُونَ/ محل وقف نیست [۱] تام [۲] [اختلاف قرائت ۱۵۳/ فَاتَّبِعُوهُ/ کافی ۱۵۳/ عَنْ سَبِيلِهِ/ کافی ۱۵۴/ وَرَحْمَةً/ کافی ۱۵۴/ يُؤْمِنُونَ/ تام ۱۵۷/ وَرَحْمَةً/ کافی ۱۵۷] - بنابر قرائت «وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي

مُسْتَقِيمًا» در آیه بعد؛ زیرا عطف به آیه ۱۵۲ و متعلق به آن است و از آن جدا نمی شود خواه آنکه عطف بر «ما» در عبارت «قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ» بوده و تقدیر آن «و اتل ما حرم و اتل ان هذا» می باشد یا عطف بر ضمیر «هاء» در عبارت «وَصَاكُم بِهِ» بوده و تقدیر آن «وصاکم به و بان هذا» باشد. [۲]- بنابر قرائت حمزه، کسائی و خلف به صورت «و ان هذا صراطی مستقیم» در آیه بعد؛ زیرا این جمله جدیدی است و جدا از قبل. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۹ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۵۷/ وَصَيْدَفَ عَنْهَا/ کافی ۱۵۷/ يَصِيدُونَ/ تام ۱۵۸/ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ/ کافی ۱۵۸/ خَيْرًا [۱]/ کافی (گفته شده) تام ۱۵۸/ مُنْتَظِرُونَ/ تام ۱۵۹/ يَفْعَلُونَ/ تام ۱۶۰/ لَا يُظَلِّمُونَ/ تام ۱۶۱/ مُسْتَقِيمٍ/ حسن ۱۶۱/ مِنَ الْمُشْرِكِينَ/ تام ۱۶۲/ رَبِّ الْعَالَمِينَ/ حسن ۱۶۳/ لَا شَرِيكَ لَهُ/ کافی تام (قول الدینوری) ۱۶۳/ أُمِرْتُ/ کافی تام (قول الدینوری) ۱۶۳/ الْمُسْلِمِينَ/ تام ۱۶۴/ وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ/ کافی [۱]- عید بن عمیر در مورد آیه ۱۵۸،

از عبارت «يَوْمَ يَأْتِي» تا «خَيْرًا» گفته است: «منظور طلوع خورشید از مغرب آن است». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۰ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۶۴/ إِلَّا عَلَيْهَا/ کافی ۱۶۴/ وَزُرُّ أُخْرَى/ کافی ۱۶۴/ تَحْتَلِفُونَ/ تام ۱۶۵/ فِي مَا آتَاكُمْ/ کافی ۱۶۵/ لَعَفُورٌ رَحِيمٌ/ تام ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۱

سوره اعراف

آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱/ المص/ تام [۱] (قول ابن عباس) (گفته شده) کافی [۲] ۲/ حَرَجٍ مِنْهُ/ محل وقف نیست کافی (قول ابو حاتم و ابن عبد الرزاق) ۲/ لِلْمُؤْمِنِينَ/ تام ۳/ أَوْلِيَاءَ/ تام ۳/ تَذَكَّرُونَ/ اتم نسبت به موضع قبل ۷/ بِلَعْمٍ/ کافی ۷/ غَائِبِينَ/ تام ۸/ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ/ کافی ۸/ الْمُفْلِحُونَ/ اکفی نسبت به موضع قبل ۹/ يَظْلِمُونَ/ تام ۱۰/ فِيهَا مَعَايِشُ/ کافی ۱۰/ تَشْكُرُونَ/ تام ۱۱/ مِنَ السَّاجِدِينَ/ کافی [۱]- معنای آن نزد

ابن عباس «انا الله اعلم و افضل» است. [۲]- زیرا آیه بعد، [خبر مبتدای محذوف می باشد] تقدیرش «هذا کتاب» است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۲ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۲/ مِنْ طِينٍ/ کافی ۱۳/ مِنَ الصَّاعِرِينَ/ کافی ۱۴/ يُبْعَثُونَ/ کافی ۱۵/ مِنَ الْمُنْظَرِينَ/ کافی ۱۶/ الْمُسْتَقِيمِ/ کافی ۱۷/ شَمَائِلِهِمْ/ کافی ۱۷/ شَاكِرِينَ/ کافی ۱۸/ مَدْحُورًا/ کافی تام (قول ابو حاتم و ابن عبد الرزاق) ۱۸/ أَجْمَعِينَ/ تام ۲۰/ مِنْ سَوَاتِبِهِمَا/ کافی (گفته شده) تام ۲۲/ يُغْرَوْرٍ/ کافی ۲۴/ قَالَ اهْبِطُوا/ کافی ۲۴/ عَدُوًّا/ اکفی نسبت به موضع قبل ۲۴/ إِلَى جِينٍ/ اکفی نسبت به دو موضع قبل ۲۵/ وَ مِنْهَا تُخْرِجُونَ/ تام ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۳ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۲۶/ وَرِيشًا/ محل وقف (کافی) است [۱] محل وقف نیست [۲] [اختلاف قرائت ۲۶/ ذَلِكْ خَيْرٌ/ کافی [۳] ۲۶/ يَذَكَّرُونَ/ تام ۲۷- لا- تَرَوْنَهُمْ/ کافی ۲۸/ أَمَرْنَا بِهَا/ کافی ۲۸/ بِالْفَحْشَاءِ/ اکفی نسبت به موضع قبل ۲۸/ مَا لَا تَعْلَمُونَ/ تام [۱]- زیرا

عبارت بعد مبتدا و مرفوع می باشد؛ «ذَلِكَ» نعت [عطف بیان است و «لباس» و «خَيْرٌ» خبر است. همچنین تقدیر عبارت، این است که «لباس التقوی المشار اليه خير لمن اخذ به من الكسوة و الاثاث». و لباس تقوی یعنی «حیا و شرم»؛ لذا این عبارت، جدا از قبل خواهد بود. [۲]- بنابر قرائت نافع، ابو جعفر، ابن عامر و کسائی، در عبارت بعد، به صورت «و لباس التقوی» محل وقف نیست زیرا عطف به «لباساً» در ابتدای جمله می باشد و از آن جدا نمی شود. [۳]- بنابر هر دو قرائت مذکور. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن،

ص: ۱۶۴ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۲۹/ تَعُوذُونَ [۱]/ تام [۲] (قول مختار مؤلف) کافی [۳] ۳۰/ الضَّلَالَةُ/ کافی [۴]

[۱]— انتهای آیه، در شمارش آیات به

شیوه کوفی است. [۲]— در صورتی که «فَرِيقًا» در آیه بعد- منصوب به وسیله فعل «هدی باشد و تقدیر آن «هدی فریقا و اضلّ فریقا» در نظر گرفته شود. حدیث مسند صحت این قول را تأیید می‌کند که از ابن عباس از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است که «انکم محشورون حفاة عراه غرلا» [شما درحالی محشور می‌شوید که بدون کفش و لباس و تمایلات جنسی هستید] سپس قرائت کرد: «کَمَا بَدَأْنَا اَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَغَدًا عَلَيْنَا اِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ» [۱]. [۳]— چنانچه «فَرِيقًا»، منصوب به فعل «تَعُوذُونَ» باشد، که تقدیر آن: «تعودون فریقین: فریقا هدی و فریقا حق علیهم الضلاله» است یعنی درحال هدایت و گمراهی بازمی‌گردید. روایت تفسیری نیز در این مورد رسیده است. از مجاهد در مورد این آیه نقل شده: «آن شقاوت و سعادت است». از ابو العالیة در مورد «کَمَا يَدَّأكُمْ تَعُوذُونَ» نقل شده است: مردم به همان علم و آگاهی الهی که در مورد آنها بود باز گشتند. آیا نمی‌بینی که خداوند فرموده است: فَرِيقًا هَدَى وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ. [این روایت، با تفسیر مجاهد هماهنگی دارد]. [۴]— بنابر هر دو وجه فوق الذکر.

[۱]— انبیاء: ۱۰۴. ترجمه المكتفی فی

الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۵ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۳۰/ مُهْتَدُونَ/ تام ۳۲/ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا/ محل وقف نیست [۱] محل وقف است [۲] [اختلاف قرائت ۳۲/ يَوْمَ الْقِيَامَةِ/ کافی [۳] ۳۳/ ما لا- تَعْلَمُونَ/ تام [۴] ۳۴/ وَلا- يَشْعُرُونَ/ تام ۳۵/ يَحْزَنُونَ/ تام ۳۶/ خَالَ خَالَ دُونَ/ تام ۳۷/ اَوْ كَ— مَذَّبَ بِآيَاتِهِ/ كَ—

[۱]— زیرا ادامه آیه، «خَالِصَةً»، متعلق

به «لِلَّذِينَ آمَنُوا» و حال برای آن است. همچنین تقدیر آن «هی مستقره للذین آمنوا فی حال خلوصها یوم القیامه و ان شرکهم فیها غیرهم من الکفار فی الحیاه الدنیا» است و لذا از آن جدا نمی‌شود. [۲]— بنابر قرائت نافع، «خَالِصَةً» می‌توان بر کلمه «الدُّنْيَا» وقف کرد زیرا ادامه آیه، جدا بوده و خبری برای مبتدای محذوف است. تقدیر آن «قل هی للذین آمنوا و لغيرهم فی الحیاه الدنیا و هی خالصه للمؤمنین یوم القیامه» می‌باشد. [۳]— بنابر هر دو قرائت. [۴]— بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۶ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۳۷/ کَافِرِينَ/ کافی ۳۸/ فِي النَّارِ/ کافی ۳۸/ مِنَ النَّارِ [۱]/ کافی ۳۸/ لا تَعْلَمُونَ/ تام [۲] ۳۹/ مِنْ فَضْلِ/ کافی ۳۹/ تَكْسِبُونَ/ تام ۴۰/ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ/ کافی ۴۱/ عَوَاشٍ/ کافی ۴۱/ الظَّالِمِينَ/ تام ۴۳/ بِالْحَقِّ/ کافی ۴۳/ تَعْمَلُونَ/ تام (گفته شده) کافی [۳] ۴۴/ قَالُوا نَعْمَ/ کافی ۴۴/ الظَّالِمِينَ/ کافی ۴۵/ كَافِرُونَ/ کافی

[۱]— انتهای آیه، در شمارش آیات به

شیوه‌های مدنی اول، مدنی دوم و مکی است. [۲]— بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب [۳]— بنابر نسخه‌ای از کتاب. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۷ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۴۶/ حِجَابٌ/ کافی ۴۶/ بِسِيْمَاهُمْ/ کافی ۴۶/ اَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ/ کافی ۴۶/ لَمْ يَدْخُلُوها [۱]/ کافی کافی نیست [۲] ۴۶/ وَ هُمْ يَطْمَعُونَ/ کافی ۴۷/ الظَّالِمِينَ/ کافی ۴۸/ تَشْتَكِرُونَ/ کافی ۴۹/ بِرَحْمَةٍ/ کافی (گفته شده) تام [۳] ۴۹/ الْجَنَّةُ/ كَ—

[۱]— معنی این است که «داخل

نمی‌شوند درحالی که آنها طمع وارد شدن به بهشت دارند»؛ لذا جحد (نفی) بر دخول تعلق می‌گیرد. [۲]— چنانچه جحد (نفی) به طمع، متعلق باشد و تقدیر آن، این باشد: «دخلوها و هم لا- یطمعون فی دخولها» [با حالت طمع داخل آن نمی‌شوند]. [۳]— تفسیر روایت شده از یحیی بن سلام بر این قول دلالت می‌کند؛ او گوید: «در اینجا سخن فرشتگان پایان می‌پذیرد و سپس خداوند می‌فرماید «ادخلوا الجنة» [داخل بهشت شوید]». [۴]— بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۸ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۴۹/ تَحْزَنُونَ/ تام ۵۰/ عَلَى الْكَافِرِينَ/ کافی [۱] غیر کافی [۲] (حسن) ۵۱/ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا/

کافی ۵۱ / یَجْحَدُونَ / تام ۵۲ / یُؤْمِنُونَ / تام ۵۳ / تَأْوِيلُهُ / کافی ۵۳ / كُنَّا نَعْمَلُ / کافی ۵۳ / يَفْتَرُونَ / تام ۵۴ / عَلَى الْعَرْشِ / کافی ۵۴ / حَيْثُ / محل وقوع و قف نیست [۳] محفل و قف اسست [۴] [اختلا] ف قرائت [۱] - اگر «الَّذِينَ اتَّخَذُوا» در آیه بعد،

منسوب و تقدیر آن «اعنی» باشد؛ یا «الَّذِينَ اتَّخَذُوا» در موضع رفع و تقدیر آن «هم الذین» باشد. [۲] - در صورتی که «الَّذِينَ» صفت «الْكَافِرِينَ» باشد. [۳] - زیرا کلمات بعد «وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَالنُّجُومِ مَسَّخَرَاتٍ بِأَمْرِهِ» عطف بر قبل بوده و از آن جدا نمی‌شود. [۴] - بنا بر قرائت ابن عامر در کلمات بعد به صورت «وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَالنُّجُومِ مَسَّخَرَاتٍ بِأَمْرِهِ». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / کافی ۵۴ / بِأَمْرِهِ / کافی [۱] [۲] (قول ابن انباری) / ۵۴ / لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ / کافی ۵۴ / رَبُّ الْعَالَمِينَ / تام ۵۵ / وَخَفِيَّةٌ / کافی ۵۵ / الْمُعْتَدِينَ / تام ۵۶ / خَوْفًا وَطَمَعًا / کافی ۵۶ / مِنَ الْمُحْسِنِينَ / تام ۵۷ / النَّمْرَاتِ / کافی ۵۷ / تَذَكَّرُونَ / تام ۵۸ / بِإِذْنِ رَبِّهِ / کافی [۳] / ۵۸ / إِلَّا نَكِيدًا [۴] / کافی ۵۸ / يَشْكُرُونَ / تام ۵۹ / غَيْرُهُ / کافی ۵۹ / يَوْمَ عَظِيمٍ / کافی [۱] - بنا بر هر دو قرائت. [۲] - بنا بر

بعضی از نسخه‌های کتاب. [۳] - بنا بر نسخه‌ای از کتاب. [۴] - «نکد» یعنی «کم و اندک». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۶۰ / ضَلَالٍ مُّبِينٍ / کافی ۶۱ / الْعَالَمِينَ / کافی ۶۲ / لَا تَعْلَمُونَ / کافی ۶۳ / تُرْحَمُونَ / کافی ۶۴ / قَوْمًا عَمِينَ / تام ۶۵ / أَفَلَا تَتَّقُونَ / کافی ۶۶ / مِنَ الْكَافِرِينَ / کافی ۶۷ / رَبُّ الْعَالَمِينَ / کافی ۶۸ / ناصِحِ أَمِينٍ / کافی ۶۹ / تُفْلِحُونَ / کافی ۷۰ / مِنَ الصَّادِقِينَ / کافی ۷۱ / رَجِسٌ وَغَضَبٌ / کافی ۷۲ / كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا / کافی ۷۲ / مُؤْمِنِينَ / تام ۷۳ / مِنْ رَبِّكُمْ / کافی ۷۳ / فِي أَرْضِ اللَّهِ / کافی ۷۳ / عَذَابٌ أَلِيمٌ / کافی ۷۴ / يُبَيِّنُهَا / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۷۴ / مُفْسِدِينَ / کافی ۷۵ / مُؤْمِنُونَ / کافی ۷۶ / كَافِرُونَ / کافی ۷۷ / مِنَ الْمُرْسَلِينَ / کافی ۷۸ / جَائِمِينَ / کافی ۷۹ / النَّاصِحِينَ / تام ۸۰ / مِنَ الْعَالَمِينَ / کافی ۸۱ / مُسْرِفُونَ / کافی ۸۲ / يَتَطَهَّرُونَ / کافی ۸۳ / الْغَابِرِينَ / کافی ۸۴ / الْمُجْرِمِينَ / کافی ۸۵ / وَالْمِيزَانَ / کافی ۸۵ / مُؤْمِنِينَ / کافی ۸۶ / عَوْجًا / کافی نسبت به موضع قبل ۸۶ / فَكَثَّرْكُمْ / کافی ۸۶ / الْمُفْسِدِينَ / کافی نسبت به موضع قبل ۸۹ / عِلْمًا / کافی ۸۹ / تَوَكَّلْنَا / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۸۹ / خَيْرِ الْفَاتِحِينَ / تام ۹۱ / جَائِمِينَ / تام ۹۲ / كَذَّانٌ لَمْ يَعْنُوا فِيهَا / کافی ۹۲ / الْخَاسِرِينَ / کافی ۹۳ / كَافِرِينَ / تام ۹۵ / حَتَّى عَفْوًا / کافی ۹۵ / بَعْتَهُ / کافی ۹۵ / لَا يَشْعُرُونَ / کافی ۹۶ / يَكْسِبُونَ / کافی ۹۷ / نَائِمُونَ / کافی ۹۸ / يَلْعَبُونَ / کافی ۹۹ / أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ / کافی ۹۹ / الْخَاسِرُونَ / تام ۱۰۰ / بِذُنُوبِهِمْ / کافی ۱۰۰ / فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ / کافی ۱۰۱ / مِنْ أَنْبَائِهَا / کافی ۱۰۱ / مِنْ قَبْلِ / کافی ۱۰۱ / الْكَافِرِينَ / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۰۲ / مِنْ عَهْدٍ / کافی ۱۰۲ / لَفَاسِقِينَ / تام ۱۰۳ / فَظَلَمُوا بِهَا / کافی ۱۰۳ / الْمُفْسِدِينَ / تام ۱۰۵ / إِلَّا الْحَقَّ / کافی ۱۰۵ / بَيْنِي وَإِسْرَائِيلَ [۱] / کافی ۱۰۶ / مِنَ الصَّادِقِينَ / کافی ۱۰۷ / ثُعْبَانٌ مُبِينٌ / کافی ۱۰۸ / لِلنَّاطِرِينَ / کافی ۱۰۹ / لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ / کافی ۱۱۰ / مِنْ أَرْضِكُمْ / کافی [۲] / ۱۱۰ / تَأْمُرُونَ / کافی ۱۱۱ / حَاشِرِينَ / کافی ۱۱۲ / عَلِيمٍ / کافی ۱۱۳ / الْغَالِبِينَ / کافی ۱۱۴ / لِمَنْ / الْمُقَرَّبِينَ / کافی ۱۱۵ / نَحْنُ الْمُؤَلَّفِينَ / کافی [۱] - انتهای آیه است. [۲] - زیرا ادامه

آیه، سخن فرعون است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۱۶ / أَلْقُوا / کافی ۱۱۶ / وَاسْتَرْهَبُوهُمْ / کافی ۱۱۶ / بِسَجْرِ عَظِيمٍ / کافی ۱۱۷ / يَأْفِكُونَ / کافی ۱۱۸ / كَانُوا يَعْمَلُونَ / کافی ۱۱۹ / صَاغِرِينَ / کافی ۱۲۰ / سَاجِدِينَ / کافی ۱۲۱ / الْعَالَمِينَ / کافی ۱۲۲ / وَهَارُونَ / کافی ۱۲۳ / أَهْلَهَا / کافی ۱۲۳ / فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ / کافی ۱۲۴ / أَجْمَعِينَ / کافی ۱۲۵ / مُنْقَلِبُونَ / کافی ۱۲۶ / لَمَّا جَاءْنَا / کافی ۱۲۶ / صَبْرًا / کافی ۱۲۶ / مُسْلِمِينَ / تام ۱۲۷ / وَيَذَرَكَ وَالْهَتَكَ / کافی ۱۲۸ / مِنْ عِبَادِهِ / کافی ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۲۸ / لِلْمُتَّقِينَ / تام ۱۲۹ / مَا جِئْنَا / کافی ۱۲۹ / تَعْمَلُونَ / کافی نسبت به موضع قبل ۱۳۱ / هَذِهِ / کافی ۱۳۱ / وَمَنْ مَعَهُ / کافی ۱۳۱ / لَا يَعْلَمُونَ / کافی نسبت به موضع قبل ۱۳۲ /

بِمُؤْمِنِينَ / کافی [۱] ۱۳۳ / مُجْرِمِينَ / کافی [۱] ۱۳۴ / بَنِي إِسْرَائِيلَ / کافی [۱] ۱۳۵ / يَنْكُتُونَ / کافی [۱] ۱۳۶ / غَافِلِينَ / کافی ۱۳۷ / بَارَكْنَا فِيهَا / کافی ۱۳۷ / بِمَا صَبَرُوا / کافی ۱۳۷ / يَغْرِشُونَ / کافی ۱۳۸ / عَلَى أَصْدَانٍ لَهُمْ / کافی ۱۳۸ / تَجْهَلُونَ / کافی ۱۳۹ / مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ / کافی [۱] _____ - بنابر بعضی از نسخه‌های

کتاب. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۴۰ / عَلَى الْعَالَمِينَ / کافی [۱] محل وقف نیست [۲] [اختلاف قرائت ۱۴۱ / سُوءَ الْعَذَابِ / کافی ۱۴۱ / عَظِيمٌ / تام ۱۴۲ / أَرْبَعِينَ لَيْلَةً / کافی ۱۴۲ / سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ / تام ۱۴۴ / مِنَ الشَّاكِرِينَ / تام ۱۴۵ / بِأَحْسَنِهَا / کافی ۱۴۵ / دَارَ الْفَاسِقِينَ / کافی ۱۴۶ / يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا / کافی ۱۴۶ / غَافِلِينَ / کافی ۱۴۷ / حَبِطَتْ أَغْمُ الْهُمَّ / کافی ۱۴۷ / مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ / تام _____] - می‌توان از آیه بعد آغاز نمود

زیرا سخن موسی علیه السلام در آیه ۱۴۰ به اتمام می‌رسد. [۲] - بنابر قرائت ابن عامر در آیه بعد به صورت «و اذ انجاکم»؛ زیرا آیه بعد، ادامه کلام حضرت موسی علیه السلام می‌باشد که از خداوند متعال خبر داده است و به دنبال آیه «قَالَ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَهًا» می‌باشد و از آن جدا نمی‌شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۴۸ / لَهُ خَوَازٍ / کافی ۱۵۰ / أَمْرَ رَبِّكُمْ / کافی ۱۵۰ / يَقْتُلُونَنِي / کافی ۱۵۰ / الظَّالِمِينَ / کافی نسبت به موضع قبل ۱۵۱ / فِي رَحْمَتِكَ / کافی ۱۵۱ / أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ / تام ۱۵۲ / فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا / تام [۱] کافی [۲] ۱۵۲ / الْمُفْتَرِينَ [۳] / تام ۱۵۳ / لَعْفُورٌ رَحِيمٌ / تام ۱۵۴ / يَزْهَبُونَ / تام ۱۵۵ / وَإِيَّايَ / کافی ۱۵۵ / وَارْحَمْنَا / کافی _____] - در صورتی تام است که تا این

قسمت، سخن موسی علیه السلام باشد - که خداوند آن را نقل نموده - و ادامه آیه کلام الهی باشد. این قول، با سیاق آیات مناسب‌تر به نظر می‌رسد. [۲] - چنانچه تمام آیه سخن خداوند متعال باشد. [۳] - سفیان در مورد این عبارت گوید: «تمام بدعت گذاران ذلیل هستند». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۵۶ / إِنَّا هَذَا إِلَيْكَ / کافی ۱۵۶ / مَنْ أَسَاءُ / کافی ۱۵۷ / فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ / کافی ۱۵۷ / كَانَتْ عَلَيْهِمْ / کافی ۱۵۷ / هُمُ الْمُفْلِحُونَ / تام ۱۵۸ / يُحِبِّي وَيُمِيتُ / کافی ۱۵۸ / تَهْتَدُونَ / تام ۱۵۹ / وَبِهِ يَدْخُلُونَ / تام ۱۶۰ / أَشْبَاطًا أُمَّمًا / کافی ۱۶۰ / مَشْرَبُهُمْ / کافی ۱۶۰ / يَظْلِمُونَ / کافی ۱۶۱ / حَطِيبَاتِكُمْ / کافی ۱۶۲ / بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ / کافی نسبت به موضع قبل ۱۶۳ / لَا تَأْتِيهِمْ / کافی (گفته شده) تام ۱۶۳ / يَفْسُقُونَ / کافی ۱۶۴ / عَذَابًا شَدِيدًا / کافی ۱۶۴ / يَتَّقُونَ / کافی ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۶۵ / يَفْسُقُونَ / کافی ۱۶۶ / خَاسِيِينَ / کافی ۱۶۷ / سُوءَ الْعَذَابِ / کافی ۱۶۷ / رَحِيمٌ / کافی ۱۶۸ / أُمَّمًا / کافی ۱۶۸ / دُونَ ذَلِكَ / کافی نسبت به موضع قبل ۱۶۸ / يَرْجِعُونَ / کافی ۱۶۹ / يَأْخُذُوهُ / کافی ۱۶۹ / إِلَّا الْحَقُّ / کافی ۱۶۹ / وَدَرَسُوا مَا فِيهِ / کافی ۱۶۹ / أَفَلَا تَعْقِلُونَ / کافی ۱۷۰ / وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ / کافی ۱۷۰ / الْمُضِلِّينَ / تام ۱۷۱ / تَتَّقُونَ / تام ۱۷۲ / قَالُوا بَلَى / تام [۱] (قول مختار مؤلف، نافع، محمد بن عیسی، قتیبی و دینوری) وقف تام نیست [۲] [اختلاف قرائت ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۰ _____] - زیرا «أَنْ تَقُولُوا» به «شَهْدَنَا» تعلق

دارد. بنابر اینکه این وقف تام باشد. «شَهْدَنَا» سخن فرشتگان است در زمانی که خداوند پشت آدم را لمس کرد و فرزندانش را از او خارج کرد و فرمود: آیا من پروردگارتان نیستم؟ گفتند: بله؛ و به بندگی خدا اقرار نمودند. سپس به فرشتگان فرمود: شاهد باشید. آنها نیز گفتند: گواه هستیم. این عقیده مجاهد، ضحاک و سدی است. همچنین از کلبی نقل شده است که گفت: خداوند پشت آدم را لمس نموده و تمام مخلوقات که خالق آنها خواهد بود را بیرون آورده، فرمود: آیا پروردگارتان نیستم؟ گفتند: بله؛ و سپس به فرشتگان فرمود: گواهی دهید. آنها هم گفتند: شاهدیم. حسن [بصری گوید: سپس تمام آنها را به صلب آدم بازگرداند. گفته شده است: «شَهْدَنَا» سخن خدا و فرشتگان است و معنایش این است که بر اقرار شما انسان‌ها، [نسبت به توحید] گواهییم. این نظر ابو

مالک است که از سدی هم نقل شده است. به عقیده کوفیان «أَنْ تَقُولُوا» یعنی: تا اینکه نگوید. به عقیده بصریان یعنی: به این دلیل که خودداری کنید از اینکه بگویید. [۲]- بنا بر قرائت ابو عمرو به صورت «ان یقولوا»، وقف بر «بلی تام نیست؛ زیرا این عبارت به عبارت «وَأَشْهَدُهُمْ» تعلق دارد. (قول ابن انباری نیز چنین است). ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۷۲ / شَهْدَانَا / محل وقف نیست کافی [۱] (قول احمد بن موسی، ابو حاتم، اخفش و ابن عبد الرزاق) ۱۷۴ / يَرْجِعُونَ / تام ۱۷۶ / وَ اتَّبَعَ هِيَاؤَهُ / کافی ۱۷۶ / يَلْهَثُ / کافی ۱۷۶ / بَايَاتِنَا / کافی ۱۷۶ / يَتَفَكَّرُونَ / تام ۱۷۷ / يَظْلُمُونَ / تام ۱۷۸ / هُمْ الْخَاسِرُونَ / تام ۱۷۹ / وَالْإِنْسِ / کافی ۱۷۹ / بَلْ هُمْ أَضَلُّ / کافی ۱۷۹ / هُمْ الْغَافِلُونَ / تام [۱]- بنا بر طبق این عقیده، «شَهْدَانَا»

سخن فرزندان آدم و معنای آن چنین است: گواهی دادیم تو پروردگار و معبود مایی. این نظر ابی بن کعب و ابن عباس است چنان که از ابن عباس نقل شده است: خداوند، آدم را در هند به زمین فرستاد. سپس پشت وی را لمس نمود و تمام انسان‌هایی که تا روز قیامت خلق خواهد کرد را از او خارج کرد. سپس فرمود: آیا من پروردگار شما نیستم؟ گفتند: بله بر این گواهییم. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۸۰ / فَادْعُوهُ بِهَا / کافی ۱۸۰ / أَسْمَائِهِ / کافی نسبت به موضع قبل ۱۸۰ / يَعْمَلُونَ / تام ۱۸۱ / يَغْدِلُونَ / تام ۱۸۳ / وَأَمْلَى لَهُمْ / کافی ۱۸۳ / مَتِينٌ / تام ۱۸۴ / أَوْ لَمْ يَتَفَكَّرُوا / تام ۱۸۴ / مِنْ جَنَّةٍ / کافی ۱۸۴ / نَذِيرٌ مُّبِينٌ / تام ۱۸۵ / أَجْلُهُمْ / کافی ۱۸۵ / يُؤْمِنُونَ / تام ۱۸۶ / فَلَا هَادِيَ لَهُ / محل وقف (کافی) است [۱] محل وقف نیست [۲] [اختلاف قرائت] [۱]- بنا بر قرائت

عاصم، ابو عمرو و یعقوب در ادامه آیه به صورت «وَيَذَرُهُمْ» و همچنین قرائت نافع، ابو جعفر، ابن کثیر و ابن عامر به صورت «و نذرهم» می‌توان بر «فَلَا هَادِيَ لَهُ» وقف و از ادامه آیه شروع کرد، چون ادامه آیه جمله کامل و جدیدی است که عطف بر جمله کامل اول شده است. البته طبق قرائت «و نذرهم» شروع از ادامه آیه بهتر است زیرا در این صورت جدا از قبل است ولی «وَيَذَرُهُمْ» به نام خداوند در اول آیه بازمی‌گردد. [۲]- بنا بر قرائت حمزه، کسائی و خلف به صورت «وَيَذَرُهُمْ»، عبارت «فَلَا هَادِيَ لَهُ» محل وقف نیست زیرا ادامه آیه، عطف بر محل «ف» در «فَلَا هَادِيَ لَهُ» است و از آن جدا نمی‌شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۸۷ / إِلَّا هُوَ / کافی ۱۸۷ / إِلَّا بَعْتَهُ / کافی ۱۸۷ / حَفِيٌّ عَنْهَا [۱] / کافی ۱۸۷ / عِنْدَ اللَّهِ / کافی ۱۸۷ / لَا يَعْلَمُونَ / تام ۱۸۸ / مَا شَاءَ اللَّهُ / کافی ۱۸۸ / وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ / کافی نسبت به موضع قبل ۱۸۸ / يُؤْمِنُونَ / تام ۱۸۹ / لِيَشْكُنَ إِلَيْهَا / کافی ۱۸۹ / فَمَرَّتْ بِهِ / کافی ۱۹۰ / فِيمَا آتَاهُمَا / تام [۲] (قول مؤلف) کافی (قول دیگران) ۱۹۰ / عَمَّا يُشْرِكُونَ [۳] / کافی [۱]- معنای آن «یسئلونک عنها

کانک حفی بهم» است. مجاهد گفته است: «کانک عالم بها». [۲]- زیرا اینجا پایان ماجرای آدم و حواست و موضوع بعدی جدا از آن است. [۳]- منظور، مشرکان عرب است. قتاده در مورد «جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا» گفته است: آن فرزند، شریک پدر و مادرش در اطاعت ابلیس بود از آن جهت که نامش را عبد الحارث نهادند ولی در بندگی شیطان، شریک نبودند. سپس گوید: قصه آدم و حوا تمام شد. «فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ» یعنی مشرکان از فرزندان حضرت آدم علیه السلام. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۹۲ / يَنْصُرُونَ / تام ۱۹۳ / لَا- يَتَّبِعُوكُمْ / کافی ۱۹۳ / صَامِتُونَ / تام ۱۹۴ / صَادِقِينَ / تام ۱۹۵ / يَسْمَعُونَ بِهَا / کافی ۱۹۵ / فَلَا تُنظَرُونَ / تام ۱۹۶ / نَزَلَ الْكِتَابَ / کافی ۱۹۶ / الصَّالِحِينَ / تام ۱۹۷ / يَنْصُرُونَ / تام ۱۹۸ / لَا يَسْمَعُوا / کافی ۱۹۸ / وَ هُمْ لَا يُبْصِرُونَ / تام ۲۰۰ / فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ / کافی ۲۰۰ / سَمِيعٌ عَلِيمٌ / تام ۲۰۱ / مُبْصِرُونَ / تام ۲۰۲ / ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ / کافی ۲۰۳ / لَوْ لَا اجْتَبَيْتَهَا / کافی ۲۰۳ / مِنْ رَبِّي / کافی ۲۰۳ / يُؤْمِنُونَ / تام ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۲۰۴ / تُرْحَمُونَ / تام ۲۰۵ / الْغَافِلِينَ / کافی ۲۰۶ / يَسْتَجِدُونَ / تام [۱] [۱]- بنا بر نسخه‌ای از کتاب. ترجمه

المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۷

سوره انفال

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱ / وَ الرَّسُولِ / کافی / ۱ / إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ / تام / ۳ / يُنْفِقُونَ / کافی / ۴ / حَقًّا / کافی / ۴ / وَ رِزْقٌ كَرِيمًا / کافی / ۵ / بِالْحَقِّ [۱] / حسن / ۶ / وَ هُمْ يَنْظُرُونَ / تام / ۷ / تَكُونُ لَكُمْ / کافی / ۸ / الْمُجْرِمُونَ / کافی / ۱۰ / عَزِيزٌ حَكِيمٌ / کافی / ۱۱ / الْأَفْدَامُ / کافی / ۱۲ / فَجَبَّتْهُمُ الَّذِينَ آمَنُوا / کافی / ۱۲ / كُـلُّ بَنَانٍ / کافی / ۱۳ / وَ رَسُوهُ / کافی / ۱۴ / فَذُوقُوهُ / کافی [۲] /

[۱] - جواب «كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ» در ادامه آیه است یعنی عبارت «وَ إِنْ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ». [۲] - سپس، از ادامه آیه می‌توان آغاز کرد و فعل «اعلموا» را در تقدیر گرفت. (این نظر فراء است) ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۴ / عَذَابِ النَّارِ / تام / ۱۶ / وَمِأْوَاهُ جَهَنَّمَ / کافی / ۱۶ / وَ بَسَّسَ الْمَصِيرُ / کافی نسبت به موضع قبل / ۱۸ / كَيْدِ الْكَافِرِينَ / تام / ۱۹ / فَهَوَّ خَيْرٌ لَكُمْ / کافی / ۱۹ / وَ لَوْ كَثُرَتْ / محل وقف کافی نیست [۱] کافی [۲] / اختلاف قرائت / ۱۹ / مَعَ الْمُؤْمِنِينَ / تام / ۲۰ / وَ أَنْتُمْ تَسْمَعُونَ / کافی / ۲۳ / لَأَسِمْعَهُمْ / کافی / ۲۳ / وَ هُمْ مُعْرِضُونَ / تام / ۲۴ / لِمَا يُحْيِيكُمْ / کافی / ۲۴ / يَبْنَ الْمَرْءُ وَقَلْبِهِ / کافی / ۲۵ / خَاصَّةً / کافی [۱] - به جهت تعلق داشتن ادامه آیه به

جملات قبل، وقف بر «وَ لَوْ كَثُرَتْ» و شروع از «وَ أَنْ اللَّهَ» صحیح نیست، زیرا تقدیر آن چنین است: «وَ لَوْ كَثُرَتْ وَ لَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ». [زیرا خدا خود امر کرده است. [۲] - اگر ادامه آیه - طبق روایت شعبه و قرائات ابن کثیر، ابو عمرو، حمزه، کسائی، خلف و یعقوب - به صورت «وَ أَنْ اللَّهَ» قرائت شود، زیرا جمله بعد جداست. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۵ / شَدِيدُ الْعِقَابِ / کافی / ۲۶ / تَشْكُرُونَ / تام / ۲۸ / أَجْرٌ عَظِيمٌ / تام / ۲۹ / وَ يَغْفِرُ لَكُمْ / کافی / ۲۹ / الْعَظِيمِ / تام / ۳۰ / أَوْ يُخْرِجُوكَ / کافی / ۳۰ / خَيْرٌ الْمَاكِرِينَ / تام / ۳۳ / وَ أَنْتَ فِيهِمْ / کافی [۱] تام [۲] / (قول ضحاک) / ۳۳ / وَ هُمْ يَسْتَنْفِرُونَ / کافی / ۳۴ / وَ مَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ / کافی (گفته شده) / تام / ۳۴ / لَا يَعْلَمُونَ / تام / ۳۵ / وَ تَصْدِيغُهُ / کافی / ۳۵ / بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ / تام / ۳۶ / عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ / کافی [۱] - بنابراین که ضمیر در «وَ مَا كَانَ

اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ» به کفار بازگردد. [۲] - ضحاک گفته ضمیر در ادامه آیه، به مؤمنان بازمی‌گردد. البته ضمیر «لِيُعَذِّبَهُمْ» در ابتدای آیه، طبق نظر مشهور به کافران بازمی‌گردد. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۳۶ / ثُمَّ يُعَلِّبُونَ [۱] / کافی / ۳۷ / فِي جَهَنَّمَ / کافی / ۳۷ / هُمْ الْخَاسِرُونَ / تام / ۳۹ / كُلُّهُ لِلَّهِ / کافی / ۴۰ / مَوْلَاكُمْ / کافی / ۴۰ / وَ نِعْمَ النَّصِيرُ / تام / ۴۱ / يَوْمَ التَّقَى الْجَمْعَانِ / کافی / ۴۱ / قَدِيدٌ / کافی نسبت به موضع قبل / ۴۲ / مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ / محل وقف تام نیست [۲] تام (قول ابن عبد الزراق) / ۴۳ / عَنْ بَيِّنَةٍ / تام / ۴۳ / وَ لَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ / کافی / ۴۴ / كَانَ مَفْعُولًا / کافی / ۴۴ / تَرْجِعُ الْأُمُورُ / تام / ۴۷ / عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ / کافی / ۴۸ / مَا لَا تَرَوْنَ / کافی [۱] - در شمارش آیات،

به شیوه‌های بصری و شامی، انتهای آیه است. [۲] - وقف تام نیست، زیرا ادامه آیه «وَ يَجِبِي مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ» عطف بر عبارت قبل است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۴۹ / دِينُهُمْ / تام [۱] / ۴۹ / حَكِيمٌ / تام / ۵۰ / الَّذِينَ كَفَرُوا / محل وقف نیست تام [۲] / (قول نافع) / ۵۰ / وَ أَذْبَارُهُمْ / کافی / ۵۲ / كَدَّابِ آلِ فِرْعَوْنَ / حسن تام / (قول نافع) / ۵۲ / مِنْ قَبْلِهِمْ / حسن تام / (قول دینوری) / ۵۳ / مَا بِأَنْفُسِهِمْ / کافی / ۵۸ / عَلَى سِوَاءٍ / کافی / ۵۹ / سِوَاكُمْ / کافی [۳] / محل وقف نیست [۴] [۱] - زیرا ادامه آیه سخن خداوند

متعال است. [۲] - طبق عقیده نافع، ادامه آیه مبتدا و خبر جداگانه‌ای است و معنای بخش اول آیه، «اذ يتوفى الله الذين كفروا» می‌باشد؛ البته عقیده علمای گذشته این‌طور نبوده است. [۳] - ادامه آیه، جمله جدیدی است. [۴] - بنابر قرائت ابن عامر در ادامه آیه،

کافی ۴۰ / عَلِيٍّ هـ / کافی [۱] (قول مختار مؤلف) وقف کافی نیست [۲]

[۱] - اگر ضمیر در «عَلِيَّهِ» به ابو بکر متعلق باشد، وقف کافی است. از سعید بن جبیر نقل شده است که در مورد این آیه گفت: «آرامش بر ابو بکر نازل شد زیرا آرامش همواره با پیامبر صلی الله علیه و آله است». [۲] - اگر ضمیر در «عَلِيَّهِ» به پیامبر صلی الله علیه و آله باز گردد، وقف بر آن کافی نخواهد بود؛ البته [بنابر آنچه در بعضی از نسخه‌های کتاب آمده و قول تمام علما] ضمیر در «أَيَّدَهُ» به آن حضرت بازمی‌گردد.

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۴۰ / السُّفْلَى / کافی محل وقف کافی نیست [۱]

[اختلاف قرائت ۴۰ / هِيَ الْعُلْيَا / کافی [۲] ۴۰ / حَكِيمٌ / تام ۴۳ / عَفَا اللَّهُ عَنْكَ / کافی [۳] ۴۳ / وَ تَعَلَّمَ الْكَاذِبِينَ / تام ۴۴ / وَ أَنْفُسِهِمْ / کافی ۴۷ / سَمَاعُونَ لَهُمْ / کافی ۴۸ / وَ هُمْ كَارِهُونَ / تام ۴۹ / وَ لَا تَقْتَتِي / کافی ۴۹ / سَقَطُوا / اکفی نسبت به موضع قبل ۴۹ / بِالْكَافِرِينَ / اکفی نسبت به دو موضع قبل [۱] - بنابر قرائت یعقوب در ادامه آیه، «وَ كَلِمَةُ اللَّهِ»، وقف بر «السُّفْلَى» کافی نخواهد بود زیرا دومی عطف بر اولی است. [۲] - وقف بر آن، بنابر هر دو قرائت کافی خواهد بود. [۳] - هنگامی است که این عبارت، شروع کلام باشد، چنان که گفته می‌شود: «اعزك الله! ليس كان كذا و كذا؟»، یعنی: «خدا عزیزت گرداند! آیا چنین و چنان نبود؟». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۵۱ / هُوَ مَوْلَانَا / کافی (گفته شده) تام ۵۱ / الْمُؤْمِنُونَ / اکفی و اتم نسبت به موضع قبل ۵۲ / مُتَرَبِّصُونَ / کافی ۵۳ / فَاسِقِينَ / کافی ۵۴ / وَ هُمْ كَارِهُونَ / کافی ۵۵ / وَ لَا أَوْلَادَهُمْ / کافی [۱] (قول حسن) غیر کافی [۲] (قول ابن عباس) ۵۵ / كَافِرُونَ / کافی ۵۶ / يَفْرُقُونَ / کافی ۵۷ / وَ هُمْ يَجْمَعُونَ / تام ۵۸ / إِذَا هُمْ يَشْخَطُونَ / کافی [۳] ۵۹ / رَاغِبُونَ / تام ۶۰ / مِنَ اللَّهِ / کافی [۱] - در صورتی که منظور از عذاب در آیه، انفاق از روی اجبار - در دنیا - باشد. [۲] - چنانچه منظور از عذاب، عذاب آخرت باشد و تقدیر آن، «فلا تعجبك اموالهم و لا اولادهم في الحياة الدنيا انما يريد الله ليعذبهم بها في الآخرة» باشد؛ در این حالت «في الحياة الدنيا» متصل به تعجب ابتدای آیه است. [۳] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۶۰ / حَكِيمٌ / تام ۶۱ / هُوَ أَدْنُ / کافی ۶۱ / مِنْكُمْ / تام ۶۱ / عَذَابٌ أَلِيمٌ / اتم نسبت به موضع قبل ۶۲ / مُؤْمِنِينَ / کافی ۶۳ / خَالِدًا فِيهَا / کافی ۶۳ / ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ / کافی ۶۴ / تَحْذَرُونَ / کافی ۶۵ / نَحْوُضٌ وَ نَلْعَبُ / کافی ۶۶ / كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ / کافی ۶۶ / لَا تَعْتَدِرُوا / حسن تام [۱] (قول نافع) ۶۶ / كَانُوا مُجْرِمِينَ / تام ۶۷ / فَتَسِيَهُمْ / کافی ۶۷ / هُمْ الْفَاسِقُونَ / تام ۶۸ / هِيَ حَسْبُهُمْ / کافی ۶۸ / وَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ / کافی [۱] - محمد بن عیسی هم گفته است: «گروهی عقیده دارند می‌توان بر این کلمه وقف کرد؛ معنای سخن نافع «لا تعتذروا بقولکم انا كنا نخوض و نلعب» است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۶۸ / عَذَابٌ مُّقِيمٌ / اکفی نسبت به موضع قبل ۷۰ / يَظْلِمُونَ / تام ۷۱ / حَكِيمٌ / تام ۷۲ / عَذْنٍ / کافی ۷۲ / أَكْبَرُ / تام ۷۲ / هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / اتم نسبت به موضع قبل ۷۳ / جَهَنَّمَ / کافی ۷۳ / وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ / تام ۷۴ / مَا قَالُوا / کافی ۷۴ / بِمَا لَمْ يَنَالُوا / کافی ۷۴ / مِنْ فَضْلِهِ / کافی ۷۴ / خَيْرًا لَهُمْ / کافی ۷۴ / وَ الْآخِرَةُ / کافی ۷۴ / وَ لَا نَصِيرَ / تام ۷۸ / عَلَامُ الْغُيُوبِ / تام ۷۹ / سَيَخِرُّ اللَّهُ مِنْهُمْ / کافی ۷۹ / عَذَابٌ أَلِيمٌ / تام ۸۰ / الْفَاسِقِينَ / تام ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۸۱ / فِي الْحَرِّ / کافی ۸۱ / لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ / کافی ۸۲ / بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ / کافی ۸۳ / مَعَ الْخَالِفِينَ / کافی ۸۴ / وَ هُمْ فَاسِقُونَ / کافی ۸۵ / وَ أَوْلَادَهُمْ / کافی [۱] (قول حسن) غیر کافی [۱] (قول ابن عباس) ۸۵ / وَ هُمْ كَافِرُونَ / تام ۸۷ / مَعَ الْخَوَالِفِ / کافی ۸۷ / فَهَمْ لَا يَفْقَهُونَ / تام ۸۹ / ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / تام ۹۰ / وَ رَسُولُهُ / کافی ۹۰ / عَذَابٌ أَلِيمٌ / تام ۹۱ / لِلَّهِ وَ رَسُوْلِهِ / کافی ۹۱ / مِّنْ سَبِيلٍ / کافی ۹۱ / رَجِيْمٌ / تام [۲]

[۱] - به پاورقی آیه ۵۵ همین سوره

رجوع شود. [۲]- زیرا آیه بعد، در مورد عرباض بن ساریه و یارانش نازل شده است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۴ / ما یُنْفِقُونَ [۱] / تام ۹۳ / مَعَ الْخَوَالِفِ / کافی ۹۴ / لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ / کافی ۹۴ / وَ رَسُولُهُ / کافی ۹۶ / عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ / تام ۹۷ / حَكِيمٍ / تام ۹۸ / بِكُمْ الدَّوَابُّ / کافی ۹۸ / دَائِرَةُ السَّوَاءِ / کافی ۹۸ / عَلِيمٍ / تام ۹۹ / وَ صِلَاةِ الرُّسُولِ / کافی ۹۹ / قُرْبَةً لَهُمْ / کافی ۹۹ / فِی رَحْمَةٍ / کافی ۹۹ / رَحِيمٍ / تام ۱۰۰ / ذَلِكِ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / تام ۱۰۱ / عَازِبٍ عَظِيمٍ / تام [۱]- از عبد الرحمن بن عمرو سلمی

و حجر کلامی نقل می‌کنند: «بر عرباض بن ساریه وارد شدیم. او از جمله افرادی است که آیه «وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ...» در مورد ایشان نازل شد. در آن حال او مریض بود». سپس بقیه سخن ایشان را نقل می‌کنند. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۰۲ / رَحِيمٍ / تام ۱۰۳ / سَكَنَ لَهُمْ / کافی ۱۰۳ / عَلِيمٍ / تام ۱۰۴ / الرَّحِيمِ / تام ۱۰۵ / بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ / تام ۱۰۶ / حَكِيمٍ / کافی [۱] / تام [۲] [اختلاف قرائت ۱۰۷ / لَكَادِ بُونَ / تام ۱۰۸ / لَا تَقُمْ فِيهِ أُيُودًا / کافی (گفته شده) / تام ۱۰۸ / أَنْ تَقُومَ فِيهِ / کافی ۱۰۸ / أَنْ يَنْتَهَرُوا / کافی ۱۰۸ / الْمُطَهَّرِينَ / کافی نسبت به موضع قبل [۱]- بنا براینکه آیه بعد، «و

الَّذِينَ اتَّخَذُوا»، عطف بر عبارات قبلی و معنای آن چنین باشد: «و منهم الذين اتخذوا مسجدا ضارا». [۲]- بنا بر قرائات نافع، ابو جعفر و ابن عامر در آیه بعد «الَّذِينَ اتَّخَذُوا»، [بدون واو] وقف در انتهای آیه ۱۰۶ تام است، زیرا «الَّذِينَ» مبتدا و خبر آن «لَا يَزَالُ بُنِیَانُهُمْ» است؛ البته خبر آن را «لَا تَقُمْ فِيهِ أُيُودًا» یا محذوف و با تقدیر «ینتقم منهم» و یا «یعدَّبون» نیز گفته‌اند. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۰۹ / فِی نَارِ جَهَنَّمَ / کافی ۱۰۹ / الظَّالِمِينَ / تام ۱۱۰ / قُلُوبِهِمْ / کافی ۱۱۰ / حَكِيمٍ / تام ۱۱۱ / وَالْقُرْآنِ / کافی ۱۱۱ / بایَعْتُم بِهِ / کافی ۱۱۱ / هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / تام [۱] / کافی [۲] / لِحُدُودِ اللَّهِ / کافی ۱۱۲ / الْمُؤْمِنِينَ / تام ۱۱۴ / تَبَرَّأ مِنْهُ / کافی ۱۱۴ / لَأَوَّاهٍ حَلِيمٍ / تام ۱۱۵ / مَا يَتَّقُونَ / کافی ۱۱۵ / عَلِيمٍ / کافی ۱۱۶ / وَلَا نَصِيرٍ / کافی ۱۱۷ / ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ / کافی ۱۱۸ / لِيَتُوبُوا / کافی [۱]-

سپس از «التَّائِبُونَ» آغاز می‌شود و تقدیر آن «هم التائبون» است. [۲]- بنا بر نسخه‌ای از کتاب. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۱۸ / الرَّحِيمِ / تام ۱۱۹ / مَعَ الصَّادِقِينَ / تام ۱۲۰ / عَنْ نَفْسِهِ / کافی ۱۲۰ / عَمَلٌ صَالِحٌ / کافی ۱۲۱ / إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ / کافی [۱] / تام [۲] (قول ابو حاتم) / ۱۲۱ / مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ / تام ۱۲۲ / يَحْذَرُونَ / تام ۱۲۳ / غِلْظَةً / کافی ۱۲۳ / مَعَ الْمُتَّقِينَ / تام [۱]- زیرا حرف لام

در ادامه آیه «لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ» به معنای «تا اینکه» است و لذا متعلق به قسمت قبلی آیه- «إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ» می‌باشد و وقف در اینجا تام نیست. [۲]- ابو حاتم گفته است: لام در «لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ»، لام قسم است و اصل آن «لِيَجْزِيَنَّهُمُ اللَّهُ» بوده است، ولی نون حذف شده و [به همین علت در چنین مواردی لام مکسور می‌شود. علمای عربی اجماع دارند که آنچه او گفته خطاست؛ این سخن نه طبق کاربرد لغت است و نه مطابق قواعد. از ابو الحسن بن کیانی شنیده شده است که در این مورد بر ابو حاتم اشکال می‌گرفت و نظر خودش این بود که لام به معنای «تا اینکه» است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۲۵ / وَ هُمْ كَافِرُونَ / محل وقف اختیاری نیست [۱] / محل وقف است [۲] [اختلاف قرائت ۱۲۷ / ثُمَّ انْصَرَفُوا / کافی [۳] / غیر کافی [۴] / ۱۲۷ / لَا يَفْقَهُونَ / تام ۱۲۸ / حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ / محل وقف نیست [۵] / کافی [۶] (قول احمد بن موسی و اخفش) / ۱۲۸ / رَحِيمٍ / تام [۱]- زیرا عبارت آیه بعد به کافران

برمی‌گردد. [۲]- بنا بر قرائات حمزه و یعقوب در ابتدای آیه بعد «و لا ترون»، می‌توان بر آیه ۱۲۵ وقف کرد زیرا جمله بعد خطاب جدیدی است. [۳]- این در صورتی است که ادامه آیه- یعنی «صِرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ»- دعایی باشد. از حسن نقل شده است که «ثُمَّ انْصَرَفُوا» یعنی «عزموا علی الکفر» [بنا بر کفر گذاشتند] و «صِرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ» دعایی است. [۴]- در صورتی که ادامه آیه، «صِرَفَ اللَّهُ

قُلُوبُهُمْ»، خیر در نظر گرفته شود. [۵]- به نظر می‌رسد که تمام کلام، به هم متصل باشد. [۶]- در صورتی وقف کافی خواهد بود، که کلام در عبارت «حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ» قطع شود و مربوط به اهل مکر باشد و سپس از «بِالْمُؤْمِنِينَ» سخن جدیدی آغاز شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۹

سوره یونس

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱ / ال (هرجا واقع شود، نوع وقف بر آن مطابق همین سوره است) / تام [۱] (قول مختار مؤلف) (گفته شده) کافی / ۱ / الْكِتَابِ الْحَكِيمِ / تام ۲ / قَدَمَ صِدْقٍ [۲] عِنْدَ رَبِّهِمْ / کافی تام (قول ابو حاتم) / ۲ / لَسَاحِرٌ مُّبِينٌ / تام ۳ / إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ / کافی ۳ / فَاعْبُدُوهُ / کافی ۴ / جَمِيعاً / کافی ۴ / حَقًّا / کافی ۴ / يُعِيدُهُ / کافی [۳] / ۴ / بِالْقَسْطِ / اکفی نسبت به موضع قبل [۱]- بنا بر قول ابن عباس که معنای

«الر» نزد او «انا الله اری» می‌باشد. [۲]- از زید بن اسلم نقل شده: منظور از «قَدَمَ صِدْقٍ» [در این آیه حضرت محمد صلی الله علیه و آله است. [۳]- تام نیست زیرا عبارت بعد از لام به معنای «تا اینکه» است و متعلق به قبل خواهد بود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۴ / بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ / تام ۵ / وَالْحِسَابِ / کافی ۵ / بِالْحَقِّ / غیر کافی [۱] کافی [۲] [اختلاف قرائت ۵ / يَعْلَمُونَ / تام ۶ / يَتَّقُونَ / تام ۸ / يَكْسِبُونَ / تام ۹ / يَأْمَنِينَ / کافی (گفته شده) تام ۱۰ / سِلَاطِمٌ / کافی ۱۰ / رَبِّ الْعَالَمِينَ / تام ۱۱ / أَجَلُهُمْ / تام ۱۱ / كَمَا / کافی ۱۱ / يَعْمَهُمْ / تام ۱۱ / وَ / تام [۱]- بنا بر قرائت مشهور، «يُفَصِّلُ»- در

ادامه آیه- به نام خداوند در «مَا خَلَقَ اللَّهُ» باز می‌گردد و لذا از آن جدا نمی‌شود. [۲]- بنا بر روایت شعبه از عاصم و قرائات نافع، ابو جعفر، ابن عامر، حمزه، کسائی و خلف در ادامه آیه به صورت «نفصل» وقف کافی خواهد بود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۲ / ضُرَّهُ مَرًّا / محل وقف نیست [۱] (گفته شده) می‌توان وقف کرد [۲] / ۱۲ / مَسَّهُ / کافی ۱۲ / مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ / تام ۱۴ / كَيْفَ تَعْمَلُونَ / تام ۱۵ / أَوْ بَدَلُهُ / کافی ۱۵ / إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ / کافی ۱۵ / عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ / اکفی نسبت به موضع قبل ۱۶ / مَا تَلَّوْتُهُ عَلَيْكُمْ / محل وقف نیست [۳] محل وقف است [۴] [اختلاف قرائت [۱]- قول ابو حاتم است. [۲]- این

قول مورد اعتنا نیست. [۳]- بنا بر قرائت مشهور «وَلَا أَذْرَاكُمْ بِهِ» زیرا در این صورت فعل منفی، عطف بر «مَا تَلَّوْتُهُ عَلَيْكُمْ» و متعلق به تلاوت می‌باشد و همچنین همراه آن در نفی است لذا از آن جدا نمی‌شود. [۴]- بنا بر روایت قبل و یکی از طرق روایت بزی از ابن کثیر که «و لا دراکم به» خوانده، می‌توان از آن ابتدا کرد زیرا خبر جدیدی نسبت به واقع شدن فهم نسبت به قرآن از جانب خداوند برای آنهاست و لذا از فعل نفی قبلی جدا می‌باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۶ / وَلَا أَذْرَاكُمْ بِهِ / صالح [۱] / ۱۶ / أَفَلَا تَعْقِلُونَ / تام ۱۷ / أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ / کافی ۱۷ / الْمُعْجَمُونَ / تام ۱۸ / عِنْدَ اللَّهِ / کافی ۱۸ / عَمَّا يُشْرِكُونَ / تام ۱۹ / فَاخْتَلَفُوا / کافی ۱۹ / يَخْتَلِفُونَ / تام ۲۰ / لِلَّهِ / کافی ۲۰ / مِنَ الْمُنتَظِرِينَ / تام ۲۱ / أَسْرِعَ مَكْرًا / کافی ۲۱ / مَا تَمْكُرُونَ / کافی ۲۲ / فِي الْبَحْرِ / کافی ۲۳ / بَغِيرِ الْحَقِّ / کافی [۱]- بنا بر هر دو قرائت در آن کلمه.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۳ / عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ / محل وقف نیست [۱] کافی [۲] [اختلاف قرائت ۲۳ / مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا / کافی ۲۴ / فَاخْتَلَطَ بِهِ / محل وقف نیست [۳] تام [۴] (ابو يعقوب ازرق) [۱]- بنا بر قرائت معروف [که در بین

راویان قراء عشره فقط از حفص از عاصم نقل شده است در کلمه «مَتَاع» دو وجه وجود دارد که بنا بر هر دو وجه، نمی‌توان بر

«أَنْفُسِكُمْ» وقف کرد. الف) تقدیر عبارت، «یبعون متاع الحیاة الدنیا» می‌باشد که در این صورت، کلمه «متاع»، مفعول «بَعَيْتُكُمْ» خواهد بود. ب) اگر تقدیر عبارت مثل حالت قبل باشد و مصدری که «بَعَيْتُكُمْ» بر آن دلالت دارد، عمل فعلی انجام شده باشد که باز هم از قبل جدا نمی‌شود. همچنین بنابر قرائت تمام راویان قراء عشره غیر از حفص از عاصم - به صورت «متاع» - چنانچه، «بَعَيْتُكُمْ» مبتدا و خبر آن «متاع» باشد، وقف بر «أَنْفُسِكُمْ» صورت نمی‌گیرد. [۲] - بنابر قرائت «متاع»، چنانچه «بَعَيْتُكُمْ» مبتدا و «عَلَى أَنْفُسِكُمْ» خبر آن باشد، «متاع الحیاة الدنیا» جمله جدیدی خواهد بود. [۳] - زیرا معنی این است که «به وسیله آن باران، انواع رستنی‌ها که بعضی از آنها با بقیه مختلط هستند می‌رویند». [۴] - سخن ابو یعقوب ازرق هیچ توجیهی ندارد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۲۴ / وَالْأَنْعَامُ / کافی ۲۴ / بِالْأَنْعَامِ / کافی ۲۴ / يَنْفَكِرُونَ / تام ۲۵ / مُسْتَقِيمٍ / تام ۲۶ / وَ زِيَادَةٌ [۱] / کافی ۲۶ / وَ لَا ذِلَّةٌ [۲] / کافی ۲۶ / خَالِدُونَ / کافی ۲۷ / مُظْلِمًا / کافی ۲۷ / خَالِدُونَ / کافی ۲۸ / فَرَزْنَا بَيْنَهُمْ / کافی ۲۸ / تَعْبُدُونَ / کافی ۲۹ / لَغَافِلِينَ / کافی ۳۰ / يَفْسُرُونَ / تام ۳۱ / أَفَلَا تَتَّقُونَ / کافی ۳۲ / فَأَنَّى تُصِرُّونَ / کافی [۱] - نقل شده است ابو بکر این آیه

را خواند یا بر او خوانده شد، آنگاه گفت: «آیا می‌دانید «زیاده» چیست؟ آن عبارت است از: نگاه کردن به چهره پروردگارمان». [۲] - از عبد الرحمن بن ابی لیلی نقل شده است که در مورد عبارت «و لَا يَزْهَقُ وَجُوهَهُمْ قَتْرٌ وَ لَا ذِلَّةٌ» گفت: بعد از نگاه کردن به پروردگارشان است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۳۳ / لَا يُؤْمِنُونَ / کافی ۳۴ / فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ / کافی ۳۵ / إِلَّا أَنْ يُهْدَى كَافِي ۳۵ / فَمَا لَكُمْ / محل وقف نیست حسن [۱] (قول ابن انباری) نیکو (قول ابو حاتم) تام [۲] (قول زجاج) ۳۵ / كَيْفَ تَحْكُمُونَ / تام ۳۹ / تَأْوِيلُهُ / کافی ۴۰ / مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ / کافی ۴۵ / يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ / کافی ۴۹ / إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ / کافی ۵۳ / قُلْ إِي وَ رَبِّي / محل وقف نیست [۳] حسن [۴] (قول ابن انباری) [۱] - معنای توییح دارد. [۲] - معنی و

جمله تمام است؛ یعنی: در بندگی بت‌ها چه چیزی برای شما وجود دارد؟ [۳] - زیرا این عبارت قسم و بر سر عبارت بعدی آمده است، لذا عبارت بعدی از این جدا نمی‌شود. [۴] - استدلال ابن انباری این است که مثل عبارت «قسم به جان خودم» می‌باشد و سپس از «إِنَّهُ لَحَقُّ» جمله دیگری آغاز می‌شود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۵۳ / إِنَّهُ لَحَقُّ / محل وقف (کافی) است ۵۳ / بِمُعْجِزِينَ / تام ۵۴ / لَأَقْتَدِيَتْ بِهِ / کافی ۵۵ / وَالْمَارِضُ / کافی ۵۶ / تُرْجَعُونَ / تام [۱] ۵۷ / لِلْمُؤْمِنِينَ / تام [۱] ۵۸ / مِمَّا يَجْمَعُونَ / تام [۱] ۵۹ / تَفْتَرُونَ / تام [۱] ۶۰ / يَوْمَ الْقِيَامَةِ / کافی ۶۰ / لَا يَشْكُرُونَ / تام ۶۱ / إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ / تام [۱] (گفته شده) کافی ۶۱ / إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ / تام ۶۴ / وَ فِي الْمَآخِرَةِ [۲] / کافی ۶۴ / لِكَلِمَاتِ اللَّهِ / کافی ۶۴ / هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / تام [۱] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

[۲] - معنی این است: برای متقین در هنگام مرگ و زمان برانگیخته شدن از قبرهایشان، بشارت [الهی هست. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۶۵ / قَوْلُهُمْ / کافی ۶۵ / هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ / تام ۶۶ / إِلَّا يَخْرُصُونَ / تام ۶۷ / يَسْمِعُونَ / تام ۶۸ / مَا لَا تَعْلَمُونَ / تام ۶۹ / لَا يُفْلِحُونَ [۱] / تام [۲] ۷۰ / بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ / تام ۷۱ / وَ لَا تَنْظُرُونَ / کافی ۷۲ / مِنَ الْمُسْلِمِينَ / کافی ۷۳ / عَاقِبَةُ الْمُتَدْرِبِينَ / کافی ۷۴ / عَلَى قُلُوبِ الْمُتَعِدِّينَ / کافی ۷۵ / مُجْرِمِينَ / کافی ۷۶ / لَسِحْرٍ مُبِينٍ / کافی ۷۷ / أَسْحَرُ هَذَا / تام [۳] [۱] - یحیی بن سلام

گفته است: در کلمه «لا- يُفْلِحُونَ»، کلام قطع می‌شود. [۲] - سپس از «متاع فی الدنیا» آغاز می‌شود یعنی [«آن بهره‌ای است»]. ذلک متاع. [۳] - زیرا قسمت انتهای آیه «و لَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ» سخن خداوند است. از یحیی بن سلام نقل شده است که در مورد این آیه گفت: خداوند فرمود «و لَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۷۷ / السَّاحِرُونَ / کافی ۷۸ / بِمُؤْمِنِينَ / کافی ۷۹ / عَلِيمٍ / کافی ۸۰ / مُلْقُونَ / کافی ۸۱ / مَا جِئْتُمْ بِهِ / محل وقف نیست [۱] می‌توان وقف

کرد [۲] [اختلاف قرائت ۸۱ / الْمُفْسِدِ — دین / کافی ۸۲ / الْمُجْرِمُونَ / کافی ۸۳ / أَنْ يُفْتِنَهُمْ / کافی
 [۱] — بنابر قرائت مشهور در ادامه آیه،

«السَّحْرُ»، این کلمه خبر است زیرا «ما» اسم ناقص [و موصول به معنای «الذی» است؛ جمله «جِئْتُمْ بِهِ» صله این موصول می‌باشد و «ما» مبتدا و در محل رفع و «السَّحْرُ» خبر آن است. بنابراین از آن جدا نمی‌شود. همچنین بنابر قرائت ابو جعفر و ابو عمرو در «السَّحْرُ» چنانکه این کلمه بدل از «ما» باشد متصل به قبل است و لذا نمی‌توان بر «به» وقف کرد. [۲] — بنابر قرائت «السَّحْرُ» در صورتی که این کلمه برای استفهام و مبتدای مرفوع باشد و خبر آن محذوف باشد که تقدیر عبارت، «السحر هو» می‌باشد پس می‌توان بر «به» وقف نمود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۸۳ / لِمَنْ الْمُسْرِفِينَ / کافی ۸۴ / إِنْ كُنْتُمْ مُسْلِمِينَ / کافی ۸۵ / الظَّالِمِينَ / کافی ۸۶ / الْكَافِرِينَ / تام ۸۸ / عَنْ سَبِيلِكَ / کافی ۸۹ / لَا يَعْلَمُونَ / تام ۹۰ / قَالَ آمَنْتُ / محل وقف نیست [۱] حسن [۲] [اختلاف قرائت ۹۰ / بَنُوا إِسْرَائِيلَ / کافی ۹۰ / مِنَ الْمُسْرِفِينَ / کافی نسبت به موضع قبل [۳] ۹۲ / آیه / تام [۱] — بنابر قرائت مشهور در ادامه آیه

به صورت «أَنَّهُ»، ادامه آیه مفعول فعل «آمَنْتُ» است و از آن جدا نمی‌شود. همچنین بنابر قرائت حمزه، کسایبی و خلف به صورت «أَنَّهُ» در صورتی که فعل «قلت» در تقدیر گرفته شود، یعنی «قال آمنت؛ قلت: انه» باشد، جمله «أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي» حکایت [سخن فرعون است و نمی‌توان بر «آمَنْتُ» وقف کرد. [۲] — بنابر قرائت «أَنَّهُ» در ادامه آیه و نیز در صورتی که «أَنَّهُ» به بعد، جمله جدید و جدا فرض شود، وقف بر «آمَنْتُ» حسن می‌باشد. [۳] — بنابر اکثر نسخه‌های کتاب. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۹۲ / لَعَالُونَ / اتم نسبت به موضع قبل ۹۳ / مِنَ الطَّيِّبَاتِ / کافی ۹۳ / الْعِلْمُ / کافی ۹۳ / يَخْتَلِفُونَ / تام ۹۴ / مِنْ قَبْلِكَ / کافی [۱] ۹۵ / مِنَ الْخَاسِرِينَ / تام ۹۸ / إِلَى حِينٍ / تام ۹۹ / كُلُّهُمْ جَمِيعًا / کافی ۹۹ / حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ / تام ۱۰۰ / إِلَّا بِأَذْنِ اللَّهِ / حسن [۲] کافی [۳] [اختلاف قرائت ۱۰۰ / لَا يَعْقِلُونَ / تام

[۱] — در بعضی از نسخه‌های کتاب، وقف بر این عبارت تام و در قول غیر مشهوری کافی ذکر شده است. [۲] — بنابر قرائت مشهور در ادامه آیه به صورت «وَيَجْعَلُ»، زیرا ادامه آیه به ابتدای آن تعلق دارد. [۳] — بنابر روایت شعبه از عاصم، به صورت «و نجعل». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۰۱ / وَالْأَرْضِ / کافی [۱] غیر کافی [۲] ۱۰۱ / لَا يُؤْمِنُونَ / تام ۱۰۲ / مِنْ قَبْلِهِمْ / کافی ۱۰۲ / مِنَ الْمُتَنَبِّئِينَ / تام ۱۰۳ / وَالَّذِينَ آمَنُوا / کافی ۱۰۳ / كَذَلِكَ / تام نیست تام [۳] (قول قبتی) ۱۰۳ / الْمُؤْمِنِينَ / تام ۱۰۴ / مِنَ الْمُؤْمِنِينَ / کافی ۱۰۵ / مِنَ الْمُشْرِكِينَ / کافی ۱۰۶ / مِنَ الظَّالِمِينَ / کافی ۱۰۷ / إِلَّا هُوَ / کافی [۱] — «ما» در ادامه آیه، نافی است.

[۲] — اگر «ما» در ادامه آیه، استفهامی باشد، وقف بر «وَالْأَرْضِ» کافی نیست، چرا که عطف بر «ما» در ابتدای آیه خواهد بود. [۳] — کاف از «كَذَلِكَ» در محل نصب و صفتی برای مصدر محذوف است و به معنای «كما فعلنا ذلك من قبل» می‌باشد؛ البته بنابر قول برخی دیگر، کاف مبتدا و در محل رفع است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۰۷ / فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ / کافی ۱۰۷ / الرَّحِيمِ / تام ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۳

سوره هود

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱ / الر / تام [۱] (قول ابن عباس) (گفته شده) کافی غیر کافی [۲] ۲ / أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ / کافی ۳ / فَضْلَهُ / کافی ۳ / يَوْمَ كَيْبَرٍ / تام [۳] ۴ / قَدِيرٍ / تام ۵ / لِيَسْتَحْفُوا مِنْهُ / کافی ۵ / وَمَا يُغْلِنُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل ۵ / بِذَاتِ الصُّدُورِ / تام ۶ / فِي كِتَابٍ مُبِينٍ / تام ۷ / أَحْسَنُ نَوْمًا / کافی ۷ / سِحْرٍ مُبِينٍ / کافی ۸ / مَا يَحْسِبُهُ / کافی ۸ / يَسَّ تَهْرُؤُنَ / کافی

[۱] - در صورتی است که «کتاب»

[خبر] مرفوع و تقدیر آن، «هذا کتاب» باشد. [۲] - اگر «کتاب» به وسیله «الر» مرفوع شود. [۳] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۹ / کَفُورٌ / کافی / ۱۰ / ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي / کافی / ۱۰ / فَخُورٌ / کافی / ۱۱ / وَ أَجْرٌ كَبِيرٌ / تام / ۱۲ / إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ / کافی / ۱۲ / عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكَيْلٌ / تام / ۱۴ / مُسْلِمُونَ / تام / ۱۶ / يَعْمَلُونَ / تام / ۱۷ / شَاهِدٌ مِنْهُ [۱] / کافی / ۱۷ / يُؤْمِنُونَ بِهِ / کافی / ۱۷ / مَنِ رَبِّكَ / کافی / ۱۷ / لا- / يُؤْمِنُونَ / تام / ۱۸ / الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ / تام [۲] [۱] - منظور از «شاهد» حضرت

جبرئیل علیه السلام است. از محمد بن علی بن حنیفه در مورد این آیه نقل شده است: منظور از بینه، حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله است و منظور از شاهد، زبان اوست. [۲] - در صورتی که ادامه آیه «أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ» سخن خداوند متعال باشد نه ادامه سخن گواهان. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۰ / لَهُمُ الْعَذَابُ / کافی [۱] غیر کافی [۲] / ۲۲ / هُمُ الْأَخْسِرُونَ / تام / ۲۴ / هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا / کافی / ۲۴ / أَفَلَا تَذَكَّرُونَ / تام / ۲۵ / إِلَى قَوْمِهِ / غیر کافی [۳] محل وقف است (قول ابن انباری) / ۲۵ / نَذِيرٌ مُبِينٌ / کافی / ۲۶ / يَوْمِ أَلِيمٍ / کافی / ۲۷ / بَلْ نُنَبِّئُكُمْ كَذِبِينَ / کافی [۱] - چنانچه «ما» در عبارت «ما كانوا

يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا» نافیه باشد. [۲] - اگر «ما» در ادامه آیه، در محل نصب باشد و تقدیر آن «بما كانوا» باشد [یا ظرف و در محل نصب باشد]. [۳] - بنابر هر دو قرائت «إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ» و «إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ» در ادامه آیه؛ زیرا در صورت اول، تقدیر آیه چنین است: «فقال انی لکم ... یعنی «ان» و جمله بعدش مقول قول است و در صورت دوم، تقدیر آیه به صورت «بأنی لکم ...» است یعنی مفعول فعل «أَرْسَلْنَا» خواهد بود. پس در هر دو صورت، ادامه آیه به فرستاده شدن نوح علیه السلام تعلق دارد، بنابراین قول ابن انباری صحیح نیست. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۸ / لَهَا كَارِهُونَ / کافی / ۲۹ / قَوْمًا تَجْهَلُونَ / کافی / ۳۰ / أَفَلَا تَذَكَّرُونَ / کافی / ۳۱ / لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا / کافی / ۳۱ / لِمَنِ الظَّالِمِينَ / اکفی نسبت به موضع قبل / ۳۳ / إِنْ شَاءَ / کافی / ۳۴ / أَنْ يُغْوِيَكُمْ [۱] / کافی / ۳۴ / وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ / تام / ۳۵ / مِمَّا تُجْرِمُونَ / تام / ۳۶ / إِلَّا مَنْ قَدَّ آمَنَ / کافی / ۳۷ / بِأَعْيُنِنَا وَ وَحِينَا / کافی / ۳۸ / كَمَا تَشِخَّرُونَ / کافی [۲] / ۳۹ / فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ / محل وقف نیست کافی [۳] (قول فراء) / ۴۰ / مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ / کافی [۱] - «أَنْ يُغْوِيَكُمْ» یعنی اینکه

شما را گمراه کند. [۲] - آیه بعد با تهدید آغاز می‌شود. [۳] - فراء جایز دانسته «مَنْ» در عبارت «مَنْ يَأْتِيهِ» مبتدا و مرفوع بوده، خبر آن «يُغْوِيهِ» باشد و در این صورت وقف بر «فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ» کافی خواهد بود. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۴۰ / وَأَهْلِكَ / اکفی نسبت به موضع قبل / ۴۰ / وَمَنْ آمَنَ / اکفی نسبت به دو موضع قبل / ۴۰ / إِلَّا قَلِيلٌ / تام / ۴۱ / وَمُزْسَاهَا / کافی / ۴۱ / رَجِيمٌ / تام / ۴۳ / إِلَّا مَنْ رَحِمَ / کافی / ۴۴ / يَا سَمَاءُ أَقْلِعِي / کافی / ۴۴ / عَلَى الْجُودِيِّ / کافی [۱] / ۴۴ / لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ / تام / ۴۵ / أَخْكُمْ الْحَاكِمِينَ / کافی [۲] / ۴۶ / مِنْ أَهْلِكَ / وقف خوب است (کافی) و از بعدش آغاز می‌شود [۳] محل وقف نیست و از بعدش نباید آغاز کرد [۴]

[۱] - زیرا ادامه آیه، از جمله سخنان حضرت نوح علیه السلام و ایمان آورندگان است. [۲] - بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب. [۳] - منظور از ادامه آیه، سؤال از خداوند و پاسخ آن می‌باشد، یعنی «أَنْ سَأَلَكَ أَيُّهَا انجی کافرا، عمل غیر صالح» که در این صورت ادامه آیه، منقطع از عبارت قبل است؛ این نحوه تقدیر، از ابو عمرو بن علاء و غیر او نقل شده است. [۴] - منظور از «إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرٌ صَالِحٍ»، پسر حضرت نوح علیه السلام باشد و تقدیر آن «بانه ذو عمل غیر صالح» می‌باشد. همچنین بنابر قرائت کسائی و یعقوب که به صورت «إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرٌ صَالِحٍ» است نیز منظور، پسر حضرت نوح علیه السلام است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۴۸ / مِمَّنْ مَعَكَ / کافی / ۴۸ / عَذَابٌ أَلِيمٌ / کافی / ۴۹ / إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ / تام / ۵۰ / إِلَّا الْمُفْتَرُونَ / کافی

۵۱/ أَفَلَا تَعْقِلُونَ / کافی ۵۲/ مُجْرِمِينَ / کافی تام [۱] ۵۳/ بِمُؤْمِنِينَ / کافی ۵۴/ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ / کافی [۲] ۵۵/ ثُمَّ لَا تَنْظُرُونَ / کافی ۵۶/ بِنَاصِيَّتِهَا / کافی ۵۶/ مُسْتَقِيمٍ / تام ۵۷/ حَفِيفٌ / تام ۵۸/ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ / تام ۵۹/ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ / تام ۶۰/ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ / کافی (گفته شده) تام [۱] - بنابر نسخه‌ای از کتاب.

[۲]- زیرا این عبارت، پایان کلام مخالفان حضرت هود علیه السلام است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۶۰/ لِعَادِ قَوْمِ هُودٍ / تام ۶۱/ قَرِيبٌ مُجِيبٌ / تام ۶۲/ مُرِيبٌ / تام ۶۳/ اِنْ عَصَيْتَهُ / کافی ۶۳/ غَيْرَ تَخْسِيرٍ / کافی ۶۴/ عَذَابٌ قَرِيبٌ / کافی ۶۵/ وَعَدُّ غَيْرِ مَكْذُوبٍ / کافی ۶۶/ وَ مِنْ خِزْيٍ يَوْمِئِذٍ / کافی ۶۶/ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ / کافی ۶۷/ جَائِمِينَ / کافی ۶۸/ كَاَنَّ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا / کافی ۶۸/ لَثَمُودٍ / تام ۶۹/ قَالَ سَلَامٌ / کافی ۶۹/ اَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيدٍ / کافی ۷۰/ قَالُوا لَا تَخَفْ / کافی ۷۰/ اِلَى قَوْمٍ لُوطٍ [۱] / تام [۱] - بنابر اجماع و

در تمام شیوه‌های شمارش آیات قرآن، انتهای آیه است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۷۱/ فَبَشِّرْهُنَّ بِاسْحَاقَ / محل وقف نیست [۱] محل وقف است [۲] [اختلاف قرائت ۷۳/ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ / کافی ۷۳/ اَهْلَ الْبَيْتِ / کافی ۷۳/ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ / کافی اکفی نسبت به موضع قبل [۳] ۷۴/ فِي قَوْمٍ لُّوْطٍ [۴] / تام ۷۶/ غَيْرُ مَرْدُوْدٍ / تام [۱] - در صورتی که ادامه آیه

به صورت «وَمِنْ وَّرَاءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوْبَ» خوانده شود، زیرا «يَعْقُوْبَ» به عبارت «فَبَشِّرْهُنَّ بِاسْحٰقَ» برمی گردد، از این جهت که بر فعل عامل در کلمه «يَعْقُوْبَ» دلالت دارد (نه از جهت اینکه یعقوب هم در بشارت، با اسحاق مشترک است) و تقدیر جمله چنین می شود «فبشرنها باسحاق و وهبنا له يعقوب من ورائه» زیرا بشارت، بر بخشش دلالت دارد. [۲]- بنابر روایت شعبه از عاصم و قرائات نافع، ابو جعفر، ابن کثیر، ابو عمرو، کسائی، خلف و یعقوب در ادامه آیه، «وَمِنْ وَّرَاءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوْبَ» زیرا یعقوب مبتدا و مرفوع است و خبر، عبارت «وَمِنْ وَّرَاءِ اِسْحٰقَ» است. [۳]- بنابر نسخه‌ای از کتاب. [۴]- در کلیه شیوه‌های شمارش آیات غیر از روش بصری، انتهای آیه است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۷۷/ يَوْمَ عَصِيْبٍ / کافی ۷۸/ رَجُلٌ رَشِيْدٌ / کافی ۷۹/ نُزِيْدٌ / کافی ۸۰/ اِلَى رُكْنٍ شَدِيْدٍ / کافی ۸۱/ اِلَّا اَمْرًا تَنْكَ / کافی [۱] ۸۱/ مَا اَصَابَهُمْ / کافی نسبت به موضع قبل ۸۱/ اِنْ مَوْعَدَهُمُ الصُّبْحُ / کافی نسبت به دو موضع قبل [۲] ۸۲/ مِنْ سَجِيْلٍ مَنْصُوْدٍ / تام نیست [۳] تام (قول نافع، الاخفش و محمد بن عیسی [۱] - خواه آنکه «اِلَّا اَمْرًا تَنْكَ»

خوانده شود که کلمه «امرات» منصوب و مستثنی از کلمه «اهل» - در عبارت «فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ» - باشد یا مستثنی از «وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ» خواه اینکه بنابر یکی از طرق غیر مشهور روایت ابن جبّاز از ابو جعفر و قرائات ابن کثیر و ابو عمرو «اِلَّا اَمْرًا تَنْكَ» بدل از «أَحَدٌ» باشد. [۲]- علت اکفی بودن این موضع نسبت به مواضع قبل، این است که بعضی از مفسرین گفته‌اند: لوط علیه السلام [به فرشتگان گفت: ایشان را تا صبح به تأخیر نیندازید! فرشتگان گفتند: أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيْبٍ. [۳]- تام نیست زیرا «مُسُوْمَةٌ» در آیه بعد، صفت برای «حِجَارَةٌ» در آیه قبل است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۸۳/ عِنْدَ رَبِّكَ [۱] / کافی (گفته شده) تام ۸۳/ بَبْعِيْدٍ / تام ۸۴/ يَوْمَ مُحِيْطٍ / کافی ۸۵/ مُفْسِدِينَ / کافی ۸۶/ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [۲] / کافی ۸۶/ بِحَفِيْظٍ / کافی ۸۷/ الْحَلِيْمُ الرَّشِيْدُ / کافی ۸۸/ رِزْقًا حَسَنًا / کافی ۸۸/ وَ اِلَيْهِ اُنْبِئُ / کافی ۸۹/ اَوْ قَوْمٍ صَالِحٍ / کافی ۸۹/ بَبْعِيْدٍ / کافی نسبت به موضع قبل ۹۰/ رَجِيْمٌ وَ دُوْدٌ / کافی ۹۱/ بَعْرِيْزٍ / کافی ۹۲/ مُحِيْطٌ / کافی [۱] - این عبارت در آیه بعد است

یعنی آیه ۸۳. [۲]- در شمارش آیات به شیوه‌های مدنی اول، مدنی اخیر و مکی، انتهای آیه است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۹۳/ اِنِّيْ عَامِلٌ / کافی است و ادامه آیه، با تهدید آغاز می شود ۹۳/ سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ / محل وقف نیست [۱] محل وقف است [۲] (قول ابو العباس یا عباس بن فضل) ۹۳/ رَقِيْبٌ / کافی ۹۴/ جَائِمِينَ / کافی ۹۵/

كَأَنَّ لَمْ يَغْنُوا فِيهَا/ تام ۹۷/ فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ/ كافی (گفته شده) تام ۹۷/ بِرِشِيدٍ/ اكفی نسبت به موضع قبل ۹۹/ يَوْمَ الْقِيَامَةِ/ كافی (گفته شده) تام ۱۰۰/ قَائِمٌ وَ حَصِيدٌ/ تام ۱۰۳/ عَذَابُ الْآخِرَةِ/ اكفی نسبت به موضع بعد ۱۰۳/ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ/ كافی ۱۰۵/ شَقِيٌّ وَ سَعِيدٌ/ كافی [۱] _____] - محل وقف نیست

مگر بنابر قول فراء که [در پی نوشت شماره ۱۱ ذیل آیه ۳۹ همین سوره ذکر شد و به اجماع، انتهای آیه نیست. [۲] - محل وقف است و انتهای آیه. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۴ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۰۷/ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ/ كافی ۱۰۸/ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ/ كافی ۱۰۹/ مِمَّا يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ/ كافی ۱۰۹/ آبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ/ كافی اكفی نسبت به موضع قبل [۱] ۱۰۹/ غَيْرَ مَنْقُوصٍ/ تام ۱۱۰/ فَأَخْتَلَفَ فِيهِ/ كافی ۱۱۰/ لَقَضَىٰ بَيْنَهُمْ/ كافی ۱۱۱/ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ/ كافی ۱۱۲/ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ/ كافی ۱۱۲/ وَلَا تَطْغَوْا/ كافی ۱۱۳/ فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ/ كافی ۱۱۳/ مِنْ أَوْلِيَاءِ/ كافی ۱۱۳/ ثُمَّ لَا تَنْصَرِفُونَ/ تام ۱۱۴/ وَزُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ/ كافی ۱۱۴/ يُدْهِنَنَّ السَّيِّئَاتِ/ كافی ۱۱۶/ مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُم/ كافی (گفته شده) تام _____] - بنابر نسخه‌ای از کتاب. ترجمه

المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۵ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱۱۶/ مُجْرِمِينَ/ تام ۱۱۷/ مُضِلُّوْنَ/ تام ۱۱۸/ أُمَّةٌ وَاحِدَةً/ كافی ۱۱۹/ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ [۱]/ كافی ۱۲۰/ بِهِ فُؤَادَكَ/ كافی (گفته شده) تام ۱۲۲/ مُتَنَبِّئُونَ/ تام ۱۲۳/ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ/ كافی [۱] _____] - «وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ» یعنی: برای

اختلاف در آن. و نیز گفته شده است: برای رحمت. از موسی قتی در مورد این آیه نقل شده است: برای رحمت. از مطر نقل شده است: «وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ» برمی گردد به یهود و نصاری؛ منظور از «إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ» یعنی این امت است و «وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ» [یعنی این امت را برای رحمت خلق کرد. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۷]

سوره یوسف

آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۱/ الر/ تام [۱] (گفته شده) كافی ۱/ الْكِتَابِ الْمُبِينِ/ تام ۲/ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ/ تام ۳/ لِمَنِ الْغَافِلِينَ [۲]/ تام [۳] ۴/ سَاجِدِينَ/ كافی ۵/ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا/ كافی ۵/ مِيْنُ/ كافی ۶/ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْحَاقَ/ كافی ۶/ عَلِيمٌ حَكِيمٌ/ تام ۷/ لِلسَّائِلِينَ/ كافی ۸/ مِيْنُ/ كافی [۱] _____] - در ابتدای

سوره بقره، در مورد نوع وقف بر حروف مقطعه، مطلب بیان شده است. [۲] - از قاسم روایت شده است: اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله بسیار ملول و گرفته شدند و به آن حضرت عرض کردند: یا رسول الله! برای ما سخن بگو. خداوند این آیات را نازل کرد: «نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ ...» [۳] - آخر هر بخش در سوره یوسف نیز چنین است [یعنی وقف تام. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۸ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۹/ صَالِحِينَ/ كافی ۱۰/ فَاعِلِينَ/ كافی ۱۱/ لِنَاصِحُونَ/ كافی ۱۲/ يَزْنَعُ وَيَلْعَبُ/ كافی ۱۲/ لِحَافِظُونَ/ كافی ۱۳/ غَافِلُونَ/ كافی ۱۴/ لِحَاسِرُونَ/ تام ۱۵/ لَا يَشْعُرُونَ/ تام ۱۶/ يَبْكُونَ/ كافی ۱۷/ صَادِقِينَ/ كافی ۱۸/ عَلِي مَا تَصِفُ فُؤُونَ/ تام ۱۹/ هَذَا غُلَامٌ/ كافی ۱۹/ وَأَسْرُوهُ بِيَاغَةَ/ كافی ۱۹/ بِمَا يَعْمَلُونَ/ كافی ۲۰/ مِنَ الزَّاهِدِينَ/ تام ۲۱/ أَوْ نَتَّخِذَهُ وَوَلَدًا/ كافی ۲۱/ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ/ كافی ۲۱/ لَا يَعْلَمُونَ/ تام ۲۲/ الْمُحْسِنِينَ/ تام ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۹ آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف ۲۳/ الظَّالِمُونَ/ كافی ۲۴/ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ/ كافی (گفته شده) تام [۱] ۲۴/ بُرْهَانَ رَبِّهِ/ كافی ۲۴/ وَ الْفُحْشَاءِ/ كافی ۲۴/ الْمُخْلِصِينَ/ كافی ۲۵/ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ/ كافی ۲۶/ رَاوَدْتَنِي عَنْ نَفْسِي/ كافی ۲۶/ مِنَ الْكَاذِبِينَ/ كافی ۲۷/ مِنَ الصَّادِقِينَ/ كافی ۲۸/ مِمَّنْ كَيْدُكُمْ/ كافی ۲۸/ عَظِيمٌ/ كافی ۲۹/ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا/ تام _____] - بنابر مذهب ابو عبیده و هرکس

گمان برد که پیامبران علیهم السّلام معصومند. این عقیده به تقدیم و تأخیر بازگردانده شده یعنی: «لو لا ان رای برهان ربه لهم بها»

بِمَا تَصَدَّقْتُمْ / اِكْفَى نَسَبَتْ بِهِ مَوْضِعَ قَبْلِ [۲] ۷۸ / مِنَ الْمُحْسِنِينَ / كَافِي ۷۹ / لَطَائِمُونَ / كَافِي ۸۰ / مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ / كَافِي [۳] ۸۰ / مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ / كَافِي ۸۰ / خَيْرِ الْحَاكِمِينَ / كَافِي ۸۱ / حَافِظِينَ / كَافِي ۸۲ / وَإِنَّا لَصَادِقُونَ / كَافِي ۸۳ / فَصَبْرٌ جَمِيلٌ / كَافِي ۸۳ / الْحَكِيمُ / كَافِي ۸۴ / فَهُوَ كَظِيمٌ / كَافِي [۱] - (ابن

عینه گفته است) زیرا آنچه یوسف در ضمیر خود پنهان کرد و آن را آشکار نکرد همان جمله «أَنْتُمْ شَرُّ مَكَانًا» بود [و جمله «وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصَدَّقْتُمْ»] را به زبان آورد، از این رو میان این دو جمله فاصله لازم است. [۲] - بنا بر نسخه‌ای از کتاب. [۳] - در صورتی که «ما» در عبارت «مَا فَرَّطْتُمْ»، تأکیدی یا مصدری باشد و تقدیر آن «و من قبل تفریطکم» باشد. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۸۵ / مِنَ الْهَالِكِينَ / کَافِي ۸۶ / مَا لَا تَعْلَمُونَ / کَافِي ۸۷ / الْكَافِرُونَ / تام ۸۸ / الْمُتَصَدِّقِينَ / کَافِي ۸۹ / جَاهِلُونَ / کَافِي ۹۰ / قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا / کَافِي ۹۰ / الْمُحْسِنِينَ / کَافِي ۹۱ / لَخَاطِئِينَ / کَافِي ۹۲ / لَا تَثْرِبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ [۱] / کَافِي (گفته شده) تام ۹۲ / يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ [۲] - / ۹۲ / أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ / اتم نسبت به موضع قبل ۹۳ / بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ / تام ۹۴ / أَنْ تُفَنَّدُونَ / کَافِي ۹۵ / الْقَدِيمُ / تام [۱] - «لَا تَثْرِبَ»

یعنی «لا- تعبیر» [سرزندی نیست. از سفیان در این آیه [نیز] نقل شده که در مورد «لا- تَثْرِبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ» گفت: «لا- تعبیر علیکم الیوم». [۲] - عبارت «يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ» بیان دعایی برای ایشان [برادران حضرت یوسف علیه السلام است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۹۶ / مَا لَا تَعْلَمُونَ / کَافِي ۹۷ / خَاطِئِينَ / کَافِي ۹۸ / سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي [۱] / کَافِي ۹۸ / الْعُقُورُ الرَّحِيمُ / تام [۲] ۹۹ / آمِنِينَ / کَافِي ۱۰۰ / الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ / کَافِي ۱۰۱ / بِالصَّالِحِينَ / کَافِي ۱۰۲ / وَ هُمْ يَمْكُرُونَ / کَافِي ۱۰۳ / بِمُؤْمِنِينَ / کَافِي ۱۰۴ / لِلْعَالَمِينَ / تام [۱] - گفته شده است: حضرت

یعقوب علیه السلام استغفار برای آنها را تا هنگام سحر شب جمعه به تأخیر انداخت. از محمد بن علی بن حنفیه روایت شده که گفت: برادران یوسف گفتند: «ای پدر! تو و برادرمان [یوسف ما را بخشیدید. چگونه به مغفرت خدا راه یابیم؟». فرمود: «به زودی برای شما طلب آمرزش می‌کنم». محمد بن علی گوید: «[طلب آمرزش برای آنها را تا سحر به تأخیر انداخت سپس برای ایشان استغفار کرد]. ابراهیم تیمیمی یا تیمی نیز در مورد این سخن یعقوب علیه السلام گوید: آنها را تا سحر به تأخیر انداخت. [۲] - بنا بر اکثر نسخه‌های کتاب. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۸ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۰۵ / يَمْزُونَ عَلَيْهَا [۱] / کَافِي ۱۰۸ / أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ / کَافِي [۲] بعضی بر مورد بعدی وقف کرده‌اند ۱۰۸ / أَنَا وَمَنْ اتَّبَعَنِي / محل وقف بنا بر قول بعضی که بر موضع قبل وقف نمی‌کنند [۳] ۱۰۸ / وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ / کَافِي ۱۰۹ / مِنْ أَهْلِ الْقُرَى كَافِي (گفته شده) تام [۴] ۱۰۹ / عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ / کَافِي ۱۰۹ / أَفَلَا تَتَّقُلُونُ / تام ۱۱۰ / فَتَنَجِي مَن نَشَاءُ / تام [۱] - «يَمْزُونَ عَلَيْهَا» یعنی «یمرن بها»

[با نشانه‌های خدا برخوردارند]. [۲] - در این صورت، «أَنَا وَمَنْ اتَّبَعَنِي» - در ادامه آیه - مبتدای مرفوع و «عَلَى بَصِيرَةٍ» خبر خواهد بود. [۳] - در این صورت «أَنَا» تأکید برای فاعل «أَدْعُوا» است و «عَلَى بَصِيرَةٍ» جار و مجرور متعلق به «أَدْعُوا» است و معنی این چنین می‌شود: «ادعوا علی بصیرة لا علی غیر بصیرة». [۴] - در نسخه‌ای از کتاب ذکر شده: «وقف تام است و کافی نیز گفته شده». البته جملات بعد، بیانگر ناصحیح بودن این عبارت است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۹ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۱۰ / الْمُجْرِمِينَ / تام ۱۱۱ / لَقَدْ يَوْمِنَا / تام [۱] - بنا بر نسخه‌ای از کتاب. ترجمه

المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / المر [۱] / تام (گفته شده) کافی [۲] / ۱ / تَلَمَّكَ آيَاتُ الْكِتَابِ / تام [۳] (قول مختار مؤلف) / ۱ / مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ / کافی / ۱ / لَا يُؤْمِنُونَ / تام / ۲ / الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ / کافی [۴] / ۲ / لِأَجْلِ مُسَمًّى / کافی / ۲ / تُوقِنُونَ / تام / ۳ / زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ / کافی / ۳ / النَّهَارَ / کافی / ۳ / لَقَدْ مِمْسَمَمٌ / تام / ۴ / فِي الْأَكْثَرِ / کافی / ۱ - از ابن عباس روایت شده است:

«المر» یعنی «انا الله اعلم و اری». حکم وقف بر آن در ابتدای سوره بقره ذکر شده است. [۲] - در نسخه‌ای از کتاب، ذکر شده «وقف کافی است و تام نیز گفته شده است». [۳] - در صورتی که «وَالَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكَ» مبتدای مرفوع و «الْحَقُّ» خبر آن باشد. [۴] - سپس از «بَعِيرٍ عَمِيدٍ تَرَوْنَهَا» آغاز می‌شود و معنای آن چنین است «ترونها بلا عمد». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۴ / لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ / تام / ۵ / خَالِدُونَ / تام [۱] / ۶ / الْمُثَلَّثَاتِ / کافی / ۷ / إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ / کافی (گفته شده) / تام / ۷ / وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ / تام (گفته شده) / کافی / ۸ / وَ مَا تَزْدَادُ / کافی (گفته شده) / تام [۲] / ۸ / بِمِقْدَارٍ / تام [۲] / ۹ / الْمُتَعَالِ / تام / ۱۰ / وَ مَنْ جَهَرَ بِهٖ / کافی / ۱۰ / وَ سَارَبَ بِالنَّهَارِ [۴] / کافی / ۱۱ / مِنْ أَمْرِ اللَّهِ [۵] / تام / ۱ - بنابر اکثر نسخه‌های کتاب. [۲] -

بنابر برخی از نسخه‌های کتاب. [۳] - انتهای آیه است. [۴] - تمام موارد بیان شده در آیه ۱۰ بنابر اکثر نسخه‌های کتاب است. [۵] - «مِنْ أَمْرِ اللَّهِ» یعنی «بامر الله». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۱ / مَا بِأَنْفُسِهِمْ / کافی (گفته شده) / تام / ۱۱ / فَلَا مَرَدَّ لَهُ / اتم نسبت به موضع قبل / ۱۱ / مِنْ وَالٍ / تام / ۱۴ / لَهٗ دَعْوَةُ الْحَقِّ / تام / ۱۴ / وَ مَا هُوَ بِبَالِغِهِ / تام / ۱۴ / إِلَّا فِي ضَلَالٍ / تام / ۱۵ / وَ الْأَصَالِ / تام / ۱۶ / قُلِ اللَّهُ / کافی / ۱۶ / نَفَعًا وَ لَا ضَرًّا / کافی / ۱۶ / الظُّلُمَاتِ وَ النُّورِ / کافی / ۱۷ / فَيَمُكِّتُ فِي الْأَرْضِ / کافی / ۱۷ / يَضُرُّ رَبُّ اللَّهِ الْأَمْثَالَ [۱] / تام (قول مختار مؤلف) تام نیست [۲] (قول ابن عبد الرزاق) / ۱ - انتهای آیه است. [۲] - زیرا

«الْحُسْنَى صِفَتِ الْأَمْثَالَ» است و کلام بدون آن تمام نیست و معنی با این تقدیم و تأخیر چنین است: «الامثال الحسنی للذین استجابوا لربهم». ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۴ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۱۸ / لِرَبِّهِمُ الْحُسْنَى [۱] / تام / ۱۸ / لَأَقْتَدُوا بِهِ / کافی / ۲۰ / وَ لَا - يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ [۲] / کافی / ۲۱ / سُوءِ الْحِسَابِ / کافی / ۲۲ / عُقْبَى الدَّارِ / کافی / ۲۳ / مِنْ كُلِّ بَابٍ [۳] / کافی (گفته شده) / تام [قول نافع و ابو عبد الله / ۲۴ / عُقْبَى الدَّارِ / تام / ۲۵ / سُوءِ الدَّارِ / تام / ۲۶ / لِمَنْ يَشَاءُ وَ يَقْسِدِرُ / کافی (گفته شده) / تام (قول ابو حاتم) / ۱ - «الْحُسْنَى» در اینجا یعنی

بهشت. کلمه «الْحُسْنَى» مبتدا و مرفوع است و خبر آن جار و مجرور قبلش - یعنی «الَّذِينَ اسْتَجَابُوا» - است. از قتاده نقل شده: «الْحُسْنَى» یعنی بهشت. [۲] - انتهای آیه است. [۳] - انتهای آیه در غیر از دو روش مدنی و همچنین شیوه کوفی است. در بعضی از نسخه‌ها غیر از مدنی و مکی آمده که صحیح است [زیرا در شمارش کوفی انتهای آیه است]. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۵ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف / ۲۶ / بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا / کافی / ۲۶ / إِلَّا مَتَاعٌ / کافی / ۲۷ / مَنْ أَنْابَ / کافی / ۲۸ / تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [۱] / کافی (گفته شده) / تام / ۲۹ / وَ حُسْنُ مَآبٍ / کافی / ۳۰ / الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ / کافی / ۳۰ / وَ هُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ / کافی / ۳۰ / لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ / کافی / ۳۰ / وَ إِلَيْهِ مَتَابٍ / تام (گفته شده) / کافی [۲] (گفته شده) / تام نیست [۳] / ۳۱ / بِهِ الْمَوْتَى [۴] / کافی (قول اخفش) / تام / ۱ - از مجاهد شنیده شده است که

در آیه «وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» منظور، اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله است. [۲] - در نسخه‌ای از کتاب، ذکر شده: وقف کافی است و تام نیز گفته شده است. [۳] - چنانچه جواب شرط در آیه بعد - در آیه ۳۰ - باشد و تقدیر آن «و هم یکفرون بالرحمن و لو فعل بهم ذلك» باشد. [۴] - جواب شرط در تقدیر و چنین است: «لکان هذا القرآن». ترجمه المکتفی

فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۶ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۳۱ / بَلْ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا / تام ۳۲ / ثُمَّ أَخَذْتَهُمْ / کافی ۳۲ / عِقَابِ / تام ۳۳ / عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ [۱] / تام ۳۳ / قُلْ سَمُّوهُمْ [۲] / (قول احمد بن موسی) تام ۳۳ / مِنَ الْقَوْلِ / کافی ۳۳ / وَ صَدُّوا عَنِ السَّبِيلِ / کافی ۳۳ / فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ / کافی ۳۴ / وَ لَعَذَابُ الْأَخْرَةِ أَشَقُّ / کافی ۳۴ / مِنْ وَاقٍ / تام [۳] ۳۵ / وَ ظَلُّهَا / تام ۳۵ / عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا / اتم نسبت به موضع قبل ۳۵ / وَ عُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ / اتم نسبت به دو موضع قبل ۳۶ / مَنِ يُنْكَرُ بَعْضَهُ / کافی [۱] - معنی چنین است: «مانند

معبودهایشان که ضرر و سودی ندارند» و این عبارت به خاطر دلالت قسمت بعدی آیه - یعنی «و جعلوا له شرکاء» - حذف شده است. [۲] - «قُلْ سَمُّوهُمْ» یعنی: از ایشان در آفرینش و فایده رساندن یاد کنید. [۳] - سپس از «مَثَلُ الْجَنَّةِ» آغاز می‌شود که مبتدای مرفوع است و خبر آن، محذوف است و تقدیر آیه چنین است: «فیما نقص علیکم مثل الجنة». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۷ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۳۸ / وَ ذُرِّيَّتَهُ / کافی ۳۸ / إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ / تام ۳۸ / لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٍ / تام ۳۹ / مَا يَشَاءُ وَ يُثَبِّتُ / کافی ۳۹ / أَمْ الْكِتَابِ / تام ۴۱ / مِنْ أَطْرَافِهَا / تام ۴۲ / فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا / تام ۴۲ / مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ / تام ۴۳ / شَهِيدًا بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ / محل وقف نیست محل وقف است [۱] [اختلاف قرائت] - اگر ادامه آیه خوانده شود «وَ مَنْ

عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ»، محل وقف است. این قرائت از برخی از صحابه روایت شده است از جمله از ابن عباس. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۹

سوره ابراهیم

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱ / الر / تام (گفته شده) کافی [۱] ۲ / الْحَمِيدِ / محل وقف نیست [۲] محل وقف است [۳] ۲ / وَ مَا فِي الْأَرْضِ / تام [۴] ۴ / فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ / تام ۴ / لِيُبَيِّنَ لَهُمْ / کافی ۴ / وَ يَهْدِيَ مَنِ يَشَاءُ / کافی ۴ / الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ / تام [۱] - در نسخه‌ای از کتاب، ذکر شده

«وقف کافی است و تام نیز گفته شده است». [در سوره بقره حکم وقفش ذکر شد. [۲] - بنابر قرائت مشهور، که ابتدای آیه سوم به صورت «اللَّهُ» خوانده شده و بدل از «الْحَمِيدِ» است. [۳] - بنابر قرائت نافع، ابو جعفر و ابن عامر که ابتدای آیه سوم به صورت «اللَّهُ» خوانده شده و لفظ جلاله مبتدا و ادامه آیه خبر آن است. [بنابر روایت رويس از يعقوب که لفظ جلاله در وصل به صورت مجرور و در ابتدا به صورت مرفوع خوانده شده است، هم می‌توان وقف کرد و هم می‌توان وصل نمود]. [۴] - بنابر دو قرائت مذکور در همین آیه «اللَّهُ الَّذِي ... - اللَّهُ الَّذِي ...». ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۶۰ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۵ / لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ / تام [۱] ۶ / عَظِيمٍ / تام [۱] ۷ / لَشَدِيدٍ / تام [۱] ۸ / لَعَنِي حَمِيدٌ / تام [۱] ۹ / وَ عَادٍ وَ ثَمُودَ / تام (گفته شده) کافی ۹ / إِلَّا اللَّهُ / کافی ۹ / مُرِيبٍ / کافی ۱۰ / إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى / کافی (گفته شده) تام ۱۰ / بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ / کافی ۱۱ / فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ / کافی ۱۲ / فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ / کافی ۱۳ / لَنَهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ / کافی ۱۴ / مِنْ بَعْدِهِمْ / کافی ۱۴ / وَ خَافَ وَعِيدِ / تام ۱۷ / وَ مَا هُوَ بِمَيِّتٍ / تام (گفته شده) کافی [۱] - بنابر نسخه‌ای از کتاب،

وقف کافی است. ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۶۱ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۱۷ / عَذَابٌ عَلِيمٌ / اتم نسبت به موضع قبل [۱] ۱۸ / عَلَى شَيْءٍ / کافی ۱۸ / هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ / تام ۱۹ / بِالْحَقِّ / کافی ۲۰ / بِعَزِيزٍ / تام ۲۲ / مِنْ قَبْلِ / تام ۲۳ / بِإِذْنِ رَبِّهِمْ / تام ۲۳ / سَلَامٌ [۲] / تام ۲۵ / بِإِذْنِ رَبِّهَا / کافی ۲۶ / مِنْ قَرَارٍ / تام (گفته شده) کافی ۲۷ / وَ فِي الْمَآخِرَةِ / تام ۲۷ / الظَّالِمِينَ / کافی ۲۷ / مَا يَشَاءُ / تام ۲۹ / جَهَنَّمَ يَصْـَٔ لَمُؤْنَهَا / کافی ۲۹ / وَ بَسَّ الْقَرَارُ / تام ۳۰ / عَنِ سَبِيلِهِ / کافی [۱] - بنابر نسخه‌ای از کتاب، وقف تام

است. [۲]- انتهای آیه است. ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۶۲ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۳۰ / إِلَى النَّارِ تام ۳۱ / وَ لَا خِلَالٌ تام ۳۴ / مَا سَأَلْتُمُوهُ تام ۳۴ / لَا تُحْصَوْهَا / کافی ۳۴ / لَطَلُّوْهُ كَفَّارًا تام ۳۶ / كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ / کافی (گفته شده) تام ۳۸ / وَ مَا نُغَلِّبُ تام ۳۸ / وَ لَا فِي السَّمَاءِ [۱] / تام ۴۰ / وَ تَقْبَلُ دُعَاءَ [۱] / کافی (گفته شده) تام ۴۱ / يَقُومُ الْحِسَابُ / کافی ۴۳ / طَرَفُهُمْ / کافی (گفته شده) تام ۴۳ / وَأَفِيْدُهُمْ هَهُوَ [۱] / تام ۴۴ / وَ تَتَّبِعُ الرُّسُلَ / تام [۱]- انتهای آیه است. ترجمه

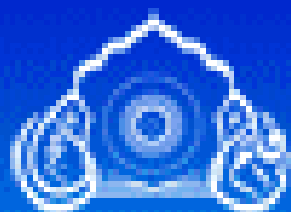
المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۶۳ آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف ۴۴ / مِنْ زَوَالٍ [۱] / تام ۴۵ / الْأَمْثَالُ / تام [۳] ۴۷ / رُسُلُهُ / کافی ۴۸ / وَالسَّمَاوَاتُ [۴] / کافی (گفته شده) تام ۵۱ / مَا كَسَبَتْ / کافی ۵۱ / سَرِيْعُ الْحِسَابِ / تام ۵۲ / وَ لِيُنذِرُوا بِهِ / محل وقف نیست [۵] کافی (قول ابن عبد الرزاق

[۱]- یحیی بن سلام در مورد «مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ» گفته است: «[زوال و هلاکتی از دنیا به آخرت]. پس کلام قطع می‌شود و خداوند به معاصران پیامبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ می‌فرماید: «و سکتتم فی مساکن الذین ظلموا انفسهم»، یعنی هلاک شدگان از امت‌های گذشته. [۲]- زیرا عبارت بعد، خطاب به غیر ایشان [غیر ستمگران است. [۳]- بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب. [۴]- از عایشه نقل شده است: در مورد عبارت «يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَ السَّمَاوَاتُ» از پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ سؤال کردم: مردم در چنین روزی کجایند؟ حضرت فرمودند: روی صراط. [این روایت، با دو سند مختلف از عایشه نقل شده است. [۵]- عبارت بعد به قبلش تعلق دارد.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱) با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می‌کنند بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹ بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می‌دهند. مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است. اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البيت عليهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت عليهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزیق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید. از جمله فعالیت های گسترده مرکز: الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با

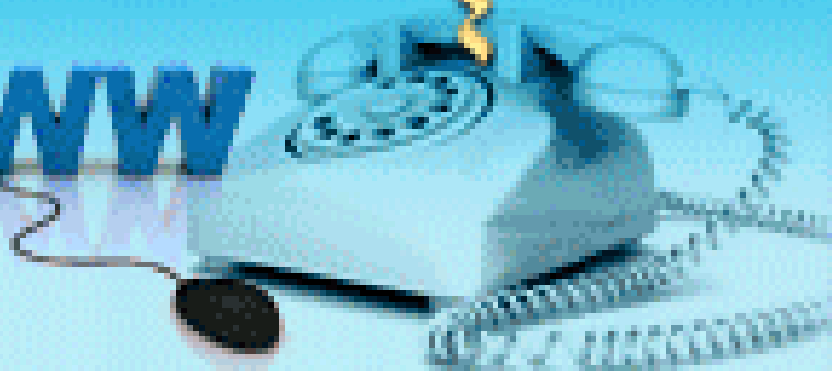

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

